

VAASAN YLIOPISTO

JOHTAMISEN YKSIKKÖ

Sanni Tuomiahho

LASTEN OSALLISUUS VAASASSA

Suomenkielisten alakoulujen oppilaskuntien hallitusten näkemyksiä osallisuudesta

Sosiaali- ja terveys-
hallintotieteen
pro gradu -tutkielma

VAASA 2019

SISÄLLYS

	sivu
KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO	4
1. JOHDANTO	6
2. OSALLISUUS	9
2.1. Osallisuuden kansallinen ja kansainvälinen säädösperusta	11
2.2. Osallisuuden muodot päätöksenteon eri vaiheissa	13
2.3. Osallisuus Arnsteinin mukaan	15
2.4. Kansalaisosallistumisen spektrin näkökulma osallisuuteen	18
2.5. Osallisuus lasten näkökulmasta	19
2.5.1. Lasten osallisuus Hartin kuvaamana	22
2.5.2. Lasten osallisuus Shierin polun mukaan	24
3. LASTEN OSALLISUUDEN EDISTÄMINEN	27
3.1. Lasten osallisuuden edistäminen edustuksellisen demokratian näkökulmasta	29
3.2. Suoran demokratian malleja lasten osallisuuden edistämiseen	33
3.3. Osallistava demokratia lasten osallisuuden edistämässä	38
3.4. Deliberatiivisen demokratian näkökulmia lasten osallisuuden edistämiseksi	40
3.5. Yhteenveto lasten osallisuutta edistävästä malleista	42
4. TUTKIMUKSEN METODOLOGIA JA TOTEUTUS	46
4.1. Tutkimuksen toteutus	46
4.2. Tutkimusaineisto	48
4.3. Tutkimusetiikan ja luotettavuuden arviointi	50
5. TUTKIMUSTULOKSET	52
5.1. Tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden tausta oppilaskunnan hallituksessa	53
5.2. Osallisuuden muotojen toteutuminen oppilaskuntatoiminnassa	54
5.3. Osallisuutta ja vaikuttamista edistäviä käytäntöjä lasten näkökulmasta	58
5.4. Tutkimustulosten yhteenveto	64
6. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	69

LÄHDELUETTELO	75
LIITTEET	87
LIITE 1. Tutkimushaastatteluiden haastattelukysymykset teemoittain	87
LIITE 2. Tutkimuslupa	89

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1. Arnsteinin osallisuuden tikapuut.	16
Kuvio 2. Kansalaisosallistumisen spektri.	18
Kuvio 3. Lasten osallisuuden tikapuut Hartin mukaan.	23
Kuvio 4. Shierin lasten osallisuuden polku.	25
Taulukko 1. Tutkimusaineiston analyysin teorettinen viitekehys osallisuuden tasoista ja muodoista.	49
Taulukko 2. Tutkimusaineiston analyysin teorettinen viitekehys osallisuutta edistävästä demokratiamuodoista.	50
Taulukko 3. Tutkimushaastatteluiden toteutuminen.	52
Taulukko 4. Lasten nimeämien vaikuttamiskeinojen sijoittuminen eri demokratiamuotoihin.	66

VAASAN YLIOPISTO
Johtamisen yksikkö

Tekijä:	Sanni Tuomiah	
Pro gradu -tutkielma:	Lasten osallisuus Vaasassa: Alakoulujen oppilaskuntien hallitusten näkemyksiä osallisuudesta.	
Tutkinto:	Hallintotieteiden maisteri	
Oppiaine:	Sosiaali- ja terveyshallintotiede	
Työn ohjaaja:	Pirkko Vartiainen	
Valmistumisvuosi:	2019	Sivumäärä: 90

TIIVISTELMÄ:

Tämän Pro Gradu –tutkielman tarkoitus on tuottaa tietoa Vaasan nuorisopalveluille vaasalaisten alakouluikäisten lasten osallisuuden kokemuksesta, jotta heidän osallisuuttaan voitaisiin edistää heille sopivalla tavalla. Lasten osallisuusrakenteita suunniteltaessa on tärkeää saada lasten ääni kuuluviin pelkkien aikuislähtöisten osallisuus- ja vaikuttamismallien sijaan. Tutkielma on jaettu kolmeen tutkimuskysymykseen. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, miten osallisuuden käsite voidaan määritellä lasten osallisuuden näkökulmasta, vastataan osallisuuden teoreettisen viitekehäyksen avulla. Tutkielman empiirisen osion tutkimuskysymykset ovat, miten Vaasan suomenkielisten alakoulujen oppilaskuntien hallitukset kokevat osallisuutensa sekä millaisin keinoin vastaajien mielestä osallisuutta voitaisiin edistää Vaasassa.

Tutkielman teoreettinen viitekehys muodostuu osallisuuden käsitteen ympärille. Käsite osallisuus määritellään tutkielmassa yleisten osallisuuden teorioiden avulla monista näkökulmista. Osallisuuteen liittyvä kuuluminen, vaikuttaminen sekä osallistuminen, jotka yhdessä voivat luoda yksilölle hyvinvointia luovan tunteen osallisuudesta. Lasten näkökulma osallisuuteen korostaa edellä mainittujen lisäksi toimijuuden kokemuksen tärkeyttä, jotta lapset kokevat olevansa toimijoina yhteiskunnassa, eivätkä sivustakatojan roolissa. Osallisuuden edistämistä käsitellään demokratian eri muotojen avulla. Eri demokratiamuodoissa eroavat käsitykset esimerkiksi siinä, edustaako henkilö omaa mielipidettään vai laajemman joukon näkökulmaa. Myös tavat vaikuttaa eroavat eri demokratiamuodoissa, joidenkin ollessa toiminnallisia ja toiset suurempia kuten äänestämisen. Lasten osallisuusrakenteet muodostuvat usein eri demokratiamuotojen yhteensovittamisesta.

Tutkielman aineisto kerättiin viideltä vaasalaiselta suomenkieliseltä alakoululta haastattelemalla oppilaskunnan hallitusta. Aineistonkeräämisessä käytettiin teemahaastattelun menetelmää ryhmähaastatteluna. Yhteensä ryhmähaastatteluihin osallistui 41 alakouluikäistä lasta toukokuun ja syyskuun 2019 välisenä aikana. Tutkimusaineisto analysoitiin teorialähtöisen sisällönanalyysin avulla, minkä teoreettinen viitekehys johdettiin osallisuuden sekä demokratian eri muotojen teorioista samoin kuin teemahaastatteluiden kysymyksetkin.

Tutkimusaineiston perusteella vaasalaisten alakoulujen oppilaskuntien hallitukseen kuuluvat lapset kokivat osallisuutta eri muodoissa. Lasten vastauksissa korostui sekä halu olla mukana että vaikuttaa toiminnan avulla. Aineiston perusteella alakouluikäiset lapset ovat kiinnostuneita vaikuttamisesta. Koulun piha-alueet, luonto ja ilmastonmuutos, kouluruoka sekä koulukiusaaminen olivat aiheita, joihin vastaajat erityisesti haluavat vaikuttaa. Vaikuttamistavat lasten vastauksissa vaihtelevat vaikuttamisenkohteen mukaan. Vastauksissa korostui lasten halu muuttaa asioita oman toiminnan kautta sekä toisaalta edustuksellisuuden tai suoran vaikuttamisen kautta esimerkiksi äänestämällä tai mielipidekyselyillä. Lasten näkökulmasta osallisuuden edistämiseen tähtäävältä osallisuusrakenteelta vaaditaan eri demokratiamuotojen yhdistelyä, jolloin lapset voivat aidosti vaikuttaa heidän lähiympäristöönsä liittyvissä asioissa, niin monipuolisesti kuin he vastauksissaan toivovat.

AVAINSANAT: Osallisuus, demokratia, lapset, oppilaskunta, osallisuuden edistäminen

1. JOHDANTO

Demokratia suomalaisessa yhteiskunnassa on tällä hetkellä uusien haasteiden edessä. Eriarvoisuuden lisääntyminen edellyttää yhteiskunnalta osallistumismuotoja, joilla pystytään turvaamaan eri väestöryhmien edustus päätöksenteossa. Samaan aikaan, kun äänestysaktiivisuus on heikentynyt, valitsevat erityisesti nuoret vaali- ja puolueosallistumisen sijaan enenevässä määrin uusia usein yhden asian ympärille rakentuvia osallistumiskeinoja. (Kiiski Kataja 2017: 31.) Nykyisessä hallitusohjelmassa halutaan kehittää demokratiaa lasten ja nuorten yhteiskunnallisen osallisuuden sekä toimijuuden näkökulmasta digitaalisin keinoin. Lisäksi hallitusohjelmassa nostetaan esiin halu vahvistaa lasten ja nuorten kasvua aktiivisiksi kansalaisiksi lisäämällä vuorovaikutuksen rajapintaa koulujen, kansalaisyhteiskunnan ja puolueiden välillä. (Hallitusohjelma 2019:197.)

Käsitteeseen osallisuus voidaan liittää monia eri ulottuvuuksia kuten liittymistä, suhteissa olemista, yhteisyyttä ja mukaan ottamista. Osallisuus on ennen kaikkea osallistumista, vaikuttamista ja demokratiaa. (Isola, Kaartinen, Leemann, Lääperi, Scheider, Valtari & Keto-Tokoi 2017: 3.) Lasten osallisuuden rooli nähdään usein lasten mahdollisuutena kertoa mielipiteensä. Tosiasiassa prosessi on kuitenkin laajempi, sillä osallisuus pitää sisällään myös oppimista ja toimintaa sekä tunteen mahdollisuudesta toimia yhä enemmän (Taylor & Percy-Smith 2008: 381). Vaikuttaminen sen sijaan on enemmän kuin osallistumista toimintaan, sillä silloin yksilön rooli muuttuu osallistujasta aktiiviseksi toimijaksi (Gretchel 2007: 244). Esimerkiksi henkilön aloittaessa osallistuminen aktiivisesti ympäristönsä toimintaan tai äänestyksiin vaalien aikana, on todennäköistä, että hän jatkaa sitä myös tulevaisuudessa (Viisimaa 2019: 84).

Stenvallin (2018: 138) mukaan lapset ovat kiinnostuneita vaikuttamaan heille läheisissä ja arkisissa asioissa, mutta myös maailmanlaajuisissa kysymyksissä. On huomionarvoista, etteivät lapset näytä olevan kiinnostuneita niistä osallisuudenrakenteista ja -käytännöistä, joita heille on eniten tarjolla. On tärkeää pyrkiä tunnistamaan lapsille merkitykselliset asiat sekä tukea heitä heidän merkityksellisiksi kokemissaan asioissa. Toiminnan

tulisi tapahtua sellaisissa yhteisöissä, jotka ovat heille itselleen tärkeitä. Lapselle henkilökohtaisesti merkityksellisten asioiden tunnistamisen roolin tärkeys korostuu, kun ymmärretään, että siten voidaan yksilön toimijuutta tukea rakennetuissa osallisuusjärjestelmissä sekä niiden ulkopuolella parhaiten.

Pro Gradu -tutkielmani on tarkoitus määritellä osallisuus käsitteenä lasten näkökulmasta. Tutkimuksen tavoite on tuottaa tietoa Vaasan nuorisopalveluille erilaisista lasten osallisuuden rakenteista ja selvittää vaasalaisten lasten kokemuksia osallisuudesta sekä miten vastaajien mielestä osallisuutta voitaisiin edistää. Lisäksi tutkimuksessa pyritään löytämään teemoja, joihin vaasalaiset lapset haluavat vaikuttaa, jotta heidän toimijuuttaan voidaan tukea heille merkityksellisissä asioissa.

Tämän Pro Gradu -tutkielman on tarkoitus vastata seuraaviin tutkimusongelmiin:

- 1.) Miten osallisuuden käsite voidaan määritellä lasten osallisuuden näkökulmasta?
- 2.) Miten Vaasan suomenkielisten alakoulujen oppilaskuntien hallitukset kokevat osallisuutensa?
- 3.) Millaisin keinoin vastaajien mielestä osallisuutta voitaisiin edistää Vaasassa?

Tutkimuksen aineisto kerätään ryhmähaastatteluin, jotka toteutetaan viidellä vaasalaisella alakoululla. Ryhmähaastattelu toteutetaan yksi kerrallaan kunkin koulun oppilaskunnan hallitukselle. Ryhmähaastattelut on toteutettu teemahaastattelumenetelmällä 21.5-23.9.2019 välisenä aikana. Teemahaastattelussa haastateltavien omat mielipiteet ja tulokset tulevat selvemmin esille, sillä haastattelu etenee valmiiksi strukturoitujen kysymysten sijaan tutkimukselle keskeisten teemojen mukaan (Hirsjärvi & Hurme 2001: 48). Pötsönen ja Välimaa (1998: 3) näkevät, että ihmiset ilmaisevat pienissä ryhmissä yleensä vapaammin mielipiteensä käsiteltävästä aiheesta ja käyvät enemmän keskustelua aiheesta.

Tutkimusaineisto analysoidaan teorialähtöisen sisällönanalyysin avulla. Aineiston analysointi teorialähtöisessä sisällön analyysissä perustuu aikeisempaan teoreettiseen viiteke-

hikseen tai käsitejärjestelmään (Tuomi & Sarajärvi 2013: 113). Tässä tutkimuksessa aineiston analysointi pohjautuu osallisuuden viitekehysten käsitteistöön etenkin lasten osallisuuden näkökulmasta.

Valtakunnallisessa kouluterveyskyselyssä selvitetään kahden vuoden välein perusopetuksen 4. ja 5. luokkalaisten osalta kokevatko he olevansa tärkeä osa koulu yhteisöä. Vaasassa vuonna 2019 vastanneiden 4. ja 5. luokkalaisten vastausten perusteella itsensä tärkeäksi osaksi koulu yhteisöä koki 41,4 %, kun vielä vuonna 2017 lukumäärä oli 59,1 % (THL kouluterveyskysely 2019.) Kouluterveyskyselyn tutkimustulosten perusteella voidaan olettaa, että lasten kokemus osallisuudesta koulu yhteisössä on heikentynyt. Tässä tutkimuksessa selvitetään, miten lasten kokemus osallisuudesta jakautuu eri osallisuuden muotojen välille. Esimerkiksi Arposen (2007) sekä Stenvallin (2018) tekemien tutkimusten perusteella voidaan olettaa, että lapset ovat kiinnostuneita vaikuttamaan sekä omaan arkeaan koskevissa, että myös laajemmissa kysymyksissä.

Oppilaskuntia ja lasten parlamentteja on tutkittu Suomessa kuitenkin vain vähän, joten aiheesta on tietoa tarjolla vain niukasti (Eskelinen, Gretscher, Kiilakoski, Kiili, Korpinen, Lundblom, Matthies, Mäntylä, Niemi, Nivala, Ryynänen & Tasanko 2012: 60). Lasten tavat vaikuttaa myötäilevät paljolti aikuisten toimintatapoja esimerkiksi äänestysten ja kokouskäytäntöjen suhteen, mikä puolestaan vahvistaa sitä oletusta, että lasten vaikuttamisen tavat ovat hyvin pitkälti aikuisten suunnitteleamia ja päättämiä. Tutkimustiedon perusteella näyttää siltä, ettei lapsilla ole vaikutusmahdollisuuksia toimintatapojen ja rakenteiden kehittämiseen (Kiili 2016: 125.) Näiden tutkimusten pohjalta oletan, että Pro Gradu -tutkielmani aineistosta nousee esiin vahvasti lasten näkemys miten, mihin ja millaisessa yhteisössä he todellisuudessa haluaisivat vaikuttaa aikuislähtöisten mallien sijaan.

2. OSALLISUUS

Osallisuus voidaan määritellä monin tavoin. Horelli (2006: 70) määrittelee osallisuuden omakohtaisena voimaantumisen kokemuksena, jota osallistuja kokee, kun hän kiinnittyy yhteisöön ja vaikuttamisenprosessiin. Saadessaan mahdollisuuden osallistua ihmisestä itsestään tulee toimija sen sijaan, että hän olisi toiminnan kohde (Newman & Tonkens 2011: 14). Osallisuus syntyy yhteisen sosiaalisen tekemisen kautta, jolloin sen synty pohjautuu subjektiiviseen kokemukseen mahdollisuudesta osallistua toimintaan (Alanko 2010: 57). Barnesin (2008: 466) mukaan tunne osallisuudesta ryhmään tuo mukanaan positiivisia tunteita, mikä on suoraan yhteydessä hyvinvointiin. Osallisuuteen liittyy vaikuttamismahdollisuuksien lisäksi vastuu yhteisön tai ryhmän toiminnasta (Kiilakoski 2008: 14).

Kananoja, Niiranen ja Jokiranta (2008: 203) näkevät osallisuuden tunteena liittymisestä, kuulumisesta ja yhteisöllisyydestä, mitkä kaikki ovat osa osallistumisen prosessia. Osallisuuden keinoilla voidaan myös edistää kansalaisten elämänhallintaa, mutta myös sitoutumista ja vastuullisuutta. Siisiäinen (2014: 29) nostaa esiin, että julkisessa keskustelussa osallisuus nähdään usein toimintana, jolla erilaiset syrjään jääneet ihmisryhmät kuten nuoret tai maahanmuuttajat, voidaan integroida ja aktivoita osaksi yhteiskuntaa. Triterin ja McCallumin (2006) mukaan osallistujien sitoutuminen ja voimaantuminen ovat kompleksinen ilmiö, jossa yksilöiden omat kokemukset muokkaavat yksilöllisesti tasoa, jolla he kokevat osallisuutta päätöksentekoprosessissa. Ristiriita odotuksissa ja metodeissa voi olla yksi osallisuuden kokemuksen epäonnistumisen syistä.

Yksilötasolla osallisuus luo kuulumisen, omanarvon ja valtaistumisen tunteita. Jotta yksilötason kokemus osallisuudesta voisi toteutua, tulee yhteiskunnassa olla järjestelmiä ja puitteita, jotka mahdollistavat ja kehittävät yksilöiden mahdollisuuksia kokea osallisuutta. (Kiilakoski 2008: 17.) Gretchelin (2002 a: 90–91) mukaan osallisuus on voimaantumisen ja valtaistumisen tunnetta, jossa oma rooli koetaan merkittäväksi. Siisiäisen (2014: 31) mukaan osallisuus ei synny pelkästä kuulumisesta tiettyyn sosiaaliseen yhteisöön, sillä kuuluminen yhteisöön voi perustua ihmisestä itsestään ulkopuolisiin syihin

kuten lahjontaan. Termi osallistaminen sen sijaan viittaa vaikutusmahdollisuuksien tarjoamiseen sekä osallistuminen perustuu näiden mahdollisuuksien hyödyntämiseen (Horrelli 2006: 69).

Kuuluminen yhteisöön on hyvinvoinnin yksi osatekijöistä. Allardt (1978) määrittelee hyvinvoinnin ulottuvuuksien moninaiset tarpeet. Tarpeita ovat elintaso, yhteisyyssuhteet ja itsensä toteuttamisen muodot (having, loving ja being). Elintasoon (having) liittyvät tarpeet ovat materiaalisia tarpeita kuten asuminen, ruoka, koulutus sekä raha. Tarve kuulua johonkin sosiaaliseen verkostoon, jossa voi ilmaista tunteitaan, voi täyttää yhteisyyssuhteisiin (loving) liittyviä tarpeita. Itsensä toteuttaminen (being) voi liittyä kokemukseen oman persoonan arvostuksesta, statuksesta, mahdollisuuksiin harrastaa haluamiaan asioita sekä yksilön mahdollisuuksiin osallistua poliittisesti. Erityisesti itsensä toteuttamisen vastakohtana Allardt pitää vieraantumista, jossa ihmistä ei nähdä enää persoonana ja yksilönä vaan pikemminkin helposti korvattavissa olevana tavarana. (Allardt 1976: 37–47.) Kiilakoski (2008: 13) korostaa, että ainoastaan aidosti osallisessa tilassa olevan yksilön, on mahdollista kokea tulevansa tunnustetuksi omana itsenään sekä yhteisölle arvokkaana osana esimerkiksi pienryhmässä tai omassa perhepiirissä.

Raivio ja Karjalainen ovat käyttäneet Allardt'n hyvinvoinnin ulottuvuuksien teoriaa pohjana omalle teorialleen, joka esittää osallisuuden olevan syrjäytymisen vastakohta. Mallissa osallisuus sekä syrjäytyminen muodostuu käsitteiden having, acting ja belonging kautta. Having käsitteen mukaan osallisuus syntyy riittävästä toimeentulosta, turvallisuudesta sekä hyvinvoinnista. Syrjäytyminen sen sijaan taloudellisen ja terveydellisen huono-osaisuuden sekä turvattomuuden kokemuksista. Osallisuuden acting käsitteeseen liittyy tunne omasta toimijuudesta sekä valtaistumisesta, kun taas syrjäytynyt vastakohtaisesti kokee vieraantumista sekä kokemuksena objektina olosta toiminnassa. Tunne yhteisön jäsenyydestä ja sen yhteisyydestä kuvaavat osallisuuden termiä belonging. Syrjäytymisen näkökulmasta belonging termiä kuvaavat vetäytyminen ja osattomuus. (Raivio & Karjalainen 2013: 17.)

2.1. Osallisuuden kansallinen ja kansainvälinen säädösperusta

Kansainvälisesti Suomi on sitoutunut muun muassa kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan yleissopimukseen (8/1976), jossa taataan esimerkiksi jokaiselle kansalaiselle oikeus ottaa osaa yleisten asioiden hoitoon välittömästi tai vapailla vaaleilla valittujen edustajien kautta. Suomessa perustuslaki (731/1999) takaa jokaiselle suomalaiselle oikeuden osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan sekä elinympäristön kehittämiseen. Oikeutta osallistua on myös korostettu kuntalaissa (410/2015), jossa § 22 kunnanvaltuuston tulee vastata kuntalaisten osallisuus- ja vaikuttamismahdollisuuksista huolehtiminen siten, että se huolehtii riittävän vaikuttavista ja monipuolisista osallisuuden ja vaikuttamisen menetelmistä sekä mahdollisuuksista. Näihin kuuluu muun muassa kuntalaisten kuulemistilaisuuksia, kuntalaisraateja, asukkaiden mielipiteen selvittämistä ennen päätöksentekoa ja suunnittelemalla sekä kehittämällä palveluita yhteistyössä palvelunkäyttäjien kanssa. Tavallisesti näillä kuntien vapaaehtoisilla kuulemisilla, raadeilla tai neuvostoilla ei ole päätösvaltaa, mutta kuitenkin ne voivat antaa lausuntoja sekä tehdä aloitteita virallisiin käsittelyihin. (Kananoja ym. 2008: 196.)

Lasten oikeuksien suojelemiseksi YK:n lasten oikeuksia koskevan yleissopimus ratifioitiin Suomessa 1991, jonka jälkeen Suomi on sitoutunut noudattamaan sopimusta. Sopimuksessa on neljä pääperiaatetta syrjimättömyys, lapsen edun huomioiminen, oikeus elämään ja kehittymiseen sekä lapsen näkemysten kunnioittaminen (Unicef 2019 a). Lasten vaikutusmahdollisuuksia korostavat sopimuksen artikkelit 12 ja 13, joissa lapsille taataan muun muassa oikeus ilmaista mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa sekä erityisesti korostetaan lapsen oikeutta tulla kuulluksi itseään koskevissa oikeudellisissa tai hallinnollisissa toiminna. Lisäksi lapsilla on oikeus ilmaista mielipiteitään sekä hakea tietoa, vastaanottaa sekä levittää tietoja ja ajatuksia valitsemassaan muodossa. (Unicef 2019 b.)

Suomessa nuorten osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia pyritään parantamaan nuorisolailla, jonka mukaan nuoria ovat kaikki alle 29-vuotiaat. Nuorisolaissa velvoitetaan valtion ja kuntien viranomaisia tarjoamaan ja järjestämään mahdollisuuksia vaikuttaa ja osallistua paikalliseen, alueelliseen sekä valtakunnalliseen nuorisotyötä sekä -politiikkaa

koskevien asioiden käsittelyyn tai muulla tavoin kuulla asiassa. Nuorisolain mukaan nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa. (Nuorisolaki 1285/2016.) Nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien turvaamiseksi tulee kunnanhallituksen asettaa ja mahdollistaa nuorten vaikuttamisryhmä nuorisovaltuuston toiminta, joka voi olla myös useamman kunnan yhteinen. Nuorisovaltuuston tulee saada mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen valmisteluun, suunnitteluun, toteuttamiseen sekä seurantaan asioissa, jossa nuorisovaltuusto näkee olevan lasten ja nuorten kannalta vaikutusta esimerkiksi hyvinvoinnin, terveyden, opiskelun, elinympäristön, asumisen tai liikkumisen osa-alueilla. (Kuntalaki 410/2015.)

Perusopetuslain tavoitteena on muun muassa tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen sekä eettisesti vastuulliseen yhteiskunnanjäsenyyteen antaen elämässä tarpeellisia tietoja sekä taitoja. Opetuksen järjestäjällä on vastuu edistää kaikkien oppilaiden osallisuutta varmistuen, että jokaisella on mahdollisuus osallistua koulutoimintaan, kehittämiseen ja ilmaista mielipiteensä oppilaiden asemaan liittyvissä kysymyksissä. Mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman, siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestyssääntöjen valmisteluun tulisi olla jokaisella oppilaalla. (Perusopetuslaki 268/1998.)

Näiden jokaiselle oppilaalle taattujen oikeuksien lisäksi perusopetuslaki velvoittaa kouluja yksin tai yhteistyössä siihen, että niillä tulee olla oppilaista koostuva oppilaskunnan hallitus. Oppilaskunnan hallituksen tehtävänä on oppilaiden vaikutusmahdollisuuksien ja osallistumisen, yhteistoiminnan sekä oppilaiden ja opetuksen järjestäjien välisen yhteistyön edistäminen. Ennen koulun opetussuunnitelman, järjestyssääntöjen vahvistamista tai muuten oppilaiden asemaan merkittävästi vaikuttavissa asioissa päätöksentekoa tulee opetuksenjärjestäjän kuulla oppilaskuntaa. Opetuksen järjestäjä päättää toimista tarkemmin oppilaiden ikäkauden ja paikalliset olosuhteet huomioiden. (Perusopetuslaki 268/1998.)

2.2. Osallisuuden muodot päätöksenteon eri vaiheissa

Osallisuus voidaan jakaa neljään eri muotoon, jotka ovat tieto-osallisuus, suunnitteluosallisuus, päätösosallisuus, toimintaosallisuus ja arviointiosallisuus. (Salmikangas 2002: 97–98; Leemann & Hämäläinen 2016: 589). Muodolliseen päätöksentekoprosessiin kuuluu suunnittelun ja valmistelun lisäksi varsinainen päätöksentekotilanne, jossa valinta tehdään. Sen lisäksi päätöksentekoprosessiin kuuluu täytäntöönpano sekä valvonta ja seuranta. (Salminen 2011: 61). Osallisuuden neljä muotoa mukailevat siten muodollisen päätöksenteonprosessin vaiheita, tieto-osallisuutta lukuun ottamatta.

Tieto-osallisuutta voidaan pitää pohjana osallistumisen muille muodoille. Tieto-osallisuudella tarkoitetaan esimerkiksi tiedonsaantia, äänestämistä, valitusoikeutta tai kyselyyn vastaamista. (Salmikangas 2002: 97–98.) Asiakkaan roolissa ollessaan kuntalaisella on oikeus saada tietoa erilaisista palveluista sekä tietoa, miten niihin pääsee. Tämä vaatii palveluilta esteetöntä tiedottamista, kohtaamista, kysymistä sekä yksilön äänen hyväksymistä. (Leemann ym. 2016: 588.) Lasten kohdalla tieto-osallisuus tuo lapsille tietoa heidän mahdolluuksistaan, toiminnan perusteista sekä heidän mahdolluuksistaan, keinoistaan ja ehdoista, joita toiminnassa on. Tieto-osallisuuteen kuuluu myös tietoisuusosallisuus, jossa lapset saavat kokea ajatuksensa arvostetuiksi tietoiselle kuulemisella sen sijaan, että aikuiset lapsia tarkkailemalla ja havainnoimalla ottavat heidän mielipiteensä huomioon. (Turja 2010: 30.)

Päätöksenteon suunnittelu- ja valmistelu vaiheessa tuotetaan päätöksentekijöille informaatiota (Salminen 2011: 61). Jokaisen päätöksen ympärille kerätään paljon tietoa, mutta myös punnitaan arvoja, olosuhteita ja rajoitteita. Ne ovat perusta, jonka pohjalta itse päätös tehdään. (Simon 1997: 23.) Suunnittelu tai konsultaatio-osallisuus merkitsee kuntalaisille mahdollisuutta suunnitella ja valmistella yhteistyössä kunnan kanssa (Salmikangas 2002: 97–98). Tällöin asiakkailta on oikeus saada konkreettista tietoa käynnissä olevista hankkeista ja projekteista sekä oikeus osallistua suunnittelun eri prosesseihin. Suunnitteluosallisuus vaatii palveluilta asiakkaan oman asiantuntijuuden hyväksymistä sekä sellaisia hallinnollisia rakenteita, jotka mahdollistavat ja sallivat osallisuuden sekä osallistumisen (Leemann ym. 2016: 588.)

Kuntalaissa (401/2015) kuntia veloitetaan suunnittelemaan ja kehittämään palveluita yhdessä palveluiden käyttäjien kanssa sekä asukkaiden, järjestöjen sekä muiden tahojen tukemiseen oma-aloitteisessa kehittämisessä ja suunnittelussa. Kuntalaisten mukana olo suunnittelussa on käyttäjädemokratiaa, jonka myötä esimerkiksi palveluiden laatu ja kohdennettavuus saattaa parantua, kuntaorganisaatio pystyy peilaamaan omaa toimintaansa sekä käyttäjille syntyy ymmärtäminen palvelutoiminnan rajoituksista sekä mahdollisuuksista. Käyttäjädemokratialla on vaikutusta myös lisääntyvänä luottamuksena poliittista järjestelmää kohtaan, sekä on useilla luontevampi tapa osallistua päätöksentekoon kuin puoluepolitiikka. (Rantakokko, Lehtinen, Lundström & Kenni 2009: 30.)

Simonin (1997:5) mukaan päätöksissä on aina kyse kompromissista tavalla tai toisella. Valittu vaihtoehto on ei ikinä ole täydellinen, mutta se on usein paras vaihtoehto olosuhteisiin nähden. Julkisessa hallinnossa päätöksenteko on tarkasti määritelty juridisesti ja muodollisesti, usein painopisteen ollessa hallinnon ja kansalaisten suhteessa (Salminen 2011:61). Päätösosallisuudessa kuntalaiset kuitenkin ovat mukana esimerkiksi palvelun tuottamisessa tai mukana tekemässä päätöksiä (Salmikangas 2002: 97-98). Tällöin henkilö voi tehdä päätöksiä koskien omaa palveluaan tai laajempaa väestön osaa koskien (Leemann & Hämäläinen 2016:588).

Rouvinen-Wilenius ja Koskinen-Ollonqvist (2011: 52) ovat siteeranneet Koskisen ja Tialan (2002) näkemyksiä päätöksenteko-osallisuudesta, jossa kuvataan, että päätösosallisuudessa ihmisellä on mahdollisuus osallistua häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. Päätösosallisuus sisältää osallisuuden peruslähtökohdan, ihmisen mahdollisuuden vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon. Päätösosallisuus muuttuu toimeenpano-osallisuudeksi, kun päätöstä tehtäessä päätetään myös, miten päätös pannaan täytäntöön sekä millä edellytyksillä. Päätöksentekoprosessin kannalta päätösten täytäntöönpanon tulisi olla tehokasta ja noudattaa tarkoin tehdyn päätöksen tarkoitusta (Salminen 2011:61).

Toimintaosallisuudessa kuntalaiset ovat mukana toteuttamassa päätöksenmukaisia toimia käytännössä esimerkiksi oman asuinalueensa kunnostamisessa (Salmikangas 2002: 97-98). Toimintaosallisuus edellyttää, että asiakkailta on todellinen mahdollisuus toimia

omassa elinympäristössään (Leemann ym. 2016: 588). Silloin kuntalaiset tekevät omana toimintanaan kunnostusta, ylläpitoa tai palvelun tuotantoa, joko omassa lähiympäristössään tai palvelu- tai toimintayksikössä. Toimintaosallisuuden parantamiseksi voidaan kunnissa esimerkiksi varata määrärahoja kuntalaisten omien projektien toteuttamiseen. (Ryynänen & Salovaara 2002: 9.) Lasten kohdalla toimeenpano saattaa olla vaikeaa, sillä lasten pääsy materiaaleihin on usein estetty tai lasten mielipiteitä ei kuulla uusia materiaalihankintoja tehtäessä (Turja 2010: 30).

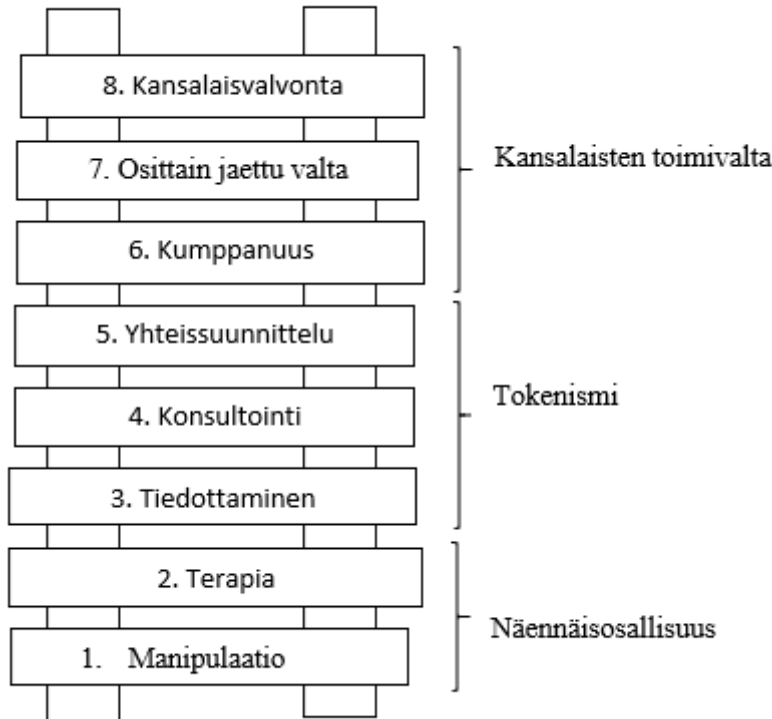
Päätösten valvonta ja seuranta on viimeinen päätöksenteon vaiheista. Sen merkitys kuitenkin korostuu, kun arvioidaan tehdyn päätöksen seurauksia, seurausten ennustettavuutta sekä pohditaan hyötyjä ja eritellään päätöksen vaikutuksesta ympäristöön. (Salmi 2011: 61.) Arviointiosallisuus vaatii palveluilta ja organisaatiolta valmiutta muuttaa palveluiden sujuvuutta saadun palautteen pohjalta (Leemann & Hämäläinen 2016: 589).

2.3. Osallisuus Arnsteinin mukaan

Arnstein (1969) on luonut yhden tunnetuimmista ja ensimmäisistä osallisuutta käsittelevistä teorioista, johon monet myöhemmät teoriat viittaavat. Arnstein käsittää osallisuuden kansalaisten voimana, jossa valta jaetaan uudelleen kuuluvaksi myös sellaisille, jotka ovat sillä hetkellä poliittisten ja taloudellisten päätöksenteon ulkopuolella, mutta, jotka tulevaisuudessa tulevat olemaan osallisia päätöksentekoon. Tärkeää on erottaa näennäinen osallisuus todellisesta vaikuttamisesta lopputulokseen ja prosessiin. (Arnstein 1969: 216.) Esimerkiksi Siisiäinen (2014: 34) käsittää osallisuuden toisin, sillä hänen mukaansa osallisuus syntyy osallistujien omasta kiinnostuksesta ja tavoitteesta käsiteltävää aihetta kohtaan.

Kuvaamaan osallisuutta Arnstein on luonut 8-osaisen tikapuumallin, joka kuvaa porrastaalalta osallisuuden asteittaista kasvua. Kuviossa 1. on esitetty tikapuumalli, jossa jokaisen askelman kohdalla voidaan nähdä eri asteista osallisuutta. Kahta ensimmäistä porrasta manipulaatio (1) ja terapia (2) kuvataan termillä näennäisosallisuus. Osallisuus-

den näkökulmasta kolme seuraavaa askelta tiedottaminen (3), konsultointi (4) sekä yhteissuunnittelu (5) ovat muodollista osallisuutta eli tokenismia. Kolme ylintä porrasta kumppanuus (6), osittainen jaettu valta (7) ja kansalaisvalvonta (8) merkitsevät kansalaisten toimivaltaa. (Arnstein 1969: 217.)

Kuvio 1. Arnsteinin osallisuuden tikapuut.

Manipulaation tasolla osallisuus on hyvin näennäistä, ja osallistujat on usein asetettu neuvoo-antaviin komiteoihin oppiakseen. Esimerkiksi osallisuuden nimissä viranomaiset voivat kouluttaa, suostutella ja neuvoo kansalaisia, mutta eivät sitä vastoin kuuntele heidän näkökulmiaan. Terapialla sen sijaan tarkoitetaan tilannetta, jossa osallistujille teeskennellään heidän osallistuvan suunnitteluprosessiin, mutta todellisuudessa tarkoituksena on lähinnä terapiaa muistuttava tila, jossa ongelman ratkaisemisen sijaan pyritään sopeuttamaan ihmisiä käsiteltävään ongelmaan. (Arnstein 1969: 218–219.)

Kansalaisille heidän oikeuksistaan, velvollisuuksistaan sekä mahdollisuuksistaan tiedottaminen on tärkeä askel kohti legitimiä osallisuutta. Kuitenkin pelkkä informaatio kansalaisille ei riitä, vaan informaation tulisi voida liikkua myös kansalaisilta päättäjille. Kun

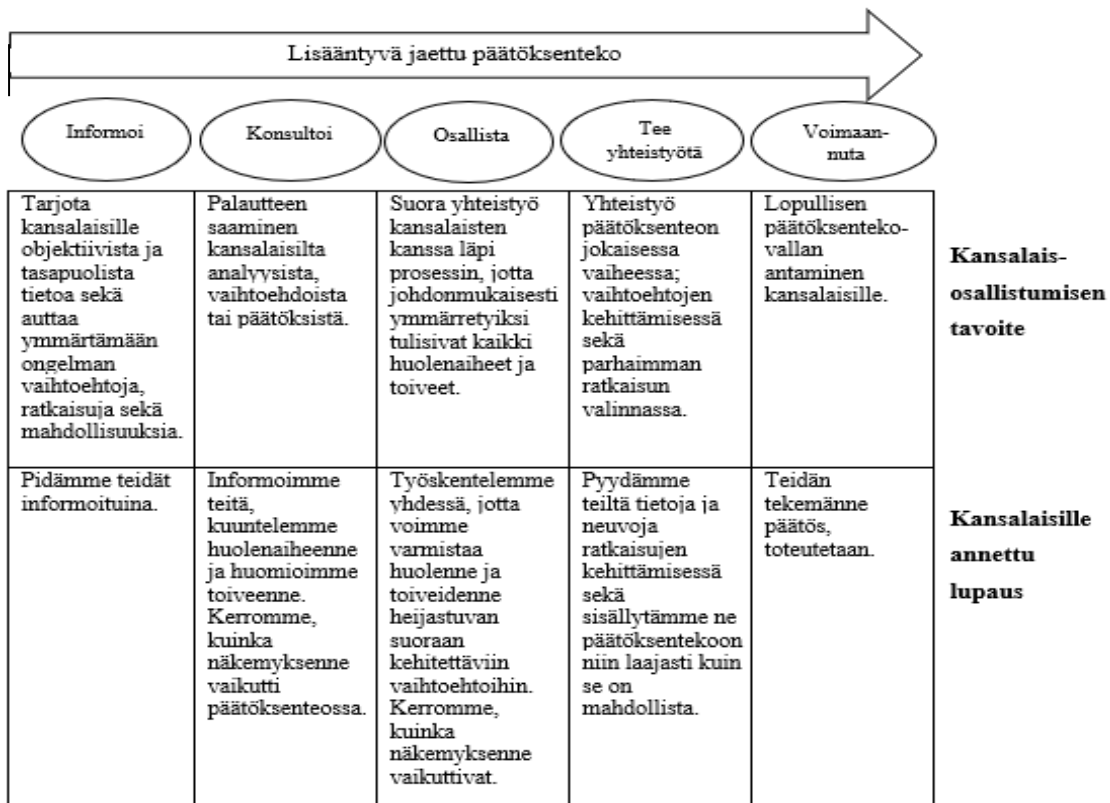
informointiin lisätään konsultaatio, ollaan yksi askel lähempänä aitoa osallisuutta. Kuitenkin konsultoimalla esimerkiksi mielipidemittauksin tai julkisten kuulemisten avulla, ei osallistujille synny useinkaan tarpeeksi tietoa siitä, onko heidän mielipiteillään ollut mitään merkitystä päätöksentekoprosessissa tai jos on, niin minkälaista. Yhteissuunnitellulla kansalaiset saavat valtaa suunnitella, mutta päätöksentekijät säilyttävät itsellään valan neuvoo ja tehdä päätöksiä. (Arnstein 1969: 219–220.)

Kansalaisten toimivallasta voidaan puhua silloin, kun neuvotteluissa valta on jaettu päätöksentekijöiden ja kansalaisten kesken siten, että molemmat osapuolet jakavat vastuun kumppaneina koko prosessin ajan aina suunnittelusta päätöksentekoon saakka. Kansalaisten toimivalta voi edelleen lisääntyä osittain jaetuksi vallaksi, jossa kansalaiset käyttävät enemmistövaltaa. Tikapuuden ylin porras kansalaisvalvonta kuvaa ideaalia, jossa kansalaisilla on oikeus toteuttaa ja hallinnoida omia ohjelmia sekä instituutioita ilman, että ulkopuolelta tulevat päätöksentekijät voisivat muuttaa niitä. (Arnstein 1969: 223.) Nuorten näkökulmasta Arnsteinin tikapuuden ylimmän tason sisältää harhanäkemyksen siitä, että esimerkiksi nuorten projekteissa aikuisen roolin tulisi olla näkymätön. Tämä voi kuitenkin pahimmillaan johtaa epäonnistuneisiin projekteihin tai estää nuoria toimimasta. (Gretchel 2002 a: 83.)

Arnsteinin tikapuut tuovat esiin kansalaisosallistumiseen liittyviä epäkohtia, mutta kuvaamaan osallisuutta, se on melko yksipuolinen. Malli esimerkiksi korostaa sitä, kuka valtaa käyttää eikä sitä, mikä on osallisuuden merkitys itsessään osallistujille. Toisaalta malli on saanut kritiikkiä myös sen arvottaessa paremmaksi osallisuudeksi, mitä ylempänä tikapuilla ollaan. (Raisio, Puustinen, Hyytiäinen & Wiikinkoski 2017: 12.) Arnsteinin tikapuumalli myös jakaa yksilöitä meihin ja niihin korostamalla, sitä kenellä valta on. Toisaalta malli jättää myös huomioimatta sen, etteivät kaikki henkilöt välttämättä halua osallistua suunnitteluun tai päätöksentekoon vaan voivat kokea epäonnistuvansa tehtävässä tai ovat haluttomia ottamaan vastuuta päätöksenteosta. Malli ei myöskään jätä tilaa sille, mitkä muut tahot käyttävät valtaa. Esimerkiksi sosiaalisen pääoman ollessa heikko, voi raha tuoda valtaa tai lainsäädäntö olla yksi valta, jonka kanssa täytyy tasapainoilla luotaessa toimivaa demokratiaa ja osallisuutta. (Maier 2001: 709.)

2.4. Kansalaisosallistumisen spektrin näkökulma osallisuuteen

Kansalaisosallistumisen spektri on niin ikään luotu hahmottamaan kansalaisten osallisuuden tasoja kansalaisten osallisuuteen tähtävissä projekteissa. Malli on kansainvälisesti käytössä osallisuuden lisäämiseksi tehdyissä suunnitelmissa. Kansalaisosallistumisen spektrissä on viisikohtainen jatkumo, jossa kansalaisten lisääntyvä jaettu päätöksenteko lisääntyy kohta kohdalta. Kansalaisosallistumisen spektrissä eritellään kansalaisosallistumisen tavoite sekä lupaus kansalaisille, miten tavoitteeseen pyritään. Jokainen jatkumon viidestä kohdasta sisältää tavoitteen, miten kansalaisten osallisuutta pyritään vahvistamaan. (IAP2 2018.) Kansalaisosallistumisen spektri on käytännönläheinen menettelytapa, kun kootaan yhteen erilaisia ihmisiä, ryhmiä sekä mielipiteitä tarkoituksena, että he pystyisivät muodostamaan yhteisen näkemyksen (Ortiz & Huber-Heim 2017). Kuviossa 2. esitetään kansalaisosallistumisen spektrin viisi jatkumoa.

Kuvio 2. Kansalaisosallistumisen spektri (IAP2 2018; Raisio Puustinen, Hyytiäinen 2017: 12–15).

Kansalaisosallisuuden spektrissä osallisuuden jatkumoon sisältyy kohdat informoi, konsultoi, osallista, tee yhteistyötä ja voimaannuta. Informoinnin tasolla ollessa toimijuus on vielä yksi puolista, jolloin kansalaiset toimivat tiedotuksen kohteina esimerkiksi saaden tietoa verkkosivuilta tai kotiin jaettavista tiedotteista. Konsultoinnin tasolla kansalaisilta kerätään toiveita ja huolenaiheita sekä heille tiedotetaan mielipiteiden vaikutuksesta päätöksentekoon. Tällöin voidaan järjestää erilaisia fokusryhmiä sekä tehdä kyselyitä. Osallistamisen tasolla yhteistyötä kansalaisten kanssa tehdään koko prosessin ajan kuunnellen kansalaisten huolia ja kertoen, miten mielipiteet vaikuttavat lopulliseen päätöksentekoon. Osallistamisen tasolla voidaan menetelminä käyttää muun muassa World Cafe -tilaisuuksia ja avoimia työpajoja. (IAP2 2018; Raisio ym. 2017: 12.)

Tekemällä yhteistyötä päätöksenteon jokaisessa vaiheessa kansalaiset ovat mukana suunnittelemassa ja kehittämässä sekä myös mukana tekemässä varsinaista ratkaisua. Yhteistyövaihe voi näkyä kansalaisraatien sekä erilaisten lauta- ja neuvottelukuntien kautta. Voimaannuttamisen tasolla päätöksentekovalta on siirtynyt kokonaan kansalaisille esimerkiksi osallistavan budjetoinnin tai suorien kansanäänestysten kautta. (IAP2 2018; Raisio ym. 2017: 12.)

2.5. Osallisuus lasten näkökulmasta

Lasten osallisuuden merkityksen taustalla on samoja syitä ja perusteluita kuin minkä tahansa muun väestöryhmän kohdalla. Osallistumisella on tärkeä rooli demokraattisena oikeutena, mahdollisuutena ratkaista ongelmia sekä toisaalta osallistumista voidaan pitää hyvinvointivaltion velvoitteena. Perusteluja sille, miksi osallistumista tarvitaan, ovat muun muassa kansalaisten koulutus, demokratian arvojen edistäminen ja päätöksenteon sekä suunnittelun legitimointi. Edellä mainittujen lisäksi sosiaalisen, poliittisen tai henkilökohtaisen muutoksen tarve sekä halu luoda suunnittelulla lasten ja nuorten pyrkimyksiä vastaava ympäristö voivat olla perusteina lasten ja nuorten osallistumisen edistämiseksi. (Horelli 2006: 69.) Lasten osallisuuden voidaan nähdä perustuvan siihen, että lapset ymmärtävät projektin tarkoituksen sekä päätöksentekijät huomioivat lasten osallisuuden ja sen merkityksen. Lapsilla tulee myös olla merkityksellinen rooli projektissa sekä heidän

osallistumisensa tulee olla vapaaehtoisesti sen jälkeen, kun heille on annettu siitä tarpeeksi tietoa. (Hart 1992: 11.)

Sinclair (2000: 1) puolestaan näkee lasten osallisuuden perusteluiksi kaksi erilaista perustetta. Ensimmäinen perustelu korostaa lasten roolia kansalaisina ja palvelunkäyttäjinä, joilla on perustuslaillinen oikeus osallisuuteen. Toiseksi kansainväliset sopimuksen ja lainsäädäntö velvoittavat lasten kuulemiseen ja osallisuuteen. Esimerkiksi lasten oikeuksien sopimuksen 12. ja 13. artikloissa jäsenvaltiot takaavat lapsille oikeuden ilmaista heidän oma mielipiteensä itseään koskevissa asioissa sekä oikeuden vastaanottaa ja levittää tietoa, kunhan se ei sisällöllään loukkaa toisia (Unicef 2019 b). Legitimiteetin kannalta on keskeistä kysyä, onko lasten ulosjättäminen päätöksenteosta legitiimiä päätöksentekoa vai epäonnistumista demokratian periaatteiden näkökulmasta (Martin 2018: 2).

Lasten ja nuorten näkökulmasta on tärkeää, jotta he voivat osallistua yhteisön jäsenen roolissa kaikkeen oman yhteisönsä sisällä tapahtuvaan suunnitteluun ja toteutukseen. Tällöin lapsi kokee oman äänensä ja mielipiteensä merkitykselliseksi eikä tyydy tarkkailemaan elämää ulkopuolisena. Osallistumalla opitaan myös tulevaisuudessa tärkeitä vuorovaikutustaitoja. Mitä enemmän aikuiset niin koulutyön suunnittelijat, päättäjät kuin mediakin ovat kiinnostuneita kuulemaan lasten näkökulmia heidän usein näkymättömäksi jäävästä arjestaan ja ideoitaan, sitä monipuolisemmin voidaan yhteistyössä näitä ideoita hyödyntää yhteisön hyväksi. (Gellin 2007: 67.)

Kananoja ym. (2008: 204) pitää lasten osallisuuden lähtökohtana sitä, että lapset voivat osallistua päätöksentekoon omassa lähiympäristössään sekä laajemmalti kunta-, valtio- ja EU-tasolla, jolloin lapsille syntyisi tasavertaiset mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa muihin ikäryhmiin verrattua. Lasten osallisuus voi toteutua eri tasoilla erilaisissa ympäristöissä ja yhteisöissä. Esimerkiksi paikallistasolla lasten tulisi saada olla osallisia asioihin, jotka koskevat heidän perhettään ja kouluaan. Valtakunnallisella tasolla lapsia itseään koskevan lainsäädännön kehittäminen ja implementointi ovat osallisuuden näkökulmasta tärkeitä. Kansainvälisesti lasten rooli on pitää lasten näkökulma esillä tehtäessä uusia poliittisia päätöksiä. (Austin 2009: 246.)

Joidenkin näkökulmien mukaan osallisuuden edistämisen tarkoitus on lasten ja nuorten itsetunnon ja toimijuuden kokemuksen luominen, kun taas toinen näkökulma korostaa osallisuuden edistävän julkista päätöksentekoa. Lasten ja nuorten osallisuudella on sekä poliittisia että sosiaalisia ulottuvuuksia. Sosiaalisesta näkökulmasta osallisuudella on vaikutusta aikuisten ja lasten välisiin suhteisiin sekä mahdollisuuksiin luoda uusia sosiaalisia suhteita. Poliittinen ulottuvuus tuo mukanaan mahdollisuuksia, muutoksia ja valtaa. (Thomas 2007: 200–206.) Päätöksentekijät usein ohittavat lasten kiinnostuksen osallistua päätöksentekoprosessiin, mikä osaltaan johtaa siihen, ettei lasten ole mahdollista kokea täyttä osallisuutta yhteiskuntaan (Austin 2009: 245).

Ensimmäisenä lapset tavallisesti kokevat osallisuutta lapsuudenkodissaan vuorovaikutuksessa muiden perheenjäsenten kesken sekä vanhempien kanssa neuvotellen. Varhaiskasvatukseen siirryttäessä lapsilla ei välttämättä ole samankaltaista osallisuutta kuin lapsuuden kodissaan, mutta siellä voi kuitenkin olla tapoja vaikuttaa suorasti tai epäsuorasti, jolloin lapsi voi harjoitella kyseisiä taitoja. Lapsella on oikeus esittää omia mielipiteitään esimerkiksi erotilanteessa, huostaanottoprosessissa tai esimerkiksi oppimisen vaikeuksiin liittyvissä asioissa. (Thomas 2007: 214–215.)

Palveluiden kehittämisen näkökulmasta lasten osallisuus voi tuoda tietoa heidän muuttuvista tarpeistaan sekä luoda ammattilaisten avulla käsitys siitä, millaisia palveluita tarvitaan. Lasten osallisuus päätöksenteossa lisää päätösten merkityksellisyyttä, niistä tiedotusta sekä niiden implementointia. Lasten osallisuudella on täydentävä rooli suhteessa perinteiseen edustukselliseen demokratiaan, sillä se tuo lapsille mahdollisuuden toimia aktiivisina kansalaisina. Lisäksi lastensuojelullinen näkökulma korostaa lasten kuulemisen merkitystä pyrittäessä suojelemaan lapsia. Perusteluna pidetään myös lasten keskustelu, neuvottelu sekä priorisointi taitojen kasvamista. Onnistunut kokemus osallisuudesta voi kasvattaa lapsen itsetuntoa sekä tarjota kokemuksen omasta toimijuudesta. (Sinclair 2000: 2.)

Tutkimuksen mukaan lapset toivoisivat saada vaikuttaa omaan kouluympäristöönsä aikuisten näkökulmasta pieniltä vaikuttavilla seikoilla. Esimerkiksi lapset toivoivat kiiree-

töntä ruokatuntia, kunnollisia pihavälineitä, iloisia värejä sekä muun muassa viherkasveja. Kuntatasolla lapset ovat merkittäviä käyttäjiä liikunta- ja vapaa-ajan palveluiden sekä kirjastojen käyttäjiä, jolloin heidän mielipiteillään tulisi olla merkitystä palveluja kehitettäessä (Arponen 2007: 6.) Gretchelin (2007: 245) mukaan onkin tärkeää, että nuoret pääsevät itse vaikuttamaan niihin kysymyksiin, jotka he kokevat tärkeiksi eikä pelkäävät aikuisten heille esittämiin kysymyksiin.

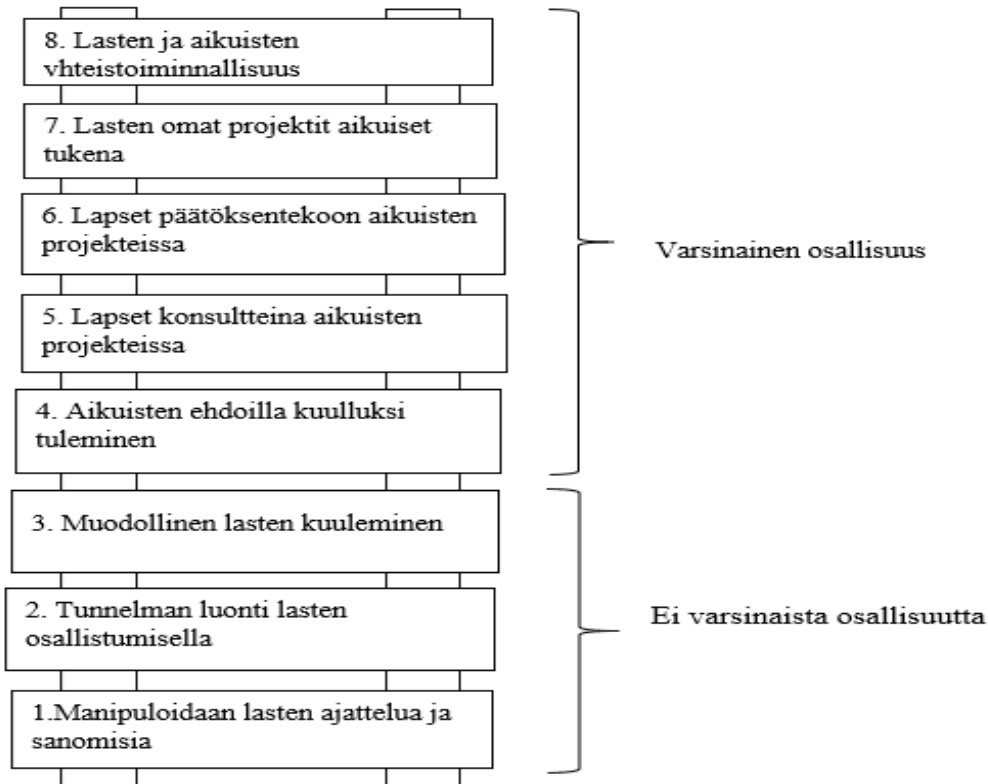
Yhteiskunnallistumisessa lasten kiinnostuksen kohteet tulevat heidän heihin itseensä liittyvien asioiden ulkopuolelta, sillä osallisuuden ja toimijuuden mahdollisuudet linkittyvät lasten kokemuksiin. Lapset voivat esimerkiksi olla kiinnostuneita Itämeren suojelusta tai maailman politiikasta, vaikkeivat he itse toimisikaan näiden asioiden puolesta aktiivisesti. Tällöin lapset tunnistavat maailman monimuotoisuuden, auttaen samalla hahmottamaan kuvaa itsestä ihmisenä. Usein lasten kiinnostus laajoihin kokonaisuuksiin sivuutetaan puhuttaessa lasten mahdollisuuksista osallistua yhteiskunnassa, sillä se ei näyttäydy aktiivisina tekoina. (Stenvall 2018: 137.)

Toimijuuden ja osallisuuden keskiössä tulisi yhteiskunnallistumisen näkökulmasta olla kokemusten merkityksellisyys, vaikka toisaalta kaikkeen osallistumiseen ei myöskään tarvitse suhtautua yhtä vakavasti. Lapset kokevat osallisuutta monin eri tavoin omien kokemustensa pohjalta, jolloin myöskään jossain tilanteessa poisjäänti ei synnytä kokemusta kokonaan ulosjäämisestä. Esimerkiksi toisille lapsista voi olla merkityksellistä päästä vaikuttamaan harrasteyhteisössä, mutta koulun päätöksenteon ulkopuolelle jääminen ei ole merkityksellistä. Toinen lapsi voi kokea, ettei koulun liikuntavälineistä päättäminen ole merkityksellistä, koska aiemmin hän ei voinut vaikuttaa esimerkiksi veljen sijoitusta koskevaan keskusteluun. (Stenvall 2018: 142.)

2.5.1. Lasten osallisuus Hartin kuvaamana

Hart (1992) on kuvannut lasten osallisuutta Arnsteinin (1969) tavoin tikapuumallin avulla. Tikapuumallin tarkoitus on olla tukena lasten osallisuuden projekteja suunniteltaessa. Vaikka mallin ihanteena voidaan pitää ylimpiä tasoja, ei tarkoituksena ole toimia aina mahdollisimman korkealla tasolla. Tärkeää on, että lapset voivat vapaasti liikkua

portailla ja saada toteuttaa vaihtelevissa määrin ja sopivassa suhteessa osallistumista ja vastuuta. Lasten osallisuuden tikapuut- mallissa on kahdeksan porrasta, joista kolme alinta ei pidetä varsinaisena osallisuutena. Ylimmät viisi askelmaa kuuluvat varsinaiseen osallisuuteen. (Hart 1992: 9–11.) Kuviossa 3 kuvataan Hartin lasten osallisuuden tika- puut- mallia Turjan (2010) suomentamana.

Kuvio 3. Lasten osallisuuden tikapuut- malli Hartin (1992) mukaan Turjan (2010) suomentamana.

Ei- osallisuuden tasoina pidetään kolme alinta porrasta. Manipulaationa voidaan pitää aikuisten toimintaa, jossa saadaan lapset toimimaan aikuisten haluamalla tavalla, ilman että lapset ymmärtävät mistä asiassa on todellisuudessa kysymys ja miten heidän toimintansa vaikuttaa. Esimerkiksi lasten osallistumista poliittisiin tapahtumiin voidaan pitää manipulaationa. (Hart 1992: 9.) Jos hankkeessa on tarkoituksena vain kuulla ja tiedottaa lapsia, ei pitäisi käyttää sellaisia osallistuvia menetelmiä, jotka antavat lasten vaikuttamismahdollisuuksista väärän kuvan (Horelli 2006: 75). Toiseksi alin porras kuvaa lasten

roolia lähinnä esiintyjinä. Viimeinen ei-osallisuuden portaista perustuu lasten kuulemiseen ilman todellista mahdollisuutta vaikuttaa päätettävään asiaan tai tapaan, jolla sitä käsitellään. (Hart 1992: 9.) Usein Hartin osallisuuden tikapuiden avulla pyritään havainnoimaan ei varsinaiseen osallisuuteen liittyvät rakenteet ja pääsemään tällaisista rakenteista eroon (Shier 2001:110).

Viisi ylintä askelmaa ovat varsinaista osallisuutta kuvaavia lasten osallisuuden tikapuutmallissa. Alimmalla varsinaisen osallisuuden askelmalla lapset tulevat kuulluiksi aikuisen asettamalla ehdoilla. Seuraavalla askelmalla lapset toimivat konsultteina aikuisten johtamissa projekteissa. Tällöin lapset ovat mukana prosessissa ja ymmärtävät sen kulun sekä heidän mielipiteensä otetaan vakavasti. Siirryttäessä yhdellä portaalla ylöspäin aikuiset vastaavat projektista, mutta päätös tehdään yhdessä lasten kanssa. Kahdella ylimmällä portaalla lapset itse tekevät aloitteita sekä vastaavat toteutuksesta. Kaikkein ylimmällä tasolla lapset ja aikuiset tekevät yhdessä päätöksiä ja toimivat projekteissa yhdessä lasten aloitteista. (Hart 1992: 11–14.)

2.5.2. Lasten osallisuus Shierin polun mukaan

Shierin polku kuvaa lasten osallisuuden tasoja. Malli on kehitetty tukemaan lasten osallisuuden tunnistamista ja kehittämistä eteenpäin. Shierin polussa on viisi eri tasoa, joista kaikkia voidaan pitää osallisuuden muotoina. Lasten kuulluksi tuleminen on ensimmäinen tasoista. Se vaatii aikuiselta velvollisuutta ja asenteiden avautumista sekä sellaisen toimintakulttuurin, joka mahdollistavaa lasten kuulluksi tulemisen. Toisella tasolla lapsia kannustetaan ilmaisemaan omia mielipiteitään ja toisaalta etsiä syitä lasten haluttomuuteen ilmaista itseään. Tasolla tulee myös ratkaista, miten aikuiset voisivat muuttaa toimintaansa siten, että lasten on helpompi ilmaista mielipiteensä. Kolmannella tasolla lasten mielipiteet otetaan huomioon päätöksenteossa resurssikysymykset huomioiden. Aikuisen vastuulla on perustella, miksi jotkut ehdotukset voidaan toteuttaa ja toisia ei. (Shier 2001: 110; Venninen, Leinonen & Ojala 2010: 11–12.)

Toiseksi korkeimmalla tasolla lapset ovat mukana päätöksentekoprosessissa, mutta aikuiset kantavat edelleen vastuun. Lapset ovat tällöin mukana päätöksentekoprosessissa yhdessä aikuisten kanssa suunnittelemassa ja esittämässä näkemyksiä, mutta myös harjoittelemassa niiden puoltamista ja hylkäämistä demokraattisesti. Viidennellä eli ylimmällä tasolla lapset jakavat vastuun ja vallan yhdessä aikuisten kanssa koko päätöksentekoprosessin ajan. Neljännen ja viidennen portaan erottaakin, se että viidennellä portaalla aikuiset luovuttavat osan vallastaan lapsille. (Shier 2001: 110; Venninen, Leinonen & Ojala 2010: 11–12.) Kuviossa 4 esitellään Shierin polun viisi vaihetta sekä niiden sisällä kysymyksiä työntekijälle alusta, mahdollisuudesta sekä velvollisuudesta.

Osallisuuden

tasot	Alku	Mahdollisuus	Velvollisuus
5. Lapset jakavat vallan ja vastuun päätöksenteossa	Oletko aikuisena valmis jakamaan päätöksenteon lasten kanssa?	Mahdollistaako ohjesääntö vallan jakamisen yhdessä lasten ja aikuisten kesken?	Velvoittaako organisaatio aikuisia ja lapsia jakamaan vallan päätöksenteossa?
4. Lapset ovat mukana päätöksenteossa	Oletko valmis päästämään lapset mukaan päätöksentekoon?	Mahdollistaako ohjesääntö lasten mukaantulon päätöksentekoon?	Velvoittaako organisaatio ottamaan lapset mukaan päätöksentekoon?
3. Lasten mielipiteet otetaan huomioon	Oletko valmis ottamaan lasten mielipiteet huomioon?	Mahdollistaako päätöksentekojärjestelmä lasten mielipiteiden huomioimisen?	Onko organisaatiossa velvollisuus antaa lasten mielipiteille huomioita päätöksenteossa?
2. Lapsia tuetaan ilmaisemaan mielipiteitään	Oletko valmis tukemaan lapsia tuomaan heidän mielipiteensä esiin?	Onko sinulla ideoita tai keinoja, millä lapsia voidaan tukea ilmaisemaan mielipiteitään?	Onko organisaation säännöissä velvollisuus tukea lapsia ilmaisemaan mielipiteensä?
1. Lapsia kuullaan Aloituspiste	Oletko valmis kuuntelemaan lapsia?	Työskenteletkö siten, että lasten kuuntelu on mahdollista?	Kuuluuko organisaation sääntöihin lasten kuunteleminen?

Kuvio 4. Shierin lasten osallisuuden polku (Shier 2011: 111).

Shier (2001: 110) näkee, että jokaisella yksilöllä sekä organisaatiolla on mahdollisuus yksilöllisesti määritellä voimaantumisen kokemuksien sekä sitoutumisen taso. Jokaisella viidellä tasolla voidaan havaita kolmea eri sitoutumisen astetta, jotka ovat alku, mahdollisuus sekä velvollisuus. Alku tapahtuu silloin, kun työntekijät ovat valmiita toimimaan tietyllä tasolla ja tietyn suuntaisesti. Alku on kuitenkin vain alku, sillä mahdollisuutta toteuttaa ei vielä välttämättä ole. Mahdollisuudella tarkoitetaan seuraavaa tasoa, joka voi toteutua silloin, kun työntekijät ja organisaatio ovat saaneet selville, mitä työ vaatii käytännön tasolla. Esimerkiksi henkilökunnan työaika, taidot sekä lisäkoulutus uutta toimintatapaa varten voivat olla tarpeen. Viimeinen tasoista on velvollisuus, joka syntyy työntekijöille ja organisaatiolle lupauksesta, jonka he tekevät luvatussaan toimia tietyllä osallisuuden asteella. Tietyllä asteella toimiminen tulee rakentaa sisään työtapoihin ja rakenteisiin. Käytännössä kuitenkin toiminta osallisuuden eteen voi sijoittua eri tasoille. (Shier 2001: 111.)

3. LASTEN OSALLISUUDEN EDISTÄMINEN

Demokratia ja osallisuus nivoutuvat yhteen, esimerkiksi demokratian tunne voi täytyä jo ennen kokemusta osallisuudesta. Kuitenkaan osallisuus ei voi toteutua, mikäli ei koe tunnetta osallisuudesta samoin kuin osallisuutta ei ole mahdollista saavuttaa ilman kokemusta oma toiminta vaikuttavuudesta. (Gretchelin 2007: 247.) Yhtenä kansalaisuuden kokemuksen mittarina voidaan pitää yksilön kokemusta, millä tavoin ja miten hän kokee kuuluvansa yhteiskuntaan. Toimivan demokratian kannalta merkittäviä tekijöitä ovat muun muassa tasavertaiset äänestämismahdollisuudet, todelliset vaikutusmahdollisuudet osallistumisessa, kyky ymmärtää politiikkaa sekä mahdollisuudet nostaa asioita keskusteluun ja päätettäväksi. (Oikeusministeriö 2004: 14–40.)

Paloheimo & Wiberg (1997: 138) erottavat demokratiakeskustelussa kaksi eri suuntausta, joista toinen liittyy demokratian kansan tahdon toteuttamiseen ja yleiseen etuun sekä toinen näkee demokratian tietynlaisina päätöksenteon menettelytapoina. Tasa-arvoa korostavan käsityksen mukaan yksilö kehittyy yhteiskunnallisena toimijana osallistumalla mahdollisimman monipuolisesti yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan. Näistä toiminnoista ulossulkeminen edistää eriarvoisuutta sekä heikentää kasvua kansalaisena. (Vesikansa 2007: 199.)

Perinteisen edustuksellisen demokratian tueksi on luotu kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksia edistäviä demokratian menetelmiä. Yhdenvertaisuuden periaatteen näkökulmasta edustuksellista demokratiaa kuvataan heikoksi, kun taas osallistavaa demokratiaa vahvaksi. (Karjalainen 2012: 10.) Usein politiikka kiinnostaa jo muutenkin aktiivisia kansalaisia, näin myös uusien demokratiasovellusten parissa. Toisin sanoen on mahdollista, että uudet demokraattiset sovellukset edistävät yksilöiden jakautumista poliittisesti aktiivisiin ja passiivisiin henkilöihin. Kuulun ehkäisemiseksi esitetään kansalaiskasvatusta kouluihin, järjestöihin ja aikuisille sekä sitä kautta poliittisen lukutaidon parantumista ja motivaatiota osallistua vaikuttamiseen. (Oikeusministeriö 2014: 21.)

Edustuksellisen ja suoran demokratian menetelmät voivat molemmat olla hajautettuja siten, että ne sisältävät kansanäänestyksiä tai kansankokouksia (Paloheimo ym. 1997: 158).

Erottavana tekijänä on se, että suorassa demokratiassa kansalaiset äänestävät jokaisesta kohtaamastaan kysymyksestä, kun taas edustuksellisessa demokratiassa kansalaisten äänestämät edustajat vastaavat äänestämisestä heidän puolestaan. Samalla vastuu päätöksenteosta kasautuu hyvin informoidulle joukolle, jolloin kuilu suoraan demokratiaan kasvaa. Kuitenkin tutkimusten mukaan edustuksellisen demokratian keinoin valittujen päätöksentekijöiden päätökset huomioivat paremmin vähemmistöt kuin suoran demokratian keinoin tehtävässä päätöksessä. (Coffman 2016: 477–486.) Rautiainen (2015: 38) nostaa esiin edustuksellisten järjestelmien takaavan eri väestöryhmien maantieteellisten alueiden riittävän edustuksen päätöksenteossa.

Kun hallinto on legitiimiä, on se silloin kansalaisten ja päätöksentekijöiden hyväksymää. Hallintorakenteiden legitimitietin rakentuminen on merkityksellistä etenkin tilanteissa, jolloin ollaan luomassa uusia hallinnontasoja tai muutetaan olemassa olevia rakenteita. Legitimitietin lähtökohtia ovat lainmukaisuus sekä etenkin demokratia. Perinteisesti edustuksellisen demokratian nähdään tuovat kansalaisilta oikeutuksen eli legitimitietin. (Jäntti, Airaksinen & Haveri 2017: 37.) Habermasin (2001: 766) mukaan legitimitietti syntyy sekä lain hengestä että kansalaisten suvereniteetin kautta. Deliberatiivisessa demokratiassa legitimitietti perustuu inkluusioon sekä demokraattiseen keskusteluun (Smith & Wales 2000: 53).

Kansalaisten, joihin lapset kuuluvat myös kuntalaisten ja palvelunkäyttäjien roolissa, osallisuus päätöksentekoon on taattu niin kansainvälisesti kuin kotimaisessakin lainsäädännössä perustuslaillisesti, kuntalaissa sekä nuorisolaissa. Lisäksi oppilaiden osallistumisoikeutta korostetaan perusopetuslaissa, joka vaatii jokaista opetuksen järjestäjää perustamaan oppilaskunnan hallituksen edustamaan oppilaiden mielipiteitä. Lasten osallisuuden edistämisen näkökulmasta lainsäädäntö antaa paljon mahdollisuuksia toiminnalle. Kuntien vastuulle jää käytännötoimintamallien yksilöllinen suunnittelu ja toteuttaminen. (Kiilakoski 2008: 10.) Lapset tarvitsevat oman tilan ja mahdollisuuden toteuttaa itseään ja omia projektejaan, jolloin heidän toimintansa tulee osaksi laajempaa yhteisön kehittämistä (Taylor ym. 2008: 390–391). Kiilakosken (2008: 10) mukaan toimivaan demokratiaan kasvu alkaa jo koulu- ja päiväkotimaailmassa. Niemen (2008: 52) mukaan demokratiaa voi oppia vain kokemalla se käytännön tasolla. Demokratian oppimisessa

kyse ei ole ainoastaan siitä, mihin sitä käytetään vaan myös sen periaatteiden kunnioituksesta. Esimerkiksi, jos oppilaille on luvattu, että heidän mielipidettään kuullaan päätöksentekoprosessissa, tulee heille myös kertoa, miten se on otettu huomioon ja tehdä näkyväksi.

Alakouluikäisten lasten vaikutusmahdollisuudet omaan elinympäristöönsä vaihtelevat hyvin paljon asuinkunnan sekä sen mukaan, onko kunnassa toiminnassa vaikuttamisen rakenne lapsille (Eskelinen ym. 2012: 60). Suomalainen osallistumisjärjestelmä perustuu instituutioihin, joita esimerkiksi päätöksentekojärjestelmä sekä koulujärjestelmä tukevat. Tämän vuoksi lasten arkiset ja toiminnalliset osallistumisen muodot eivät saa riittävää tunnustusta ja näkyvyyttä. Kuntien viranhaltijoille osallistumISRakenteet ovat työkalu, jonka avulla lasten mielipide ja kanta voidaan selvittää. Samalla lapset voivat oppivat taitoja, joiden avulla he voivat myöhemmin toimia aktiivisina kansalaisina yhteiskunnassa. (Stenvall 2018: 32–35.)

3.1. Lasten osallisuuden edistäminen edustuksellisen demokratian näkökulmasta

Edustuksellinen demokratia toimii vaaleilla valittujen edustajien toimesta, jolloin edustajien ja edustettujen välillä tulisi olla keskusteluyhteys yhteisistä tavoitteista (Plotke 1997: 23). Wynessin (2009: 541) mukaan edustuksellinen demokratia vaatii toteutuakseen virallisen merkityksen ja sijainnin organisaatiossa, joka usein tarkoittaa aikuisten johtamaa sekä aloittamaa toimintaa. Edustuksellisessa demokratiassa on tunnusomaista äänestää ehdolle asettautuneista henkilöistä, vaikka tarjolla voisi olla lukuisia muitakin henkilöitä, mutta vaalijärjestelmän mukaan äänestäjän tulee valita heistä, jotka ovat ehdokkaaksi asettuneet. Vaaleissa ihmiset yleensä äänestävät ehdokasta, jonka mielipiteen kanssa he voivat olla samaa mieltä. (Coffman 2016: 479.) Edustuksellinen demokratia takaa sen, ettei yksilöiden tarvitse perehtyä itse jokaiseen käsillä olevaan ongelmaan, vaan heidän valitsemansa edustajat tekevät sen heidän puolestaan (Rautiainen 2015: 40).

Suomessa kehitetyt alakouluikäisten kuulemis- ja vaikuttamismallit perustuvat useimmiten edustuksellisuuden ihanteeseen ja niiden toiminta sijoittuu useimmiten perusopetuksen ja nuorisotyön yhteyteen (Kiili 2016: 124). Yksi tapa lasten osallisuusrakenteelle on järjestää lasten parlamentteja, jotka noudattavat samankaltaista kaavaa kuin aikuisten toimintamallit (Thomas 2007: 207). Edustuksellista demokratiaa edustavat lasten omat parlamentit, joihin osallistumisen kautta lapset saavat mahdollisuuden nostaa esiin heitä koskevia asioita, etsiä niihin ratkaisuja sekä tehdä ehdotuksia, jotka heidän mielestään parantaisivat kaikkien kansalaisten etuja (Austin 2009: 250). Eskelinen ym. (2012:45–59) näkevät lasten parlamenttien kuuluvan osallistuvan demokratian edustukselliseksi rakenteeksi eikä varsinaiseksi edustukselliseksi demokratiaksi. Heidän mukaansa lapset jäävät edustuksellisen demokratian ulkopuolelle, sillä heillä ei ole äänioikeutta perustuslain tai kuntalain mukaisesti.

Osallistumalla lasten parlamenttiin lapset pääsevät vuoropuheluun heitä hallinnoivien ja heidän asioistaan päättävien aikuisten kanssa, joilla on virkansa tai asemansa puolesta velvollisuus kuulla lasten mielipiteitä ja ajatuksia (Kiili 2011: 169). Lasten parlamenttien osalta tulee kiinnittää huomiota siihen, että ne toimivat kiinteästi yhteistyössä muiden paikallisten ja valtakunnallisten päätöksentekijöiden kanssa, sillä yhteistyöllä lasten mielipiteiden painoarvo kasvaa (Austin 2009: 250). Varsinaisissa lasten osallisuutta edistävissä ryhmissä lapset voivat edustaa itseään tai laajempaa ryhmää paikallistasolla. Lapset ja nuoret voidaan ottaa myös mukaan muodolliseen edustukselliseen demokratiaan, johon heillä ei aiemmin ole ollut pääsyä. (Thomas 2007:214–215.)

Eskelinen ym. (2012: 62) nostavat esiin, että lasten parlamentin roolia yhtenä osallisuuden väylänä, mutta on epärealistista olettaa sen edustavan kaikkien lasten mielipiteitä. Yksittäisellä lapsella ei ole valtuutusta toimia lapsiryhmän edustajana, kuten ei myöskään jokaisella lapsella ole mahdollisuutta tulla valituksi edustajaksi. Äänestyksen rinnalle voi kehittää lapsille soveltuvia toimintamalleja, kuten Kiili (2006: 49) esittelee arvonnalla keinovalita osallistujat lasten parlamenttiin. Lapsen asema omassa yhteisössään vaikuttaa siis hänen mahdollisuuksiinsa toimia. (Stenvall 2018: 138.) Esimerkiksi aikuiset ovat voineet valita lapset, joita kuullaan eikä lapsilla ole tietoa päätettävästä aiheesta, jolloin lap-

set eivät voi olla aidosti ja vaikuttavasti mukana päätöksenteossa (Hart 1992: 9.) McGinley ja Grieve (2010: 255) myös esittävät, että usein aikuiset valitsevat nuorten keskuudesta sellaisia, jotka voisivat olla potentiaalisesti kiinnostuneita. Nuorten näkökulmasta valmiiksi hieman ulkopuolella oleva nuori voi helposti jäädä kokonaan rekrytointiprosessien ulkopuolelle.

Samanlainen malli ei takaa lasten parlamenteille samanlaista asemaa kuin aikuisten poliittisille järjestelmille, sillä se ei saavuta todellista valtaa politiikan maailmassa eikä parlamenttien edustavuus suhteessa tavoiteltavaan ole niin edustavaa kuin sen pitäisi olla. Tällöin sosiaalinen merkitys on suurempi siihen osallistuville lapsille kuin lasten parlamentin poliittinen merkitys. (Thomas 2007: 207.) Toisaalta ongelmallisena nähdään se, että hallinto haluaa ja vaatii lasten kuulemista, mutta vain hallinnon määrittelemän mallin puitteissa (Kiili 2011: 170).

Kokouskäytäntöjen oppimista pidetään usein osallisuusryhmissä tärkeänä lasten tulevaisuuden kannalta. Toinen näkökulma muodollisille käytänteille on muun muassa virallisten pöytäkirjojen julkinen saatavuus, mikä antaa tietoa käydyistä kokouksista myös osallisuusryhmiin kuulumattomille lapsille. Pöytäkirjojen saatavuus lisää toiminnan läpinäkyvyyttä, jolloin kaikki halukkaat voivat halutessaan kommentoida käsiteltyjä asioita ja tehtyjä päätöksiä. Kuitenkin, vaikka kokoukset etenevät virallisen järjestyksen mukaan, voivat osallistujat silti kokea kokoustilanteen vapaamuotoisena tilanteena, jossa on helppo tuoda esiin omia mielipiteitään. (Alanko 2013: 182–183.) McGinleyn ym. (2010: 260) mukaan nuorten valtuustoilla on rajoitettu mahdollisuus osallistua päätöksentekoon, joka useimmiten on konsultaatiota, nuorten oman agendan ajamisen sijaan. Kiilin (2016) mukaan lapset voivat päästä vaikuttamaan heille tärkeisiin asioihin edustuksellisten rakenteiden kautta, mutta laajuus, jolla se on mahdollista, haastetaan toistuvasti kansainvälisessä keskustelussa.

Suomessa lasten parlamenttien tarkoituksena on vahvistaa lasten mahdollisuutta osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon kunnassa sekä vaikuttaa asioihin paikallisesti. Vaikka parlamentit järjestävät paljon tapahtumia, pyrkivät ne silti vaikuttamaan myös

päätöksentekoon. (Horelli, Haikkola & Sotkasiira 2007: 221.) Parlamenttitoiminnan ajatellaan olevan kaksisuuntaista, jolloin virkamiehet voivat sitä kautta kuulla lasten mielipiteitä, mutta myös lapsille keino tuoda äänensä virkamiehille kuultavaksi. Paikallistasolla lasten parlamentin toiminta rakentuu lasten ja aikuisten välisessä yhteistyössä. Toiminnan tärkein edellytys kunnissa on, että lasten kuulemis- ja vaikuttamisjärjestelmät ovat systemaattisesti organisoituneita sekä esimerkiksi lasten parlamentti saa aseman virallisena toimielimenä. (Herranen & Mäntysalo-Lamppu 2011: 30–45.)

Käytännössä lasten osallisuusryhmiä voi olla monenlaisia yhden kaupungin sisälläkin. Alanko (2013) on tutkimuksessaan nostanut esiin Oulun, jossa lasten alueittain toimivat osallisuusryhmät käyvät kokouksissaan läpi osallistujien mukanaan tuomia ehdotuksia kouluiltaan tai muuta itselleen tärkeitä teemoja. Käsiteltävänä voi myös olla nuoriso-ohjaajan esittämä aihe tai kaupungin hallintokunnan toive saada kannanotto johonkin aiheeseen. Oulussa toimii lisäksi lasten kaupunkikokous, johon jäsenet on valittu aluekokouksista. Kaupunkikokouksessa käsiteltävät asiat tulevat kouluilta sekä alueilta, jotka ovat työstäneet kokouksen aiheita alueillaan etukäteen. Kerran vuodessa järjestettävään kaupunkikokoukseen on kutsuttu myös viranhaltijoita eri hallintokunnista osallistuvien lasten ja nuorten sekä opettajien ja nuoriso-ohjaajien lisäksi. (Alanko 2013: 179–198.)

Hieman samankaltaista mallia toteutetaan myös Tampereella, jossa ylintä päätösvaltaa käyttävä lasten parlamentin suurkokous kokoaa kaksi kertaa vuodessa kaksi lasta kustakin kaupungin alakoulusta päättämään asioista. Lisäksi Tampereella toimii suurkokouksen hallitus, joka kokoontuu kahdesti kuukaudessa valmistelemaan suurkokouksia sekä ottaen myös kantaa tamperelaisten lasten puolesta eri hallintokunnissa valmisteilla oleviin asioihin. (Nuorten Tampere a 2019.) Yleisesti parlamenttien muodosta ei ole säännöksiä millainen sen tulisi olla, vaan kunnat päättävät itsenäisesti sen muodostamisesta. Tavallisesti se muotoutuu kuitenkin siten, että jäsenet lasten parlamenttiin valitaan äänestämällä oppilaskuntienhallitusten edustajista, jonka jälkeen valitut edustajat kokoontuvat suuristuntoon 2-3 kertaa vuodessa. (Kiili 2011: 177.)

Myös koulujen oppilaskuntatoiminta on edustuksellista demokratiaa. Oppilaskuntatoiminnasta puhuttaessa tarkoitetaan oppilaiden osallisuutta edistävien käytäntöjen lisäämistä koulussa ja tällöin usein perustetaan oppilaskunnan hallitus sekä muita mahdollisia osallisuuden muotoja. Esimerkiksi voidaan lisätä oppilasedustus opettajienkokoukseen tai säännölliset kokoukset oppilaskunnan hallituksen sekä rehtorin kesken. Käytännössä oppilaskunnan hallitukseen valitaan usein kultakin luokalta yhdestä kahteen edustajaa oppilaskunnan hallitukseen, joiden tehtävänä on toimia linkkinä oppilaiden sekä oppilaskunnan hallituksen välillä tiedottaen sekä ottaen vastaan ideoita ja mielipiteitä. (Manninen 2008: 119.) Oppilaskunnan hallituksilla saattaa olla ideoita esimerkiksi koulupäivän rakenteesta, kouluruokailusta, opetukseen ja oppimiseen liittyvissä asioissa sekä koulun sisustuksesta sekä ulkotiloista (Arponen 2007: 6).

3.2. Suoran demokratian malleja lasten osallisuuden edistämiseen

Suoran demokratian perusta on ajatus siitä, että ihmisellä itsellään on kyky tehdä päätös äänestämällä vaihtoehtoa, jonka hän kokee parhaaksi päätös vaihtoehdoksi. Suorassa demokratiassa ihmisellä tulee olla myös kykyä vastaanottaa tietoa erilaisista vaihtoehdoista ja arvioida, miten omat sekä poliittiset intressit tulevat toteutumaan kussakin vaihtoehdossa. (Bowler & Donovan 2010: 3.) Suora demokratia menetelmien, etenkin kansanäänestys, tarjoaa vaikuttavaa osallisuutta kattavasti ja vaikuttavasti (Setälä 2015: 194).

Suomessa perustuslaki mahdollistaa neuvoo-antavien kansanäänestysten valtakunnallisesti (Perustuslaki 1112/2011). Mutanen (2004: 26) pitää neuvoo-antavaa kansanäänestystä konsultoivana osallistumisena, kun taas sitovaa kansanäänestystä voidaan pitää vahvana suorana osallistumisen muotona. Kuntalaki taas antaa valtuustolle mahdollisuuden päättää kunnallisen kansanäänestyksen järjestämisestä kunnalle kuuluvasta asiasta (Kuntalaki 410/2015). Kansanäänestyksen käyttöä rajoittaa muun muassa siihen kuluva aika ja resurssit. Kuitenkin menetelmiä kehittämällä kansanäänestyksestä voidaan saada tehokas yhteiskunnallinen päätöksentekomuoto sekä mielenkiintoinen osallistumismuoto. Mikäli kansanäänestyksillä halutaan parantaa demokratiaa, tulee osallistuminen tehdä mahdolliseksi mahdollisimman matalalla kynnyksellä. (Mutanen 2004: 26.) Esimerkiksi

Virossa on voinut vuodesta 2015 saakka äänestää vaaleissa myös internetin välityksellä. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole siirtää äänestämistä kokonaan verkkoon vaan täydentää jo olemassa olevia äänestysmuotoja (Nölvak 2019: 69.)

Kuntalain (410/2015) mukaan osallistumisen ja vaikuttamisen edistämistä voi esimerkiksi olla asukkaiden mielipiteiden selvittäminen ennen päätöksentekoa, järjestämällä mahdollisuuksia osallistua kunnan talouden suunnitteluun, tukemalla asukkaiden ja järjestöjen oma-aloitteista asioiden suunnittelua ja valmistelua sekä suunnittelemalla ja kehittämällä palveluja yhdessä palvelunkäyttäjien kanssa. Näihin tehtäviin on joissakin kunnissa perustettu alueellisia toimielimiä, joissa tehtäviä voi olla hyvin monenlaisia. Alueelliset toimielimet voivat toimia keskustelufoorumeina, joka voi sisältää aloitteiden ja lausuntojen antamista, alueen kehittämistä sekä joissain tapauksissa myös taloudellista päätösvaltaa esimerkiksi kyläavustusten jakamisessa. Alueellisilla toimielimillä voi olla käytössään kunnan myöntämää päätös- ja toimivaltaa, jota voidaan käyttää esimerkiksi joidenkin alueen palveluiden suunnittelussa ja järjestämisessä. Pääsääntöisesti tällöin on käytössä myös laajempaa budjettivaltaa. (Valtiovarainministeriö 2012: 31.)

Suoraan demokratiaan luetaan äänestämisen lisäksi myös käyttäjädemokratia sekä erilaisiin kansalaisryhmiin osallistuminen aktiivisesti (Mutanen 2004: 10). Erilaiset kansalaisliikkeet ovat toimia, jotka usein ajavat tiettyä teemaa. Palveluiden supistaminen saattaa ajaa ihmiset ajamaan esimerkiksi oman kyläkoulun tai -terveyskeskuksen säilyttämistä, mutta myös toisaalta esimerkiksi vastustaa ei-toivottujen palveluiden tuloa alueelle. Monesti kansalaisliikkeissä viestintä on tehokasta ja siihen kuuluvilla kokemusta vaikuttamistoiminnasta. Kansalaisliikkeiden toiminta voi jäädä lyhyt aikaiseksi koskien yhtä tiettyä päätöksen tekoa tai se voi olla pidempi aikaista toimintaa esimerkiksi luonnonsuojelun hyväksi. (Kananaja ym. 2008: 208–209.) Osallisuus suoran päätöksenteon prosessiin tuo mukanaan kansalaisille tunteen vastuullisesta osallisuudesta sekä kansalaisen velvollisuudesta (Smith & Tolbert 2004: 3).

Kuntalain (410/2015) mukaan palvelunkäyttäjillä on oikeus tehdä aloitteita kunnan palvelua koskevassa asiassa. THL:n (2019) mukaan lasten ja nuorten suora vaikuttaminen tapahtuu heidän omissa kasvu- ja kehitysympäristöissään ja palveluissa, joissa he ovat

asiakkaina, kuten esimerkiksi koulussa, terveydenhuollossa, lastensuojelussa, nuorisotoimessa tai kulttuuri- ja liikuntapalveluissa. Koulumaailmassa lapsilla on paljon kokemuksia hierarkiasta sekä vähäisistä vaikutusmahdollisuuksista, mutta esimerkiksi oppilaskunnan hallituksilla voidaan hieman vaikuttaa tähän. Naapurustoissa lasten kokemukset vaihtelevat riippuen siitä, miten aikuiset heidät kohtaavat, mutta usein lapsille syntyy kokemuksia siitä, että ovat ei-toivottuja tai jopa pelättyjä naapurustossa eivätkä esimerkiksi kaupoissa ole toivottuja asiakkaita. (Thomas 2007: 214–215.)

Osallistuva budjetointi on useissa Euroopan maissa noussut yhdeksi osallisuuden ja vaikuttamisen muodoksi. Osallistuvassa budjetoinnissa tavalliset kansalaiset otetaan osaksi esimerkiksi kunnan talouden suunnittelua (Röcke 2015: 33–37). Uudenlaisen demokra-tiasovelluksen avulla tavallisia ihmisiä saadaan mukaan suunnittelemaan poliittisia ohjelmia ja sitä kautta käytäntöjä. Keskustelun avaaminen budjetoinnista eri tahojen välillä tuo mukanaan positiivisia vaikutuksia sekä hallintoon että koko päätöksenteko systeemiin. Osallistuva budjetointi on yksi harvoista vaikutustavoista, joka mahdollistaa kansalaisyhteisöosallistumisen tavalliseen päätöksentekoprosessiin paikallisessa hallinnossa. (Putini 2015: 53–54.) Asukkaiden osallistuminen päätöksentekoon tuo heidän kokemustietonsa toimivista ja toimimattomista asioista mukaan, jolloin voidaan tunnistaa asukkaiden näkökulmasta kehittämistä kaipaavat asiat (Ahonen & Rask 2019: 4).

Osallistuvan budjetin toteuttamiseen on kehitetty useita malleja. Käytetyin on niin sanottu Porto Alegre-malli, jossa osallistuva budjetti on osa kaupungin talousarvioita. Usein mallia toteutetaan niin, että kaupunginosissa järjestetään asukaskokouksia, joissa varojen kohdentamista käsitellään. Kokouksesta asia etenee niin kutsuttujen budjettiasiamiesten johdolla jatkokäsittelyyn kunnanvaltuustoon. Prosenttibudjettimalli on samankaltainen kuin Porto Alegre-malli, mutta siinä kunnanbudjetista kansalaisille käyttöön annettu rahausuma on kokonaan kansalaisten käytettävissä, eikä ehdotukset siirry kunnanvaltuustolle lopullisesti päätettäväksi kuten Porto Alegressä. Määrärahamallissa projektille myönnetään alueittain tai kohderyhmittäin kiinteä rahausuma. Projektiluonteisuuden takia on huomattu osallistujien kansalaisaktiivisuuden lisääntyvän projektin aikana, mutta hiipuvan projektin loppumisen jälkeen. (Ahonen ym. 2019: 6.)

Suomessa on käytössä erilaisia osallistuvan budjetoinnin käytänteitä lapsille ja nuorille. Esimerkiksi Helsingissä on käytössä nuorten Ruutibudjetti, jossa nuoret saavat mahdollisuuden useita kertoja vuodessa mahdollisuuden kertoa mielipiteensä, kuinka nuorten vapaa-ajan toiminta ja palvelut järjestetään. Suurin yksittäinen käyttövara on nuorisotyöntekijöiden työaika, jolloin nuoret voivat halutessaan itse määritellä millaiseen toimintaan työntekijöiden työpanosta tulisi kohdentaa. Siten nuoret voivat vaikuttaa esimerkiksi nuorisotalojen aukioloaikoihin, tapahtumiin sekä toimintaan. Lisäksi voidaan kehittää ja jallistaa ideoita, jotka viedään RuutiBudjetista eteenpäin muihin hallintokuntiin käsiteltäviksi. (RuutiBudjetti 2019.) Myös Tampereella on käytössä osallistuvan budjetoinnin malli Masseista mahiksia, jossa lapsista ja nuorista koostuva raati jakaa toimintarahaa lasten ja nuorten ideoihin. Lapset ja nuoret lähettää omia ideoitaan toimintarahahakuun, jonka jälkeen lapsista ja nuorista koostuva raati esivalitsee osallistujat varsinaiseen Masseista mahiksia -päivään, jossa osallistujat esittelevät omia ideoitaan. Masseista mahiksia -päivään voivat osallistua myös lasten ja nuorten koululuokat äänestämällä omia suosikkejiaan tapahtumassa (Nuorten Tampere b. 2019.)

Kuntalaisaloite ja kansalaisaloite ovat laissa turvattuja suoran demokratian muotoja. Kuntalaisaloitteen voi tehdä kunnan asukas tai kunnassa toimiva yhteisö tai säätiö kunnan toimintaan liittyvissä asioissa. Mikäli aloitteen tekijöitä on vähintään 2 % kunnan asukkaista, tulee aloite käsitellä kuuden kuukauden aikana asian vireille tulosta. (Kuntalaki 410/ 2015.) Perustuslaki (1112/2011) takaa yli 50 000 äänioikeutetun Suomen kansalaisen ylittävien kansalaisaloitteiden oikeuden tehdä aloite lain säätämisestä eduskunnalle. Kansalaisaloite suoran demokratian muotona on noussut Suomessa merkittävämpään asemaan kuin kansanäänestykset (Rautiainen 2015: 37). Kansalaisaloiteoikeus on merkittävä suoran vaikuttamisen mahdollistaja. Aloite kertoo ikään kuin kansalaisten väliintulosta ja halusta vaikuttaa suoraan päätöksenteon sisältöön. (Mutanen 2004: 26.)

Oikeus kuntalaisaloitteen tekemiselle on myös lapsilla ja nuorilla, joskin sen tekeminen ei ole kovin yleistä, sillä usein lapset ja nuoret kokevat heidän aloitteidensa saavan heikosti palautetta. Vaikuttamisen kannalta aloite nähdään liian jäsentymättömänä keinona lapsille ja nuorille. Nuorten mahdollisuuksia tehdä aloitteita on pyritty parantamaan luo-

malla esimerkiksi aloitekanava.fi verkkopalvelu, jossa nuoret voivat tehdä aloitteita. Lasten ja nuorten vaikutusmahdollisuuksia tulisikin kehittää juuri verkkodemokratiaa kehittämällä. (Alanko 2013: 38–39.)

Digitalisaation myötä ihmisillä on tietoa helpommin saatavilla sekä uusia keinoja osallistua. Digitalisaatio avaa monia mahdollisuuksia kokea osallisuutta esimerkiksi kaupunkisuunnittelussa. Tulevaisuudessa nämä e-demokratian tuomat keinot todennäköisesti lisääntyvät. Erityisesti nuoria ja työkäisiä halutaan osallistaa kaupunkisuunnitteluun sosiaalisessa mediassa, mutta nuorten kohdalla on hankala pysyä mukana kehityksessä sen suhteen, mitä sosiaalisen median kanavaa nuoret sillä hetkellä käyttävät. (Nummi 2019: 74–75.) Sosiaalisen median kuten Facebookin käyttö e-demokratian välineenä on ongelmallista sen runsaiden valeprofiilien vuoksi, jotka perustuvat usein epädemokraattiseen ja demokratian vastaiseen valvontaan ja kontrolliin (Shapiro & Schuler 2018: 31–32).

Joukkoistamisessa hajautettu ihmisjoukko toteuttaa erilaisia tehtäviä. Kun osallistujilla on tarpeeksi motivaatioita toiminnalle, voidaan eri taustoista olevien henkilöiden osaamista ja taitoja hyödyntää parhaiten. (Joensuu 2016: 75.) Brabham (2013: xix) näkee joukkoistamisen olevan internetin välityksellä toimiva kehittämis- ja ongelmanratkaisumalli, jonka avulla saadaan kerättyä virtuaaliyhteisöjen tieto palvelemaan tiettyjä organisaation tavoitteita. Teknologian myötä osallistuminen ja mielipiteiden ilmaisu on helpompaa, mutta myös samaan aikaan helposti saavutettavissa ja tasa-arvoista (Matthies 2017: 151). Tyypillisesti joukkoistamisella viitataan tehtäviin, jotka ovat avoinna kaikille, kuitenkin osallistuminen voi olla myös harkitusti rajattua esimerkiksi työyhteisön sisällä. Joukkoistaminen voi olla täysin vapaaehtoista osallistujille tai se voi perustua palkallisuuteen. (Aitomurto 2012: 8.)

Aitomurron (2012: 34) mukaan joukkoistamisprosessissa lähtökohtana tulee olla kansalaisten osallistaminen. On myös muutamia perusedellytyksiä, joiden tulee toteutua, jotta toiminnasta voidaan puhua joukkoistamisena. Ensinnäkin organisaatiolla tulee olla tehtävä, joka sen tulee ratkaista toimiakseen. Toisaalta tulee olla yhteisö, joka on halukas toimimaan vapaaehtoisesti tehtävän hyväksi. Lisäksi tulee olla online-alusta, jolla työs-

kentely on mahdollista ja jonka kautta yhteisöllä on mahdollisuus olla vuorovaikutuksessa organisaation kanssa. Joukkoistamisen tulisi hyödyttää sekä organisaatiota itseään että sen toteutukseen panoksensa antanutta yhteisöä. (Brabham 2013: 3.) Määrittelyn mukaan joukkoistamista ei ole esimerkiksi organisaation järjestämät äänestykset valmiista vaihtoehdoista eikä myöskään puhtaasti kansalaisista lähteneet kehittämisideat (Joensuu 2016: 76).

Joukkoistaminen on näin ollen keino, jolla ihmisten kokemuksia, tietoja ja taitoja voidaan kerätä. Tällöin voidaan puhua ihmisten joukkoilyn hyödyntämisestä erilaisiin tarkoituksiin sen sijaan, että vastakohtaisesti hyödynnettäisiin yhtä asiantuntijaa. Kuitenkaan joukkoistaminen ei korvaa asiantuntijoiden kuulemista vaan täydentää sitä. Tapoja toteuttaa joukkoistamista osana kansalaiskuulemista on laaja. Ylipäätään joukkoistaminen avaa poliittisen päätöksenteon prosesseja kaikille avoimmiksi, jolloin tietoa käsiteltävän olevasta asiasta siirtyy kansalaisille sekä kansalaisille syntyy mahdollisuus osallistua prosessiin lisäten samalla läpinäkyvyyttä päätöksenteossa. Osallistujille viestintä monen kanavan kautta läpi prosessin on yksi avaintekijöistä, joilla saadaan osallistujia sitoutumaan prosessiin sekä palaamaan joukkoistamisen pariin uudelleen. (Aitomurto 2012: 8–34.)

Brabham (2013: 45) näkee neljä tapaa hyödyntää joukkoistamista. Organisaatio valtuuttaa kansalaiset keräämään tietoa ja hallinnoimaan sitä tietyssä alustassa saaden tietoa, mutta myös sitä kautta kuulemaan mahdollisista ongelmista. Toisaalta joukko voi myös ratkaista organisaation puolesta empiirisiä ongelmia esimerkiksi tieteen saralla. Organisaatio voi antaa kansalaisten kehittää ideoita ja ratkaista ongelmia luovalla tavalla esimerkiksi asioissa, joita voidaan pitää mielipidekysymyksinä. Joukko kansalaisia voi myös analysoida tietoa, esimerkiksi tutkimustuloksia, joita on tarkoituksenmukaisempaa ratkoa ihmisten kuin tietokoneiden toimesta.

3.3. Osallistava demokratia lasten osallisuuden edistämässä

Osallistuva demokratia on suuntaus, joka tulkitsee demokratian arkipäiväisenä ja toiminnallisena. Sen mukaan demokratia ei ole vaan pienen eliitin oikeus käyttää valtaa, vaan

se on jokaisen kansalaisen oikeus osallistua laajasti ja vaikuttavasti oman yhteisönsä sekä ympäröivän yhteiskunnan toimintaan. Osallistuva demokratia haastaa käsityksen perinteisen edustuksellisen demokratian institutionaalisen rakenteesta ainoana mahdollisuutena toteuttaa demokratiaa. Osallistava demokratia mahdollistaa kansalaisten osallistumisen demokratian kaikkiin vaiheisiin aina ruohonjuuritasolta lähtien. Toisaalta osallistuva demokratia voidaan nähdä kasvatuksellisesta näkökulmasta, jolloin tunnistetaan ihmisten tarve oppia osallistumis- ja vaikuttamistaitoja niitä harjoittelemalla. (Alanko 2013: 39.) Osallistuvan demokratian tavoitteena on luoda erilaisia puitteita, missä ihmisillä on mahdollisuus toimia (Eskelinen ym. 2012: 58). Wynessin (2009: 540) mukaan osallistuva demokratia on esimerkiksi lasten kohdalla suoraa työskentelyä itseään koskevissa asioissa paikallisesti erilaisissa ryhmissä.

Osallistuvan demokratian tavoitteena on luoda kansalaisille mahdollisimman paljon puitteita, joissa ihmisillä on tilaisuus toimia (Eskelinen ym. 2012: 58). Osallistuminen ja vaikuttaminen ympäristökasvatuksen näkökulmasta voi olla sekä julkista yhteisöllistä vaikuttamista tai toisaalta henkilötason vaikuttamista. Osallistuminen julkiseen toimintaan pyrkii vaikuttamaan suunnitteluun, päätöksentekoon sekä julkiseen keskusteluun. Vaikuttaminen omassa lähiympäristössä voi olla monenlaista toimintaa, esimerkiksi vaikuttamista voi tapahtua koulun, nuorisotalon tai asuinalueen yhteisöllisyyden lisäämiseksi tai piha-alueiden kehittämiseen osallistumista, aloite liikennevalojen asentamisesta vaaralliseen risteykseen, kevätsiivoustalkoiden järjestämistä tai yleisönosastokirjoitus. Lähiympäristöön vaikuttaminen voi yhdistyä myös ympäristökansalaisuuteen, jossa yhdistyy ympäristövastuu sekä aktiivinen kansalaisuus. (Koskinen 2008: 132.)

Lasten ja nuorten osallisuushankkeille olisi tärkeää, että sillä olisi joitain lyhyen aikavälin konkreettisia vaikutuksia. Uudistushankkeissa aikataulut venyvät usein vuosien mittaisiksi, jolloin nuoret ja lapset ovat kasvaneet, eivätkä heidän tarpeensa ja toiveensa ole enää samoja kuin hanketta aloitettaessa. Aikuisten asenteilla on suuri merkitys siihen, voidaanko lapsille ja nuorille tärkeitä konkreettisia usein pieniä muutoksia toteuttaa. Ne voivat olla esimerkiksi seinän tai aidan maalaamisia, leikkivälineiden korjaamista tai kukkien istuttamista. Lasten ja nuorten mukana olo lähiympäristön kehittämisessä edellyttää aitojen vaikutusmahdollisuuksien antamista sekä aikuisten halua jakaa osa vallastaan

nuorille. Jo ennen kuin lapsia ja nuoria otetaan hankkeeseen mukaan, tulee arvioida toteuttamisen aikataulu, mahdollisuus pienten parannusten toteuttamiseen nopealla aikavälillä, suunnittelijoiden ja nuorisotyöntekijöiden ja opettajien osaaminen sekä resurssien riittävyys. (Koskinen 2008: 138.)

Erilaisia sovelluksia osallistuvan demokratian käytölle lasten ja nuorten keskuudessa on olemassa. Esimerkiksi Tampereella toimii edustuksellisen lasten parlamentin lisäksi alakouluikäisille alueellisia parlamentteja, jotka kokoontuvat neljästi vuodessa vapaamuotoisemmin ja toiminnallisemmin kehittämään asioita. Lisäksi Tampereella toteutetaan vuosittain 4-luokkalaisten vaikuttamispäivät, joiden aikana on mahdollisuus päästä vaikuttamaan oman elinympäristöönsä vaikuttaviin asioihin toiminnallisilla ja leikkimielisillä keinoin (Nuorten Tampere a 2019).

3.4. Deliberatiivisen demokratian näkökulmia lasten osallisuuden edistämiseksi

Deliberatiivisella demokratialla tarkoitetaan keskustelevaa, harkitsevaa ja pohdiskelevaa demokratiaa. Deliberatiivisessa demokratiassa joukko ihmisiä kokoontuu yhdessä pohtimaan ja käsittelemään tiettyä asiaa. Käsiteltävä asia voi olla paikallinen, alueellinen tai kansallinen kysymys tai jokin muu ongelma, joka tulisi ratkaista. Deliberaatiossa on tarkoitus, että osallistuvat henkilöt pohtivat eri vaihtoehtoja yhdessä keskustellen ja toisten mielipiteitä kunnioittaen, vaikka lähtötilanteessa jokaisen osallistujan on oma yksilöllinen mielipide voikin erota toisista keskustelijoista. Päämääränä keskusteluille on toisten mielipiteiden ja kysymyksestä esitettyjen faktojen pohtiminen keskustelun kautta. (Raisio & Vartiainen 2011: 10–13.) Deliberatiivisessa demokratiassa ei pyritä enemmistön mielipidettä noudattavaan lopputulokseen vaan pikemminkin konsensukseen, joka on keskusteluiden ja pohdinnan lopputulos (Rautiainen 2015: 36). Inklusio, deliberaatio eli keskustelu ja kansalaisuus ovat deliberatiivisen demokratian on kolme kriteeriä, joiden kaikkien tulisi toteutua aidon kokemuksen saamiseksi (Smith ym. 2000: 51). Osallistuminen esimerkiksi deliberatiiviseen kansalaisraatiin voi tuoda yksilölle vahvan tunteen omasta kansalaisuudesta samoin kuin muillekin osallistujille (Gastil, Deess, Meiser & Simmons 2010: 22).

Fishkin (2009) esittää keskustelulle viisi edellytystä. Ensin jokaiselle osallistujalle tulisi olla mahdollista tutustua kaikkeen siihen tutkittuun tietoon, joka kysymyksessä voi vaikuttaa. Keskusteluissa olisi hyvä säilyä tasapaino eri näkökulmien ja mielipiteiden välillä, jotta kaikki näkökulmat ja argumentit saisivat huomiota sekä keskustelu pysyisi monipuolisena. Tärkeää on, että osallistujat antaisivat argumenteille aidon mahdollisuuden kuunnellen ja punniten niitä. Lisäksi argumentit ja näkökulmat tulisi huomioida tasapuolisesti riippumatta siitä, kuka mielipiteen on esittänyt. (Fishkin 2009: 34.) Deliberaation avulla sellaisetkin ryhmät, joiden mielipiteet ovat vastakkaiset, voivat kasvatusten keskustella ratkaisuvaihtoehdoista rakentavammin kuin esimerkiksi edustajien kautta neuvotteluita käytäessä (Beierle & Cayford 2002: 67).

Yksi deliberatiivisen demokratian käytännön sovelluksista on kansalaisraati. Kansalaisraadien avulla pyritään selvittämään paikallisten asukkaiden tai tietyn väestöryhmän näkemyksiä esimerkiksi tietyn aihepiirin tai alueen kehittämistä. Aiheen lähtiessä ihmisten omasta kokemusmaailmasta, on motivaatio sen käsittelyyn ja ratkaisemiseen suurempi kuin ylhäältä päin annetuista aiheista. Kansalaisraadien onnistumisen kannalta kantaa yhteistyökumppaneiksi hakea sellaisia yhteisöjä, jotka tuovat raadille vaikuttavuutta ja ovat läheisesti tekemisissä käsiteltävän aiheen kanssa. (Körkkö, Ruuskanen, Tuomaala, Maja-neva, Kellokumpu & Ojala 2015: 9–16.)

Osallistujien valinta kansalaisraatiin on yksi keskeisistä vaiheista raadien onnistumisen kannalta. Päämääränä on saavuttaa osallistujien edustavuus vastaamaan yhteiskuntaa pienoisuudessa määrittämällä kohdeväestö, valitsemalla asenteellisesti erottavat tekijät sekä keräämällä tilastotietoa kootaan mahdollinen osallistujajoukko, josta osallistujat valitaan satunnaisotannalla. (Raisio ym. 2011: 48–49.) Kansalaisraatimallissa käytetyn satunnaisotannan avulla voidaan saada keskusteluun ja vaikuttamiseen mukaan sellaisiakin henkilöitä, jotka alun perin eivät olleet aiheesta kiinnostuneita eivätkä kuulu sidosryhmiin (Barnes 1999: 67). Kansalaisraadien päätteeksi tehdään yhteinen julkilausuma tai ehdotuksia kansalaisten raportoimana. (Smith ym. 2000: 55). Kuitenkin ennen sitä on keskusteltava pienryhmissä asiantuntijoiden esittämistä tiedoista ja käytävä keskustelua, miten ja millainen julkilausuma halutaan tuottaa (Raisio ym. 2011: 57). Tällöin myös eri mieltä olevat

osallistujat voivat hyväksyä lopputuloksen, sillä he ymmärtävät perustelut, joiden pohjalta päätös tehdään (Setälä 2013: 181).

Deliberatiivisessa demokratiassa korostetaan osallistujien inklusiota enemmän kuin osallistujien edustavuutta. Kuitenkin voidaan ajatella, että päätöksentekojärjestelmän sen pitäisi olla myös mahdollisimman edustava. Ihmisten tulee edustaa melko laajaa joukkoa yhteisössään. Edustavuuden voidaan ajatella virheellisesti koskevan ikää tai sukupuolta siten, että kaikki naiset edustaisivat naisten mielipidettä tai vanhukset vanhusten mielipiteitä. (Smith ym. 2000: 55–57.) Lasten ja nuorten osalta deliberatiivinen demokratia tuo yhteen päätöksentekijöitä ja asiantuntijoita keskustelemaan lasten ja nuorten vaikuttajaryhmän kanssa, mikä lisää julkista keskustelua käsiteltävistä aiheista (Wyness 2009: 542). Deliberatiivista demokratiaa hyödyntävä lastenraati on suunniteltu otettavaksi käyttöön esimerkiksi Tampereella lastenpsykiatriyksikössä, missä asiakkaat otetaan mukaan organisaationkehittämiseen raadin avulla (Niemi, Lindell, Aho & Rantanen 2017).

3.5. Yhteenveto lasten osallisuutta edistävästä malleista

Eri demokratiamuodot tarjoavat erilaisia vaihtoehtoja kansalaisten demokratian toteutumiselle. Lasten osallistumisen tapoja on erilaisia kunnissa ja kouluissa, mutta jokainen niistä osaltaan rakentavaa käsitystä siitä, millaisena ja miten lasten osallisuutta ja toimijuutta pyritään vahvistamaan. Tarjoamalla lapsille erilaisia mukanaolon kokemuksia tekemisen, kokemusten ja erilaisten käytänteiden muodossa tavoitellaan lapsille tunnetta kuulumisesta. Aikuisilta lasten mukana olo ja sitouttaminen yhteiskuntaan vaatii ymmärrystä toimintatapojen moninaisuudesta sekä lapsilta kykyä ja halua kuulua ja tulla kuuluksi. (Stenvall 2018: 26–27.) Samaan aikaan on käynnissä myös paljon muita osallistavia menetelmiä, joihin osallistujat kokevat ne tehokkaiksi, mutta silti ympäristö ei näe sitä aitona poliittisena vaikuttamisena. (Thomas 2007: 207.) Usein osallistumistoiminta nähdään kansalaiskasvatuksena, jonka tarkoituksena on kasvattaa lapsia päätöksentekoon, eikä niinkään aitona mahdollisuutena osallistua päätöksentekoon ja vaikuttamiseen (Kiili 2011: 169).

Jo kuulemisjärjestelmän valinnassa määritellään pitkälti, millaiseksi sen rooli muodostuu. Kuulemisjärjestelmän valintaa määrittää muun muassa se, kuinka osallistujat kuulemiseen valitaan, ketä kuulemiseen valitaan tai minkälaisen lopputuloksen osallistujat tulevat tuottamaan. Kuulemisjärjestelmästä riippumatta vaihtelua voi syntyä senkin mukaan, kuinka motivoituneita osallistujat ovat, keskusteluiden laatu, julkisen vallan kontrolli prosessissa sekä osallistujien vastuullisuus toimia tiettyyn suuntaan. (Beierle ym. 2002: 12.) Osallisuuteen tähtäävien rakenteiden suunnittelussa tulisi ottaa huomioon sekä osallistujien että ei-osallistujien näkökulma huomioon, jotta malli saavuttaisi legitimitetin. Osallisuusrakenteita suunniteltaessa tulee myös ottaa huomioon, että osallistujien toiveet osallistumistavasta saattavat muuttua, jolloin mallin tulisi voida myös muuttua ajan myötä. (Tritter & McCallum 2006.)

Osallisuuden tavoitteena voidaan pitää tilaa, jossa lapset ja nuoret ovat kiinteä osa toimintaa eikä sen rooli ole esimerkiksi olla harjoittelua aikuisuutta varten tai näennäinen osa toimintaa. Yksilö-, yhteisö- sekä ryhmätasolla voi kokea kokemuksia omasta arvokkuudesta ja vaikuttaa sosiaaliseen todellisuuteen erilaisten poliittisten ja taloudellisten järjestelmien ulkopuolellakin. Lasten ja nuorten osalta toimijuutta on hyvä tarkastella sekä osana poliittisia ja taloudellisia järjestelmiä että niiden ulkopuolelta. Esimerkiksi virtuaalisissa ympäristöissä, järjestöissä, vapaaehtoistyössä sekä sosiaalisissa liikkeissä voi päästä kokemaan osallisuutta ja vaikuttamista. (Kiilakoski & Gretchel 2012: 15–16.) Järjestöosallistuminen on myös yksi keskeisistä demokratian oppimisympäristöistä, sillä niiden toiminta ulottuu aina yksilötason osallistumisesta valtakunnan tasolle (Kananoja ym. 2008: 207).

Lasten osallisuuden näkökulmasta on tärkeää, että rakenteet eivät ainoastaan sitouuta lapsia päätöksentekojärjestelmiin, vaan antaisivat mahdollisuuden toimia tasavertaisena kansalaisena yhteisössä (Taylor ym. 2008: 383). Puhuttaessa lapsille suunnatuista vaikuttamismahdollisuuksista, nostetaan usein esiin kysymys, keitä osallistuvat lapset ovat. On hyvä tunnustaa, että osa lapsista toimii luonnollisesti kansalaisvaikuttamisen prosesseissa. (Eskelinen ym. 2012: 62–63). Kiilin (2011: 188) mukaan on vaarana, että vaikuttamistoiminta tahattomasti vahvistaa normia siitä, millaista on lasten hyväksyttävä osal-

listuminen. Esimerkiksi lapsista, jotka osaavat ilmaista mielipiteensä aikuisille miellyttävällä tavalla, saattaa tulla normi vaikuttamistoiminnassa, jolloin tuotetaan uudenlaisia sosiaalisia jakoja lasten keskuuteen. Wynessin (2009: 545) mukaan osallisuustoimintaan osallistuvat oppilaat ovat useimmiten hyvin orientoituneita opintoihin, itsevarmoja sekä tulevat taloudellisesti vakaista perheistä.

Alangon (2013: 39–40) mukaan kuntiin perustetuista lasten ja nuorten osallisuusryhmistä on löydettävissä osallistavan demokratian idea. Gretschel (2002 a: 19) puolestaan näkee kunnissa toimivat nuorten osallisuustoiminnan sisältävän piirteitä sekä suorasta että eduskunnallisesta demokratiasta. Esimerkiksi kuntiin perustetut nuorisovaltuustot tai lasten parlamentit saavat jäsenet yleensä äänestyksen kautta tietystä joukosta, kun taas lähi- ja käyttäjädemokratiaan osallistutaan usein vapaammin, kuitenkin jonkun tahon kuten kunnan kokoamana.

Usein vaikuttavaa osallistumista hankaloittaa kaupunkisuunnitteluprosessien luonne. Esimerkiksi kaavoitukseen liittyvät prosessit ovat pitkäkestoisia, moniammatillisia sekä laajoja. Prosesseihin saattaa kuulua yhteistyökumppaneita monilta hallinnonaloilta sekä myös muita osallisuusryhmiä kuten asukasyhdistykset tai koulut ja nuorisotalot. Lasten ja nuorten äänen kuuluminen heikkenee, mitä enemmän osapuolia hankkeessa on mukana. (Koskinen 2008: 136.) Aikuisten rooli lasten ja nuorten osallisuusryhmissä voi olla ratkaiseva, sillä jos aikuiset eivät pidä demokratiaa toiminnan keskeisimpänä sisältönä, eivät he silloin voi myöskään sitä edistää. Ohjaavan aikuisen rooliksi jää myös useimmiten kokouksissa päätettyjen asioiden eteenpäin vieminen usein sen vuoksi, että lapset ja nuoret kokevat, etteivät heidän esittäminään asiat saa samaa painoarvoa. (Alanko 2013: 166–167.)

Demokratia elää jatkuvassa muutoksessa, sillä kansanvalta muuttuu koko ajan yhteiskunnallisten muutosten myötä. Demokratian ehdoista ja sisällöstä on keskusteltava, jotta sen toimivuutta voidaan arvioida ja ongelmiin reagoida. Demokratian kehittämiseen on varattava näin ollen riittävästi resursseja. (Mutanen 2004: 138.) On tärkeää, että osallisuus tulee osaksi virallista organisaatiokulttuuria, jotta se säilyy toimintatapana henkilömuitoksista huolimatta (Boukherroub, D'amours & Rönnqvist 2018: 568). Gretschel (2002

b: 54–55) näkee, että osallisuustoiminta vaatii kehittyäkseen useita kiinnostuneita aikuisia, jotka kunnan instituutioissa mahdollistavat nuorten toimijuuden suunnittelussa, päätöksenteossa, toteutuksessa ja arvioinnissa.

4. TUTKIMUKSEN METODOLOGIA JA TOTEUTUS

4.1. Tutkimuksen toteutus

Tämä on laadullinen tutkimus, jonka tavoitteena on määritellä osallisuuden käsite lasten näkökulmasta ja tuottaa tietoa vaasalaisten alakoululaisten käsityksestä osallisuudesta sekä miten sitä voitaisiin edistää. Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus tarkoittaa joukkoa erilaisia tulkinnallisia tutkimuskäytäntöjä eikä sillä ole yhtä teoriaa tai metodia, joka voitaisiin määritellä vain sen omaksi (Metsämuuronen b 2006: 83). Laadullisessa tutkimuksessa aineisto kerätään usein haastatteluilla, kyselyillä, havainnoimalla tai perustamalla tutkimus valmiisiin dokumentteihin. Menetelmiä voidaan käyttää yksin, yhdisteltyinä tai rinnakkain, siten että ne vastaavat tutkittavaan ongelmaan tutkimuksen resursien määrittelemissä rajoissa. (Tuomi ym. 2013: 71.) Tutkimusprosessi laadullisessa tutkimuksessa perustuu laajalti tutkijan omiin tulkintoihin, järjestykseen sekä valmiuksiin yhdistellä ja luokitella (Metsämuuronen b 2006: 82).

Otanta on mahdollista tehdä satunnaisotantana tai ei-satunnaisotantana, jolloin osallistujat on valittu tutkijan mielenkiinnon mukaan saatavilla olevista henkilöistä tai harkinnan varaisesti, jolloin haastatteluun saadaan juuri halutut henkilöt (Metsämuuronen a 2006: 45). Tässä tutkimuksessa otanta on määritelty tutkimuksesta lähtevien tarpeiden pohjalta siten, että osallistuvat alakoulut edustaisivat mahdollisimman kattavasti vaasalaisia alakouluja. Tutkimuksessa on käytetty ei-satunnaisotantaa tutkimukseen valittujen alakoulujen osalta siten, että eri alueet tulisivat mahdollisimman hyvin edustetuiksi.

Tutkimuksen aineisto kerätään ryhmähaastatteluina, jotka toteutetaan teemahaastattelumenetelmällä. Ryhmähaastattelu tuo monipuoliset mahdollisuudet saada haastatteluiden kautta tietoa käsiteltävästä aiheesta sekä saavuttaa syvempi ulottuvuus, minkälaisia odoituksia, näkemyksiä tai kokemuksia osallistujilla on aiheesta (Pötsönen ym. 1998: 2). Tässä tutkimuksessa haastatellaan vaasalaisten suomenkielisten alakoulujen oppilaskunnan hallituksia. Haastateltavat oppilaat ovat iältään 7–12 -vuotiaita. Haastateltavien ikä saattaa vaihdella koulukohtaisesti sen mukaan, miltä luokilta oppilaskunnanhallitukseen

koulun sääntöjen mukaan voi tulla valituksi. Pötsösen ym. (1998:3) mukaan pienissä ryhmissä keskustellessaan ihmiset ilmaisevat yleensä vapaammin, miten kokevat kyseisen aiheen sekä toisaalta keskustelemalla aiheesta osallistujat stimuloivat toisiaan nostamaan esiin samankaltaisia ja eriäviä mielipiteitä. Ryhmähaastattelu sopii menetelmäksi, kun halutaan tietoja haastateltavien sosiaalisesta ympäristöstä. Kokemusten mukaan erityisesti pieniltä lapsilta mielipiteiden kerääminen ryhmähaastattelun avulla on helpompaa kuin muilla menetelmillä. (Hirsjärvi ym. 2001: 61-63.) Lapsille tulee erityisen tarkasti kertoa, mistä tutkimuksessa on kyse, miten tietoja käytetään sekä kertoa tutkimuksen luottamuksellisuudesta tai julkisuudesta, jotta lapselle tulee riittävän selvä käsitys haastattelun tarkoituksesta (Alasuutari 2005: 148).

Haastattelut tapahtuvat 21.5-23.9.2019 välisenä aikana vaasalaisilla alakouluilla. Ryhmähaastattelut toteutetaan teemahaastatteluna etukäteen valituista teemoista (ks. liite 1). Teemahaastattelu etenee tarkkojen yksittäisten kysymysten sijaan ennalta määriteltyjen tutkimukselle keskeisten teemojen pohjalta. Teemahaastattelu tuo haastateltavien oman äänen vahvasti kuuluviin ja ottaa huomioon yksilöiden tulkinnat sekä sen, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi ym. 2001: 48.) Teemahaastattelussa teemat voidaan valita intuition varaisesti, kirjallisuudesta aiempien tutkimusten pohjalta tai teemat voidaan johtaa teoriasta (Eskola & Vastamäki 2007: 34). Tässä tutkimuksessa teemat on johdettu osallisuuden, lasten osallisuuden sekä sen edistämiseen liittyvien teorioiden näkökulmasta. Haastattelunteemat vastaavat seuraaviin tutkimusongelmiini:

- 1.) Miten osallisuuden käsite voidaan määritellä lasten osallisuuden näkökulmasta?
- 2.) Miten Vaasan suomenkielisten alakoulujen oppilaskuntien hallitukset kokevat osallisuutensa?
- 3.) Millaisin keinoin vastaajien mielestä osallisuutta voitaisiin edistää Vaasassa?

Haastatteluteemoja valittaessa olennaista on rakentaa kokonaisuus tutkimusongelmien ympärille, hakien vastauksia juuri omiin tutkimuskysymyksiin. Itse haastattelukysymykset muodostuvat laajemmista teemoista, tarkentavista apukysymyksistä sekä yksityiskohdaisista kysymyksistä. (Eskola ym. 2007: 34-37.) Mitä vapaampi tutkimusasetelma on, sitä enemmän voi käyttää havainnointia tai keskustelua aineistonkeruu menetelminä, kun

taas strukturoidumpi tutkimusasetelma vaatii tarkemmin määriteltyjä kysymyksiä (Tuomi ym. 2013: 71).

4.2. Tutkimusaineisto

Pro Gradu -tutkielmani hyödyntää ryhmähaastatteluin saatua aineistoa analysoimalla ne teorialähtöisen sisällönanalyysin avulla. Aineistoa käsiteltäessä tule alusta saakka pitää mielessä tutkimuskysymykset, jotka ovat suunnannäyttäjät, mihin kysymyksiin analysoinnissa etsitään vastauksia. Kun koko aineisto on kasassa, on ensimmäinen vaihe järjestellä aineistoa tutkimuskysymysten mukaisiin teemoihin ja kategorioihin varsinaisen analysoinnin sijaan. (Merriam 2009: 170–171.)

Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä aineiston analysoinnin luokittelu perustuu aikaisempaan viitekehykseen käsitejärjestelmästä tai teoriasta. Aineiston analysoimiseksi kehitetään analyysirunko, joka muodostuu erilaisista luokituksista tai kategorioista. Aineistoa voidaan käsitellä analyysirungon avulla strukturoidummin, jolloin kerätään aineistosta vain analyysirunkoon sopivat asiat tai vapaampi, jossa analyysirungon ulkopuolelle jäävistä aiheista muodostetaan uusia luokituksia sisällönanalyysin periaatteiden mukaisesti. (Tuomi ym. 2013: 113.) Tässä tutkimuksessa kahteen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen käytetään strukturoidumpaa analyysirunkoa, sillä kysymykset ovat hypoteesin mukaan selkeästi luokiteltavissa osallisuuden teoreettisen viitekehyksen avulla. Kysymykseen, millä keinoin vastaajien mielestä osallisuutta voitaisiin edistää Vaasassa, sovelletaan vapaampaa analyysirunkoa, sillä oletus on, että luokkia syntyy teoreettisen viitekehyksen ulkopuolelle. Taulukossa 2. esitetään mihin teorioihin tutkimusaineiston teorialähtöinen sisällön analyysi tässä tutkimuksessa pohjautuu tutkimuskysymyksen, miten Vaasan suomenkielisten alakoulujen oppilaskunnan hallitukset kokevat osallisuutensa.

Taulukko 1. Tutkimusaineiston analyysin teorettinen viitekehys osallisuuden tasoista ja muodoista.

	Ei-osallisuus Näennäis-osallisuus	Tieto-osallisuus	Suunnittelu-osallisuus	Toiminta-osallisuus	Päätös-osallisuus	Arviointi-osallisuus
Osallisuuden tikapuut: Arnstein, Sherry R. (1969)	Manipulaatio, terapia	Tiedottaminen	Konsultointi, yhteissuunnittelu		Kumppanuus, osittain jaettu valta, kansalaisvalvonta	Kansalaisvalvonta
Kansalaisosallistumisen spektri: IAP2 (2018)		Informoi	Konsultoi, osallista, tee yhteistyötä		Voimaannuta	Konsultoi
Lasten osallisuuden tikapuut: Hart, Roger (1992)	Manipuloidaan lasten ajattelua, muodollinen lasten kuuleminen		Aikuisten ehtoilla kuuluksi tuleminen, lapset konsultteina aikuisten projekteissa	Lasten omat projektit aikuisten tukena, lasten ja aikuisten yhteistoinnallisuus	Lapset päätöksentekoon aikuisten projekteissa, lasten omat projektit aikuisten tukena, lasten ja aikuisten yhteistoinnallisuus	
Shierin lasten osallisuuden polku: Shier, Harry (2001)			Lapsia kuullaan, lapsia tuetaan ilmaisemaan mielipiteitään, lasten mielipiteet otetaan huomioon		Lapset ovat mukana päätöksenteossa, lapset jaksavat vastuun ja vallan päätöksenteossa	

Teoreettisessa viitekehyksessä on lisäksi hyödynnetty eri demokratiamuotojen tarjoamia vaihtoehtoja vaikuttamiselle sekä osallistumiselle lasten näkökulmasta. Tutkimusaineiston analyysin teorettinen viitekehys osallisuutta edistävästä demokratiamuodoista Taulukossa 2. on kuvattu teorialähtöinen sisällön analyysin pohja tutkimuskysymykseen, millaisin keinoin vastaajien mielestä osallisuutta voitaisiin edistää Vaasassa.

Taulukko 2. Tutkimusaineiston analyysin teoreettinen viitekehys osallisuutta edistävästä demokratiamuodoista.

Edustuksellinen demokratia	Suora demokratia	Osallistava demokratia	Deliberatiivinen demokratia
Lasten parlamentit	Kansalaisliikkeet	Projektit	Kansalaisraati
Oppilaskuntien hallitukset	Kuntalaisaloite	Vaikuttamispäivät	Lasten raati
	Osallistuva budjetointi	Alueelliset parlamentit	
	Äänestys		
	Verkkodemokratia		

4.3. Tutkimusetiikan ja luotettavuuden arviointi

Laadullisen tutkimuksen eettisyys lähtee siitä, että jokainen tutkimukseen osallistuja tietää tarkalleen mihin on ottamassa osaa, mitä tutkimuksen aikana tapahtuu, mitä saadulle tiedolle tapahtuu tutkimuksen edetessä (Gibbs 2018: 13). Lisäksi jokaisen tutkimuksen tulee tutkimustavasta riippumatta taata reliabiliteetti ja validiteetti. Tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti tulee huomioida koko tutkimuksen ajan, kun valitaan, miten aineistoa kerätään, analysoidaan sekä ennen kaikkea miten se esitetään (Merriam 2009: 210.) Reliabiliteetti taas tarkoittaa tutkimuksen luotettavuutta mittarina, kuten mittauksen yhdenmukaisuutta sekä johdonmukaisuutta ja tarkkuutta. Validiteetillä tarkoitetaan pätevyyttä eli miten hyvin tutkimus kuvaa ilmiötä, jota tutkitaan. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2014: 130–131.)

Reliabiliteettiin on kiinnitetty huomiota koko tutkimusprosessin ajan. Haastattelu tilanteet ovat edenneet saman kaavan mukaisesti lukuun ottamatta yhtä haastattelua, joka jatkui toisessa tilassa keskeytyksen jälkeen. Tutkimusajankohdat sijoittuvat välille 21.5-23.9.2019 välille, jonka vuoksi haastattelut sijoittuvat kahden lukuvuoden ajalle siten, että yksi haastatteluista toteutui kevätlukukauden 2019 aikana ja neljä haastattelua syyslukukauden 2019 aikana. Oppilaskunnat olivat näin ollen toimineen yhdessä erimittaisia

aikoja. Haastatteluun osallistuneet oppilaat olivat kaikki oppilaskunnan hallituksen jäseniä tai varajäseniä. Tutkimushaastatteluun osallistui kahdella alakoululla koko oppilaskunnan hallitus. Kolmella alakoululla oppilaskunnan hallituksen ryhmäkoko oli liian suuri koko hallituksen ryhmähaastattelulle, joten haastatteluun osallistui pienempi otos. Näistä kouluista otos oli yhdessä alakoulussa vuosiluokilta 5. ja 6. sekä kahdessa alakoulussa halukkaat oppilaat oppilaskunnan hallituksesta. Tutkimuksen validiteetti on pyritty varmistamaan haastatteluteemojen asettelussa siten, että erilaiset osallisuuden näkökulmat tulisivat esiin. Tutkimuksen kautta osallisuuden eri muodot ja tasot tulevat näkyviksi ottaen huomioon lasten osallisuuden erityispiirteet. Tutkimushaastatteluiden useimmat kysymykset on asetettu avoimiksi, joten aineistossa nousee esiin useita osallisuuden teemoja, jotka lapset ovat itse vastauksissaan tuoneet esiin.

Tässä tutkimuksessa eettisyydestä on tiedotettu eri tahoja koko prosessin ajan. Tutkimussuunnitelmassa on huomioitu tutkimuksen anonymiteetti sekä tutkimustulosten käyttö Pro Gradu –tutkielmassa. Otannassa valittujen alakoulujen rehtoreille on kerrottu tutkimuksesta, anonymiteetistä sekä annettu tiedoksi tutkimussuunnitelma ja tutkimuslupa (ks. liite 2). Haastattelutilanteessa osallistuville oppilaille kerrottiin tutkimuksen tarkoituksesta, mihin tutkimustuloksia käytetään, anonymiteetistä, haastattelun äänittämisestä sekä tutkimusaineiston hävittämisestä tutkimuksen valmistumisen jälkeen. Haastateltavat olivat näin ollen tietoisia tutkimuksen tarkoituksesta osallistuessaan tutkimushaastatteluun.

5. TUTKIMUSTULOKSET

Tämän tutkimuksen teoreettinen viitekehys muodostuu osallisuuden, lasten osallisuuden sekä eri demokratiamuotojen teorioista. Tutkimushaastattelut on toteutettu teemahaastatteluin, joiden teemat ovat johdettu teoreettisesta viitekehuksesta. Aineistonkuvauksen esityksessä on käytetty vastaajien suoria lainauksia havainnollistamaan vastaajien mielipiteitä ja ajatuksia. Aineiston käsittelyssä vastauksia on luokiteltu pää- ja alaluokkiin sisällön mukaisesti. Tutkimushaastatteluista saatu aineisto on analysoitu teorialähtöisen sisällönanalyysin avulla vastaamaan tämän tutkimuksen tutkimusongelmiin. Tässä tutkimuksessa käytettävä teorialähtöinen sisällönanalyysi on esitetty aiemmin kappaleen 4.2 taulukoissa 1 ja 2. Aineiston analyysi tapahtuu näissä taulukoissa esitettyjen luokkien mukaisesti ottaen huomioon kuhunkin luokkaan kuuluvat erilaiset teorioiden tuomat näkökulmat.

Tutkimushaastattelut toteutettiin viidellä vaasalaisella alakoululla 21.5.-23.9.2019 väli-
senä aikana. Koulukohtaisesti ryhmähaastatteluihin osallistuneiden lasten lukumäärä vaihteli välillä 6-12. Yhteensä tutkimushaastatteluihin on osallistunut 41 lasta vaasalaisilta alakouluilta. Taulukossa 3 kuvataan tutkimushaastatteluiden toteutumista tarkemmin. Haastateltujen lasten anonymiteetin säilyttämiseksi tutkimuksessa ei esitetä tietoja vastaajien sukupuolesta. Ryhmähaastattelutilanteessa lapset käyttivät puheenvuoroja vaihtelevasti. Toiset vastaajat kävivät teemoista paljon keskustelua, kun taas toiset vastaajat eivät ottaneet keskusteluun osaa juuri lainkaan. Tutkimusaineistoa on käsitelty kokonaisuudessaan yksittäisiä haastattelutilanteita erottelematta.

Taulukko 3. Tutkimushaastatteluiden toteutuminen.

Vaasalainen alakoulu	Ryhmähaastatteluun osallistuneiden lukumäärä	Haastattelun ajankohta
Koulu 1	12	21.5.2019
Koulu 2	6	22.8.2019
Koulu 3	6	3.9. 2019
Koulu 4	9	17.9. 2019
Koulu 5	8	23.9.2019
Yhteensä	41 lasta	

Tutkimushaastattelut on nauhoitettu mobiililaitteen Helppo äänentallentaja-sovelluksella. Aineisto litteroitiin kirjoitettuun muotoon Word-tekstinkäsittelyohjelmalla. Aineiston kokonaispituus äänitteinä on 126,04 minuuttia. Aineiston kokonaispituus Word-tekstinkäsittelyohjelmaan kirjoitettuna on 50 sivua fontilla Times New Roman kirjainkoolla 12 riviväli 1,0.

5.1. Tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden tausta oppilaskunnan hallituksessa

Haastatteluihin osallistuneet oppilaat olivat kuuluneet koulunsa oppilaskunnan hallitukseen vaihtelevan pituisia aikoja. Haastatteluhetkellä muutamat haastateltavat kertoivat olleensa oppilaskunnan hallituksessa 1–2 viikkoa. Suuri osa haastatelluista kertoi kuuluneensa koulunsa oppilaskuntaan 1–2 vuotta. Pisimpään koulunsa oppilaskunnan hallituksessa olleita, yli kolme vuotta siihen kuuluneita, oli haastattelussa niin ikään muutama.

Haastattelukouluilla oli erilaisia tapoja valita koulunsa oppilaskunnan hallitus. Valinta oppilaskunnan hallitukseen on tapahtunut äänestämällä yhtä poikkeusta lukuun ottamatta, jossa halukkaat kaksi oppilasta ovat päässeet suoraan oppilaskunnan hallitukseen. Haastatelluista käy ilmi, että valinnat oppilaskunnan hallitukseen tehdään oman luokan kesken, joko halukkaiden tai kaikkien oppilaiden ollessa äänestyksessä ehdokkaina. Muutamat lapset kertoivat äänestyksen tapahtuvan halukkaista ehdokkaista sekä enemmistö vastaajista kertoi, että äänestys tapahtuu kaikista luokan oppilaista. Äänestystapa jakautui vastaajien keskuudessa, sillä jotkut vastaajat kertoivat äänestyksen tapahtuvan lappuäänestyksenä, kun taas kaksi vastaajaa mainitsivat äänestyksen tapahtuvan viittaamalla.

Haastateltavilta kysyttiin, miksi ovat halunneet kuulua oppilaskunnan hallitukseen. Vastauksista on löydettävissä useita erilaisia motiiveja oppilaskuntaan kuulumiselle. Vastauksen perusteella yleisin motiivi oli se, että oppilaskuntatoiminnan ajateltiin olevan kivaa. Muut mainitut motiivit oppilaskuntatoiminnalle saivat kukin vastauksia saman verran. Esimerkiksi muutama vastaajaa kertoi tulleen oppilaskuntaan sen vuoksi, että siellä sai päättää koulua koskevista asioista. Lisäksi muutamat kertoivat kuuluvansa oppilas-

kuntaan, koska siellä saa osallistua tai on halunnut kuulua oppilaskuntaan. Toisaalta saman verran haastatelluista ovat halunneet tulla oppilaskunnan hallitukseen kokeillakseen, millaista toiminta oppilaskunnan hallituksessa on. Perheessä on sisarus ollut aiemmin oppilaskunnassa, mikä on vaikuttanut kahden vastaajan motiiviin tulla oppilaskuntatoimintaan mukaan. Muita yksittäisten vastaajien motiiveja kuulua oppilaskunnan hallitukseen on halu suunnitella asioita koulussa, aiempi omakohtainen kokemus oppilaskuntatoiminnasta sekä halu vaikuttaa koulunasioihin. Yksi vastaaja kertoi ei osannut nimetä erityistä syytä, miksi on halunnut tulla oppilaskunnan hallitukseen.

5.2. Osallisuuden muotojen toteutuminen oppilaskuntatoiminnassa

Toiminta oppilaskunnan hallituksissa on monipuolista tutkimusaineiston perusteella. Vastaajilta kysyttiin, mitä he ovat oppilaskunnan hallituksessa tehneet. Avoimella kysymyksenasettelulla pyrittiin saamaan mahdollisimman tarkasti selville, millaisia asioita lapsille tulee mieleen oppilaskunnan hallituksen toiminnasta. Vastauksista löytyi suunnittelu-, päätös- ja toimintaosallisuuteen (ks. taulukko 1) liittyviä vastauksia. *Suunniteluosallisuus* näkyi vain yhdessä vastauksessa. *Päätösosallisuutta* oppilaskunnan hallitus on toteuttanut kahden vastaajan mukaan kuulemalla muita oppilaita sekä päättämällä yleisesti asioista. Esimerkiksi jouluaskartelupajan sisällöstä päättäminen sekä äänestys oppilaskunnan hallituksen sihteerin ja puheenjohtajan näkyivät yksissä vastauksissa.

”No me ollaan päätetty täällä asioita ja vähä niinku suunniteltu vähä niitä kaikkia diskoja ja niitä.” (Oppilas 1 koululta 4)

Suurin osa vastauksista kuului luokkaan *toimintaosallisuus*, jonka vastauksissa vastaajat olivat itse olleet toimijoina tekemässä asioita esimerkiksi järjestämässä tapahtumia tai retkiä. Lapset kertoivat järjestäneensä tapahtumia, retkiä tai esimerkiksi diskoja koulussa ja toimineensa niiden järjestelyissä mukana. Muutama vastaajaa on toiminut myös juontajana koulun juhlassa tai ohjaajana liikuntapäivätapahtumassa. Kaksi vastaajaa mainitsi toiminnan sihteerinä tai puheenjohtajana. Oppilaskunnan hallituksen kerrottiin myös ehdottaneen ruokalaan erilaisia ruokia.

”Sit aina jos on joku disko tai jotain niin me koristellaan salia ja autetaan.” (Oppilas 4 koululta 4)

Edellisessä kysymyksessä vastaajilta kartoitettiin avoimella kysymyksellä, mitä he ovat tehneet oppilaskunnan hallituksessa ollessaan. Seuraavien kysymysten teemoissa osallisuuden eri muotoihin paneudutaan tarkemmin. Monet osallisuuden teorit (ks. taulukko 1) pitävät *tieto-osallisuutta* osallisuuden kokemuksen kannalta ensimmäisenä askeleena. Tässä tutkimuksessa vastaajilta kysyttiin saavatko he tietää, mikäli koulussa on tulossa jokin muutos tai tapahtuma. Suurin osa vastaajista koki, että he saavat tietää koulussa tapahtuvista muutoksista tai tapahtumista. Muutamat kokivat, etteivät saa tietoa muutoksista, mutta löysivät myös asioita, joista heille oli kerrottu. Kouluilla on myös erilaisia käytänteitä tiedottamisessa. Kävi ilmi, että välillä oppilaskunnan hallitus saa tiedon ensimmäisenä, jotkut samaan aikaan koko muun koulun kanssa tai toisinaan oppilaskunnan hallituksen jäsenet toimivat myös tiedottajina omalle luokalleen. Yleisimmin lapset kertoivat saavansa tietoa retkistä ja tapahtumista. Piha-alueiden muutos mainittiin myös useammassa vastauksissa, mutta kahdesta näkökulmasta. Toisaalta lapset kertoivat saavansa tietoa piha-alueen muutoksista, mutta muistavat hyvin, mikäli jostain muutoksesta ei ole annettu heille tarpeeksi tietoa.

”Niin tossa tehdään jotain eikä me tiedetä mitä.” (Oppilas 1 koululta 3)

Lasten kokemuksiin *suunnitteluosallisuuden* näkökulmasta keskityttiin siihen, ovatko lapset saaneet kertoa mielipiteensä. Lähes kaikki vastaajat kokivat, että heiltä kysytään mielipidettä yleensä tai ainakin välillä, kun koulussa on tapahtumassa jokin muutos tai suunnitellaan jotakin tapahtumaa. Kaksi vastaajaa kertoi, ettei heidän mielipidettään kysytä suunnittelussa, mutta he kertoisivat mielipiteensä mielellään. Lisäksi jotkut vastaajat kertoivat, että välillä oppilaskunnan hallituksen tehtäväksi tulee selvittää myös oman luokan mielipide muutokseen. Oppilaat ovat saaneet kertoa mielipiteensä ja olla mukana suunnittelemassa monenlaisia asioita. Vastaajat kertovat, että he ovat saaneet olla mukana suunnittelemassa erilaisia juhlia, diskoja ja teemapäiviä sekä niiden sisältöjä muun muassa kilpailuiden ja kasvomaalauksen suunnittelussa. Vastaajat kertoivat myös saaneensa kertoa mielipiteensä koulun muuttoa koskien kirjeellä sekä keskustella yhteisesti luokkien yhdistämisestä ja luokan ilmapiiristä. Osa vastaajista kertoi myös osallistuneensa

koulunsääntöjen suunnitteluun. Oppilaskunnan hallituksessa on myös suunniteltu julisteita koulun seinälle laitettavaksi.

”No oma opettaja yleensä ja sitte just tää – joka pitää tätä oppilaskuntaa niin kyllä se aina kysyy jos sopii tälleen niin sitte yleensä tehään.” (Oppilas 3 koululta 4)

Suurin osa osallisuuden teorioista (ks. taulukko 1) keskittyy *päätösosallisuuteen* sekä siihen, kenellä päätösvalta on. Vastaajilta kysyttiin minkälaisissa asioissa he ovat saaneet tehdä päätöksiä koulussa. Useat vastaajat kertoivat saaneensa päättää koulun tapahtumien kuten diskojen sisällöstä sekä aikataulusta. Muita päätöksen kohteita on ollut hedelmien lisäämisen ehdottaminen, luokkalaisten mielipiteiden kuulemisesta päättäminen sekä sihteerin ja puheenjohtajan valinta. Jotkut vastaajat kertoivat yleisellä tasolla päätöksenteosta saaneensa päättää koulun asioista yleisellä tasolla. Vastaajat kertoivat myös saaneensa päättää koulussa rahankäytöstä esimerkiksi päättämällä mitä uusia tavaroita koululle tilataan, kuten palloja, pumppuja ja hulavanteita. Ennen näitä päätöksiä oppilaskunnan hallituksen jäsenet ovat voineet kysyä mielipiteitä hankinnoista luokkalaisiltaan. Lapset ovat saaneet päättää myös järjestämiensä kilpailuiden palkinnoista.

”No ehkä yks juttu oli semmonen et meiltä pyydettiin lisää hedelmiä niinku ruuan kanssa. Niin aika monta kertaa oli hedelmiä mut nyt me ei olla saatu niitä aika pitkään aikaan.” (Oppilas 5 koululta 2)

Toimintaosallisuuden näkökulmasta lapset kokevat toimijuutensa pääsääntöisesti hyväksi. Enemmistö vastaajista kokee saavansa toimia riittävästi esimerkiksi niissä tapahtumissa, joita ovat suunnitelleen ja päättäneet. Vastaajat kertoivat toiminnan olevan esimerkiksi koristelua, musiikinsoittoa, kasvomaalausta sekä tarjoilua. Muutama vastaaja sen sijaan kertoi, etteivät osanneet sanoa, kysyttäessä ovatko he itse saaneet tehdä jotain. Toisaalta myös eräs vastaaja kertoi, että he järjestävät tapahtumia suurimmaksi osaksi opettajien kanssa. Yleisesti vastauksista näkyi lasten halu toimia.

”Mutta on kiva silti auttaa.” (Oppilas 4 koululta 3)

Osallisuuteen ja päätöksentekoon liittyy myös mahdollisuus arvioida mennyttä prosessia. *Arviointiosallisuuden* näkökulmasta vastaajat kertoivat saavansa antaa palautetta tapahtumien tai muutosten jälkeen. Lapset kokivat palautteen antamisen merkityksen tärkeäksi, mikä näkyi vastauksissa. Vaikka suurin osa vastaajista koki saavansa antaa riittävästi palautetta, oli myös osa vastaajia, jotka kokivat, etteivät saa antaa palautetta. Vastaajat, jotka kokivat tällä hetkellä, etteivät saa antaa palautetta, halusivat sitä mielellään antaa.

”Miten meidän mielestä meni tää ja miten voitais parantaa seuraavalla kerralla.”
(Oppilas 1 koululta 2)

Lasten toimijuuden näkökulmasta useissa teorioissa (ks. taulukko 1) tarkastellaan, kenen projekteja toteutetaan. Esimerkiksi Hart (1992) ja Shier (2001) erottavat lapsista lähteneet ja aikuisista lähteneet projektit osallisuuden tasoissaan. Tässä tutkimuksessa vastaajilta kysyttiin, kuka muutoksia ja tapahtumia koulussa yleensä ehdottaa. Enemmistö vastaajista kertoi, että oppilaskunnan hallitus tekee koulussa aloitteita ja ehdotuksia. Vastaajista monet kertoivat oppilaskunnan hallituksen olevan äänenä myös oppilaskuntaan kuulumattomille oppilaille, sillä kuulumattomat oppilaat voivat ehdottaa asioita oppilaskunnan hallitukselle, joka vie ne eteenpäin opettajille. Vaikka oppilaskunnan hallituksen rooli näkyy vastauksissa merkittävänä, kertoivat vastaajat toisaalta myös, että koulussa opettajat ovat niitä, jotka yleensä aloitteet tekevät. Toisaalta tapahtumissa on syntynyt vuosittaisia perinteitä, joita oppilaskunnan hallitus suunnittelee ja toteuttaa, mutta aloite tai päätös tapahtuman järjestämisestä muodostuu aiemmasta perinteestä.

Koulun lisäksi lasten osallisuuden kokemuksen kannalta on merkittävää, miten he kokevat mahdollisuutensa vaikuttaa kotona ja harrastuksissa (ks. Stenvall 2018). Vastaajilta kysyttiin, kuunnellaanko heidän mielipiteitään kotona ja harrastuksissa. Jokainen kysymyksen vastaajista kertoi kokevansa, että heitä kuullaan kotona ja harrastuksissa ainakin välillä, jos ei jokaisessa tilanteessa.

5.3. Osallisuutta ja vaikuttamista edistäviä käytäntöjä lasten näkökulmasta

Tutkimuskysymykseen millaisin keinoin vastaajien mielestä osallisuutta voidaan edistää Vaasassa, on pyritty löytämään vastauksia kahden pääteeman avulla. Vastaajilta kysyttiin, minkälaisiin asioihin he haluaisivat vaikuttaa, sekä miten niihin asioihin heidän mielestään voisi vaikuttaa. Stenvallin (2018: 138) mukaan on tärkeää tunnistaa lasten mielenkiinnonkohteet vaikuttamisessa, jotta heitä pystyttäisiin tukemaan heidän merkitykselliseksi kokemissaan asioissa, sillä usein lapset eivät ole kiinnostuneita heille eniten tarjolla olevista vaikuttamismalleista. Tutkimusaineistoa verrataan taulukossa 2 esitettäviin eri demokratiamuotoihin ja niiden sovelluksiin. Lisäksi aineistoa tarkastellaan osallisuuden eri muotojen näkökulmasta (ks. taulukko 1), jotta pystyttäisiin tunnistamaan, mitä osallisuuden muotoja lapset vaikuttamisessa haluaisivat käyttää.

Vastaajilta kysyttiin, mihin asioihin he haluaisivat vaikuttaa, jos voisivat vaikuttaa mihin tahansa esimerkiksi koulussa, harrastuksissa, Vaasassa tai Suomessa tai jopa koko maailmassa. Lasten vastauksissa toistuu neljä pääteemaa. Näiden lisäksi yksittäisiä aiheita nousi myös esiin. Vastanneita lapsia kiinnosti eniten vaikuttaminen *koulun piha-alueeseen sekä -välineisiin, ilmastonmuutokseen, koulukiusaamiseen sekä kouluruokaan*. Näiden lisäksi yksittäiset vastaajat nostivat esiin koulun oppiaineisiin, lapsityövoimaan, rikollisuuteen, sotiin sekä ydinaseisiin vaikuttamisen. Yksittäiset vastaajat kertoivat myös haluavansa päihteet kuten huumeet ja alkoholin pois sekä enemmän hyväntekeväisyyttä. Lasten elämään vaikuttavia arkielämään liittyviin käytännön seikkoihin kuten Youtuben poistamisen estämiseen vaikuttamisen mainitsi yksi vastaaja.

Eniten vastaajat toivoivat saavansa vaikuttaa *koulujen piha-alueisiin*. Piha-alueen parannuksia toivottiin jopa muille kouluille, jos oman koulun piha on lapsille mieluinen. Vastaajat toivoivat saavansa vaikuttaa esimerkiksi piha-alueen välineisiin lisäämällä esimerkiksi keinoja, kiipeilytelineitä tai trampoliineja. Myös pelialueille toivottiin alustaksi tekonurmea tai nurmea hiekkakentän sijaan. Monet vastaajien toiveista, mitä piha-alueelle haluaisivat, liittyvät mahdollisuuksiin liikkua, mutta osaa vastaajista kiinnosti myös piha-alueiden muu viihtyvyys. Vastaajat toivoivat piha-alueille muun muassa penkkejä ja enemmän kasvillisuutta. Eräässä haastattelussa nousi esiin piha-alueen rikkominen, jossa

vastaajat kertoivat heidän koulunsa piha-alueella tapahtuvasta ilkivallasta, rikkomisesta ja sotkemisesta. Vastaajat kertoivat toivovansa samankaltaisia asioita myös kotinsa lähi-alueiden leikkipuistoilta kuin koulunsa piha-alueelta. Yksi vastaaja kertoi myös toivovansa muun muassa uimarantaa lähemmäs Huutoniemen aluetta.

”No ehkä ne koulut joissa ei oo kunnan leikkipihaa niin niihin laitettais jotain rahaa että ne sais.” (Oppilas 1 koululta 1)

”Niin vähä vaikuttaa seki miten täälä iltaisin käy jotain nuoria mopolla niin ne on vähä rikkonu täältä vissiin joku maalinki tuolta.” (Oppilas 6 koululta 4)

Vastaajat kertoivat haluavansa vaikuttaa *ilmastonmuutokseen ja saastumiseen*. Lapset haluavat vaikuttaa roskaamisen, autoilun ja lentämisen vähentämiseen, korvaavien vaihtoehtojen etsimisestä bensalle sekä ruokahävikkiin. Vastausten perusteella lapset seuraavat ympäristöä tarkasti myös paikallistasolla.

”Ei menisi enää ikinä kakkaa mereen.” (Oppilas 4 koululta 4)

Vastaajien käymä keskustelu kouluruokailun ympäristövaikutuksista sisältää mielestäni lasten oivalluksen ruuan laadun merkityksestä suhteessa ruokahävikkiin ja sitä kautta laajemmin ilmastoystävällisyyteen. Lapset kertoivat vastauksissaan haluavansa vaikuttaa *kouluruokaan* sen laatua parantamalla. Kouluruuan laadusta vastaajat mainitsivat usein erityisesti perunoiden laadun. Jotkut kertoivat myös toivovansa enemmän kasvisruokaa ilmastoystävistä. Lasten vastauksissa oli ristiriitaa siinä, että toiset vastaajat toivoivat kasvisruuan lisäämistä ja toiset sen vähentämistä. Joitain muitakin mielipiteitä jakavia teki-joita löytyi kuten pinaattikeitto.

”Ku turhaa turhaa niinku ostetaan ruokaa ku sitte heitetään kaikki pois ja saastutetaan maailmaa.” (Oppilas 2 koululta 3)

”Toki se parantais jos se olis niinku hyvää ruokaa.” (Oppilas 6 koululta 3)

Tutkimusaineistosta nousee esiin myös vastaajien halu vaikuttaa *koulukiusaamiseen*. Kiusaamista tapahtuu vastaajien mukaan niin koulussa, koulumatkoilla kuin myös sosiaalisessa mediassa. Koulun sisällä pienemmät lapset saattavat pelätä isompia oppilaita, sillä vastaajien mielestä isommilla oppilailta voi olla tarve esittää koulussa kovempia. Koulukiusaamisen yleisyys kävi ilmi oppilaiden vastauksista haastatteluissa. Lisäksi eräs

vastaaja nosti esiin lasten tarpeen keskustella myös muista asioista kuin koulukiusaamisesta.

”Kaikkia meitä varmaan on kiusattu joko ilman et me huomataan tai ilman et me halutaan kertoa kenellekkään.” (Oppilas 1 koululta 3)

”No jos näkee vaikka että jotain kiusataan niin mennä sanomaan.” (Oppilas 3 koululta 1)

”Eikä välttämättä vaan siihen koulukiusaamiseen vaan siihen jos jollain on jotain muita ongelmia niin sit siitä voitais puhua.” (Oppilas 5 koululta 2)

Vastaajat saivat myös kertoa, mikä heidän mielestään koulussa on heidän mielestään hyvää. Näistä vastauksista voidaan päätellä asioita, joita lapset pitävät merkittävinä itselleen. Lasten mielestä heidän kouluissaan on hyvää yhteishenkiä ja kaverit sekä liikunta ja leikkiminen. Koulun piha-alueen mainitsevat lapset kertovat koulunsa pihan hyvistä puolistista kuten useista keinuista tai jalkapallomaaleista. Vastaajat kertoivat myös, että lyhyet koulupäivät sekä pitkä välitunti ruuan jälkeen ovat koulussa hyviä asioita. Vastauksissa mainittiin myös kouluruoka hyvänä asiana, joskin mielipiteet kouluruuasta jakautuivat vastaajien kesken. Kouluruuan maksuttomuus mainittiin myös eräässä vastauksessa. Vastaajat kertoivat lisäksi kivat opettajat, ohjatun välituntitoiminnan sekä liikunnan ja leikkimisen hyvinä asioina koulussa.

Seuraavassa teemassa vastaajilta kysyttiin, miten heidän mielestään voisi vaikuttaa niihin asioihin, joita he edellisessä kysymyksessä olivat maininneet. Eniten vaikuttamisvaihtoehtoja vastanneet lapset nimesivät ilmastonmuutokseen. Määrällisesti vähiten lapset nimesivät tapoja *koulun piha-alueisiin vaikuttamiseen*. Vastaajat kokivat, että piha-alueisiin liittyvä vaikuttaminen tapahtuu kertomalla toiveista ja muutosehdotuksista oppilaskunnan toimintaa ohjaavalle opettajalle tai rehtorille. Lisäksi oppilaat mainitsivat rakennusmiehille kertomisen yhdeksi vaikuttamisvaihtoehdoksi. Eräässä ryhmähaastattelussa vastaajat keskustelivat pihavälineiden ja -alueiden houkuttelevuudesta ja kehittivät houkuttelevuuden lisäämiseksi erilaisia ratkaisuja.

”Niä o, vois mennä tyyliin maalaan ne.” (Oppilas 5 koululta 4)

Ilmastonmuutokseen vaikuttamiseen vastanneet lapset nimesivät monia vaikuttamistapoja. *Ilmastonmuutokseen ja ympäristöön vaikuttaminen* oli vastausten perusteella lapsille selvästi tärkeää. Vastaajat kertoivat keinoja, joilla jokainen voi vaikuttaa oman toimintansa kautta esimerkiksi ruokailussa, liikenteessä sekä roskien lajittelussa. Jotkut vastaajat kertoivat muun muassa suosivansa kasvisruokaa tai keräävänsä roskaa luonnosta. Vastaajat myös nimeivät vaihtoehtoja, miten toimimalla yhdessä asioihin voi vaikuttaa, kuten keräämällä yhdessä roskaa. Toiminnan lisäksi lapset tunnistavat, että kertomalla asioista he voivat vaikuttaa. Tieto-osallisuutta korostavia vastauksia oli paljon, lasten mielestä vaikuttaa voi esimerkiksi sosiaalisen median kautta, tekemällä mainoksen televisioon tai tekemällä julisteita. Lisäksi eräs lapsi nimesi vaikuttamistavaksi mielipidekirjoituksen. Eräässä haastattelussa nousi esiin vaikuttamistapana tämän hetken trendi-ilmiö Visco girl, missä nuoret ihannoivat tietynlaista pukeutumistyyliä sekä ympäristöystävällisiä valintoja painottavaa käyttäytymistä.

”No me voitais mennä ite vähä yhdessä mennä keräämään niitä roskaa ympäristöstä.” (Oppilas 7 koululta 5)

”No varmaan joku sellanen juliste, jonka vois laittaa tuonne Salen semmoseen ilmotukseenille.” (Oppilas 2 koululta 1)

Koulukiusaaminen oli asia, johon vastaajat kertoivat haluavansa vaikuttaa. Lasten vastaukset painottuvat oman toiminnan kautta *vaikuttamisesta koulukiusaamiseen*. Kysyttäessä lapsilta, miten koulukiusaamiseen voisi vaikuttaa, he kertoivat useimmiten, että kiusaamisesta tulee kertoa opettajalle, muulle aikuiselle tai mennä itse väliin kiusaamistilanteessa. Lasten vastauksista näkyy myös yhteisöllinen näkökulma, jossa vastaajien mielestä kiusaamiseen voi vaikuttaa siten, että kaikki olisivat kavereita toisilleen. Vastaajat nostivat esiin vanhempien roolin esimerkin näyttäjänä lapsille.

”Esim nettikiusaamiseen voi vaikuttaa siten ettei ite kiusaa ja yrittää saada muut lopettamaan ja sillee että sanoo että lopettaa ja jos ei sekään onnistu niin sitte kerrota jollekkin.” (Oppilas 6 koululta 3)

Lapset mainitsivat kouluissaan käytössä olevia kiusaamisen käsittelyyn tarkoitettuja menetelmiä, mikä kertoo mielestäni siitä, että oppilaat tietävät niiden olemassaolosta. Aineistosta löytyi myös muutama vastaus, joiden mukaan kiusaajan tulisi seuraamuksia kiusaamisesta. Ehdotettiin muun muassa lisää läksyjä, seuraavan välitunnin kieltämistä sekä

yhdessä haastattelussa vastaajat keskustelivat nettikiusaamisen laittomuudesta ja mahdollisesta rikosilmoituksesta asiassa. Haastatteluihin osallistuneilla lapsilla tuntui olevan paljon tietoa kiusaamisesta, ja he kiinnittivät siihen huomiota mediassa olleisiin kampanjoihin. Aiheena koulukiusaaminen tuntui olevan niin tärkeä, että siitä toivotaan enemmän keskustelua.

”Mun mielestä siitä vois silti puhua enemmän.” (Oppilas 5 koululta 2)

Kouluruokaan vaikuttaminen herätti vastaajien keskuudessa paljon keskustelua erilaisista vaihtoehdoista vaikuttamistavoista. Vastanneiden lasten mukaan keittiöhenkilökunnalle tulisi antaa kouluruuasta palautetta, mikäli siihen haluaisi vaikuttaa. Palautteen antamisesta lapset käyttivät esimerkiksi sanoja valittaminen ja jopa mielenosoitus. Toisaalta vastaajat miettivät keittäjien suhtautumista saatuun palautteeseen. Oppilaskunnan hallitukseen kuuluvat vastaajat nostivat lisäksi esiin oppilaskunnan roolin kouluruokaan vaikuttamisessa. Lisäksi oppilaskunnan hallituksessa voitaisiin vastaajien mukaan vaikuttaa kouluruokaan viemällä oppilaiden palaute eteenpäin koulun keittäjille, kirjoittamalla mielipidekirjoitus sekä kiertämällä luokissa, milloin kaikki oppilaat saisivat äänestää, mitä ruokaa kouluille haluavat.

Vastaajien kokemus aineiston mukaan viittaa siihen, etteivät tällä hetkellä pääse kertomaan, minkälaista ruokaa haluaisivat. Kouluruokailun suhteen oppilaat toivoisivat esimerkiksi hyvää ruokaa kerran viikossa, omien eväiden mahdollistamista sekä mahdollisuutta osallistua ruuan valmistukseen koululla. Vastaajien keskusteluista on löydettävissä oppilaiden halu tietää, mistä heidän koulunsa ruoka tulee, ja miten se vaikuttaa ruokaan.

”Kyllä me kyllä meitä oppilaskunnassa kuunneltais sitte sitte joku menis sanomaan keittäjille siitä niinku ehdottamaan esim.” (Oppilas 3 koululta 2)

”No siihen vois kysyä monelta koululta että mites teillä maistuu kouluruoka ja jos kaikki vastaa tai suuri osa vastaa että ei kovin hyvin niin että vois vähä laatua parantaa niin sitte vois oikeesti tehdä asialle jotain ku.” (Oppilas 3 koululta 4)

Viimeisessä teemassa vastaajat vastasivat kysymykseen, *miten kaikkien vaasalaisten lasten mielipiteitä pystyttäisiin kuulemaan paremmin*. Aineistosta löytyy monenlaisia ehdotuksia kuulemisen parantamiseksi. Vastaajien mukaan lapset saisivat äänensä kuulumaan

muun muassa tapahtumassa, jossa kaikki voisivat kertoa mielipiteensä. Vastaajien mukaan mielipidekyselyitä lapsille voisi olla myös lehdessä, televisiossa tai vaikuttaminen voi tapahtuma internetissä verkkosivustolla. Useat vastaukset liittyivät tietoon ja tiedottamiseen. Vastaajat viittasivat esimerkiksi Facebookin puskaradioon, radioon sekä uutisiin tiedotuskanavana aikuisilta lapsille. Lasten keskinäistä tiedottamista vastaajien mukaan voi tapahtua paperisten tiedotteiden, lastenohjelmien, Youtube-videoiden, mainosten sekä muiden videoiden avulla. Tiedottamisen avulla vastaajat näkevät lasten voivat vaikuttaa mielipiteisiin. Aikuisten ja lasten välinen vuorovaikutuksen merkitys näkyy myös lasten vastauksissa. Esimerkiksi vastaajien mukaan lapset voisivat kysyä aikuisten mielipiteitä sekä perustella asian tärkeyttä ennen varsinaista käsittelyä.

”Kaikki Vaasan lapset ja koulut tänne ulos ja sitte kuulutetaan että mitä mieltä ootte niinku joistain asioista ja ne voi sanoa myös mitä mieltä ne on ja sitte vois opettajatki.” (Oppilas 3 koululta 4)

”No kaikki on aika paljo jossain netissä jos niin jos vaikka tekis jonku semmosen sivustonki ja jos siihen joku törmäis sattumaltaki.” (Oppilas 2 koululta 1)

Viimeisenä kysymyksenä vastaajat saivat kertoa, haluaisivatko he itse vaikuttaa. Lisäksi vastaajat kertoivat, haluaisivatko olla mukana vaikuttamassa projektissa, ja millainen se voisi olla. Vastaajat suhtautuivat vaikuttamiseen myönteisesti ja ilmaisivat halukkuutensa vaikuttaa, mutta tunnistivat sen myös vaativan lapsilta myös rohkeutta. Vaikuttamiselta lapset toivovat esimerkiksi yhtä päivää, jolloin voisivat päättää koulupäivän tai yhden oppitunnin sisällöstä. Haastatteluissa vastaajat kertoivat, että voisivat osallistua erilaisiin projekteihin. Sisällöltään projektit painottuvat luontoon ja ilmastonmuutokseen. Oppilaat ideoivat esimerkiksi roskienkeräyskilpailua, siivouspäivää, hienompien roskisten tekoa sekä jopa palkkiota roskiin laitettavista roskista. Yksi vastaajista nosti esiin myös liikunnan lisäämisen yhdeksi aiheeksi, johon voisi projektin kehittää. Oppilaat haluaisivat projektilla kiinnittää huomiota myös liikenteen päästöihin kannustamalla liikkumista pyörällä, kävellen tai paikallisliikenteen busseilla.

”Meidän pitää mennä valittamaan kaupungintalolle. Me halutaan biokaasubusseja.” (Oppilas 1 koululta 4)

”Ja me voitais pitää jotain siivouspäiviä” (Oppilas 1 koululta 1)

5.4. Tutkimustulosten yhteenveto

Lasten osallisuus määritellään osallisuuden teorioissa hyvin samankaltaisesti kuin aikuistenkin. Teorioissa painotetaan lasten kohdalla enemmän aikuisten ja lasten valtasuhteita eri osallisuuden muodoissa (ks. taulukko 1). Samat osallisuuden muodot toistuvat sekä osallisuuden yleisissä teorioissa että lasten osallisuutta käsittelevissä teorioissa. Thomasin (2007: 200–206) mukaan lasten osallisuudella on sekä sosiaalisia että poliittisia ulottuvuuksia, mitkä vaikuttavat esimerkiksi uusien sosiaalisten suhteiden luomiseen, aikuisten ja lasten välisiin suhteisiin sekä poliittisiin mahdollisuuksiin, muutokseen ja valtaan.

Jotkut osallisuuden teoriat lähtevät osallisuuden määrittelemällä ei-osallisuuteen kuuluvat näennäisosallisuuden (ks. taulukko 1). Tämän tutkimuksen tutkimushaastatteluin saadusta aineistosta ei löydy viitteitä lasten *näennäisosallisuudesta* tai *ei-osallisuuteen* luettavasta toiminnasta. Shierin (2001: 110) mukaan ei-osallisuuteen kuuluvat toimintatavat on hyvä tunnistaa, jotta niiden tilalle voitaisiin kehittää paremmin osallisuuteen kuuluvia keinoja. Näennäisosallisuutena pidetään muun muassa manipulaatiota (ks. taulukko 1), mutta tutkimusaineistosta ei löytynyt viitteitä tällaisista käytänteistä.

Tieto-osallisuutta pidetään usein osallisuuden kokemuksen lähtökohtana ja pohjana, jolle muu osallisuus perustuu (ks. taulukko 1.). Vastausten perusteella lapset kokevat saavansa riittävästi tietoa uudistuksista ja muutoksista kouluissa. Tiedolla tuntui olevan heille suuri merkitys. Se näkyi muun muassa siinä, että vastaajat osasivat nimetä myös kohteita, joista eivät olleet saaneet tietoa riittävästi tai eivät ollenkaan. Vastausten perusteella oppilaskunnan hallituksella on myös oma roolinsa lasten tieto-osallisuuden edistämiseksi kokouksissa, sillä oppilaskunnan hallitus saattaa toimia tiedottajana toisille oppilaille.

Vastaajien mukaan heidän mielipiteitään kysytään koulussa tapahtuvissa muutoksissa sekä tapahtumien järjestelyissä. Erityisesti oppilaskunnan hallitus on vastaajien mukaan suunnittelemassa juuri koulun tapahtumia, kuten diskoja. *Suunnitteluosallisuuden* näkökulmasta (ks. taulukko 1) näkökulmasta lapset toimivat sekä konsultteina että yhteissuunnittelijoina. Aloitteita koulussa vastaajien mukaan eniten tekee oppilaskunnan hallitus, mutta myös lähes yhtä usein opettajat, joskus myös muut koulun oppilaat. Vastausten

perusteella useat tapahtumat, joissa vastaajat kokevat olevansa toimijoita, ovat muodostuneet perinteeksi kouluilla.

Osallisuuden teorialat painottuvat *päätöksentekoon* ja siihen, kenellä esimerkiksi projekteissa on päätösvalta (ks. taulukko 1). Vastausten perusteella oppilaskunnan hallituksella on koulussa valtaa päättää joistakin koulun asioista, mutta vastaajat eivät useinkaan osanneet nimetä yhtä selkeästi, että mistä he ovat päätöksiä tehneet, kuin esimerkiksi mitä he ovat suunnitelleet. Vastaajat kertoivat päätösten usein liittyvän yleisesti koulun asioihin tai tapahtumiin, joita he ovat järjestäneet. Kuitenkin oppilaskuntien hallituksilla on vastausten perusteella myös mahdollisuuksia päättää koulunsa rahankäytöstä ainakin pienissä määrin. Vastaajat kertovat, että ovat saaneet päättää rahan jakautumisesta tiettyyn projektiin tai saaneensa käyttöönsä tietyn summan rahaa toteuttaa hankintoja.

Toimintaosallisuuden (ks. taulukko 1) merkitys korostuu oppilaskunnan hallituksen roolissa aineiston perusteella. Kysymykseen, mitä oppilaskunnan hallituksessa on tehty, vastaajat kertoivat suurimmaksi osaksi tapahtumista, joita ovat järjestäneet käytännössä, eivätkä esimerkiksi päätöksistä, joita ovat oppilaskunnan hallituksessa tehneet. Vastausten perusteella oppilaskunnan hallitusten rooli on tapahtumien järjestämisessä opettajien kanssa yhteistyössä. Oppilaat osasivat nimetä vastauksissa monia tehtäviä, missä ovat saaneet olla toimijoita kouluyhteisössään. Erityisesti vastauksista kuului lasten halu toimia erilaisissa tehtävissä ja rooleissa.

Päätöksentekoon sekä osallisuuteen liittyy myös arviointi. Leemannin ym. (2016: 589) mukaan *arviointiosallisuus* vaatii organisaatiolta valmiutta muuttaa toimintaansa saadun palautteen pohjalta. Osallisuuden teorioissa (ks. taulukko 1) päätösten ja toiminnan arviointi ei kuitenkaan ole suuressa roolissa. Tutkimushaastattelussa vastaajat kokivat kuitenkin palautteen antamisen tärkeäksi ja kokivat, että voivat arvioida esimerkiksi tapahtumien järjestelyitä toiminnan kehittämiseksi. Palautteenantamisen merkitys nousi aineistosta uudelleen näkyviin kouluruokailun osalta, jossa vastaajat nimesivät palautteen tärkeimmäksi vaikutuskeinoksi.

Vastaajat toivat esiin neljä pääteemaa, joihin haluaisivat vaikuttaa sekä kertoivat, miten niihin voitaisiin vaikuttaa. *Ilmastonmuutos ja ympäristö, koulun piha-alue, koulukiusaaminen* sekä *kouluruoka* olivat asioita, joihin lapset kertoivat useimmiten haluavasta vaikuttaa. Eri demokratia muotoihin (ks. taulukko 2) verrattaessa lasten ehdottamia vaikuttamistapoja verratessa, voidaan hahmottaa, millaiset osallisuus- ja vaikuttamistavat ovat lapsille ominaisia. Lapsille ominaisten vaikuttamistapojen tunnistaminen on tärkeää esimerkiksi Beierlen ym. (2002: 12) mukaan kuulemisjärjestelmiä suunniteltaessa, sillä jo osallisuusrakenteiden suunnitteluvaiheessa tehdään päätöksiä siitä, ketä halutaan kuulla ja millaisen lopputuloksen osallistujat lopulta tuottavat. Taulukossa 4. esitetään vastaajien esittämien vaikuttamiskeinojen sijoittumista eri demokratiamuotoihin.

Taulukko 4. Lasten nimeämien vaikuttamiskeinojen sijoittuminen eri demokratiamuotoihin.

Edustuksellinen demokratia	Suora demokratia	Osallistava demokratia	Deliberatiivinen demokratia
Oppilaskunnan hallitus	Äänestys lehteen tai televisioon	Roskienkeräys tapahtuma	Keskustelu aikuisten kanssa lapsille tärkeästä asiasta
	Palaute kouluruuasta	Liikenteen päästöjen vähentäminen omalla toiminnalla ja muita siihen kannustamalla	
	Sivusto internetiin	Tiedottaminen sosiaalisessa mediassa, lehdissä, radiossa ja televisiossa	
	Mielipidekirjoitus	Tapahtuma, jossa saisi kertoa mielipiteensä	

Lasten vastauksista nousi esiin oppilaskunnan hallituksen rooli vaikuttamiskanavana. Vaikka usein oppilaskunnan hallituksen tehtävät liittyivät tapahtumien järjestämiseen, oli heillä rooli myös tuoda näkyviin koulun muidenkin oppilaiden mielipiteet sekä toimia esimerkiksi tiedonvälittäjinä koulun sisällä. Eniten *edustuksellisen demokratian* rooli (ks.

taulukot 2 ja 4) näky lasten keinoissa vaikuttaa kouluruokailuun, sillä niissä oppilaat nimesivät oppilaskunnan hallituksen usein kanavaksi, joka asiaa voisi viedä eteenpäin kyselyiden ja palautteenannon kautta. Joitain ehdotuksia oppilaskunnan hallitukset olivat joutuneet kouluruokailun suhteen. Sen sijaan koulun piha-alueiden, ilmastonmuutoksen tai koulukiusaamisen suhteen oppilaat eivät nimenneet oppilaskunnan hallitusta erityiseen rooliin. Tutkimushaastatteluihin osallistuneet vastaajat kertoivat, että heidän oli valittu oppilaskunnan hallitukseen äänestämällä, mikä tukee oppilaskunnan hallituksen taustaa edustuksellisesta demokratiasta. Aineiston perusteella lapset osallistuvat oppilaskuntatoimintaan vaikuttaakseen koulun asioihin, kuuluakseen oppilaskuntaan sekä sen toiminnan mielekkyyden vuoksi.

Suoralle demokratialle on tyypillisiä muun muassa erilaiset äänestykset sekä yhteen asiaan vaikuttaminen (Mutanen 2004: 19). Tutkimusaineistosta (ks. taulukko 4) nousi esiin konkreettisia suoran vaikuttamisen tapoja muun muassa äänestys, mielipidekysely ja -kirjoitus sekä sivusto, jossa voisi vaikuttaa. Vastaajat pohtivat myös palautteen antamisen merkitystä erityisesti kouluruokailun osalta, jossa vastaajat pohtivat jopa mielenosoitusta aiheesta. Osallisuuden näkökulmasta vastaajien esittämät suoran demokratian vaihtoehdot tukevat suunnitteluosallisuutta (ks. taulukko 1).

Lasten keinot vaikuttamiselle liittyivät paljon vaikuttamiseen oman toiminnan kautta. Esimerkiksi ilmastonmuutokseen ja koulukiusaamiseen vastaajat nimesivät keinoja vaikuttaa konkreettisen toiminnan kautta. Eri demokratia muodoista (ks. taulukot 2 ja 4) *osallistava demokratia* painottaa toiminnan mahdollistamisen merkitystä vaikuttamisessa. Ilmastonmuutoksen ja ympäristön osalta lapset näkivät yhdeksi vaikuttamiskeinoksi tietoisuuden lisäämisen ilmastoasioista, mitä pystytäisiin toteuttamaan käytännössä osallistavan demokratian projekteissa tai esimerkiksi vaikuttamispäivissä.

Tutkimusaineiston perusteella vastaajat pitivät tiedon merkitystä tärkeänä. Esimerkiksi Rautiaisen (2015: 36) mukaan *deliberatiivinen demokratia* pyrkii tuomaan ihmisiä yhteen sekä luomaan keskusteluiden ja asiantuntijakuulemisten jälkeen yhteisen konsensuksen käsiteltävään asiaan, mikä voi olla aivan eri kuin keskustelijoiden alkuperäinen mielipide. Deliberatiivisen demokratian ajatus tukee lasten näkemystä siitä, kuinka tiedottaminen

vaikuttaa tehtäviin päätöksiin yksilö ja yhteisötasolla. Kuitenkin vain yksi vastaaja viittasi suoraan keskustelun merkitykseen lasten vaikuttamiskeinoissa.

”Yrittämällä niinkun ehkä saada ne tajuamaan että minkä takia tää on tärkeä yrittää selittää niille niin kauan että ne tajuaa että tää on tärkeä ja sitte voi niinku alkaa puhumaan koko sitä asiaa. ” (Oppilas 2 koululta 3)

6. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän Pro Gradu –tutkielman tarkoitus on ollut jäsentää käsitettä osallisuus lasten näkökulmasta. Lasten osallisuuden perusteet ovat hyvin samankaltaiset kuin muun väestön osalta. Esimerkiksi Gellin (2007: 67) näkee tärkeänä, että lapset saavat osallistua omassa yhteisössään suunnitteluun sekä toteutukseen, koska tällöin lapset tuntevat oman äänensä merkityksellisiksi eivätkä tyydy tarkkailemaan ympäristöään sivustaseuraajan roolissa. Osallisuuden kokemus on yksilön hyvinvoinnin kannalta merkittävä kuten Allardt (1978) sekä Raivio ja Karjalainen (2013) esittävät toimijuuden sekä kuulumisen tunteiden ja kokemuksen olevan merkittävässä roolissa ihmisen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta. Sinclair (2000: 1) perustelee lasten osallisuuden edistämistä lasten perustuslaillisella oikeudella osallistua, roolilla kansalaisina sekä kansainvälisen sopimusten luomilla velvoitteilla. Lasten osallisuuden kuitenkin usein ajatellaan olevan kasvatusta tuleviksi kansalaisiksi sen sijaan, että pyrkimyksenä olisi edistää aitoa osallisuuden kokemusta ja mahdollisuutta vaikuttaa päätöksentekoon (Kiili 2011: 169).

Tutkimuksen empiirisessä osiossa tarkasteltiin vaasalaisten suomenkielisten alakoulujen oppilaskuntien hallitusten kokemusta osallisuudesta sekä millä keinoin sitä voitaisiin heidän mielestään edistää. Esimerkiksi Taylor ym. (2008: 383) näkevät osallisuusrakenteiden merkityksen lasten sitouttamisena päätöksentekojärjestelmiin sekä toisaalta mahdollisuutena toimia tasavertaisena kansalaisena omassa yhteisössään. Lasten kohdalla on tärkeää, että he voivat vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin eikä pelkästään aikuisten taholta heille tulleisiin kysymyksiin (Gretchel 2007: 245.)

Osallisuuden kokemusten selvittämiseksi vastaajilta kysyttiin kysymyksiä osallisuuden eri osa-alueilta (ks. taulukko 1) kokonaisuuden selvittämiseksi. Vastausten perusteella lapset kokivat saavansa riittävästi tietoa koulussaan olevista tapahtumista ja muutoksista. Aineistosta näkyi lasten tarve saada tietoa omassa lähiympäristössään, sillä lapset muistivat tarkasti asioita, joista heitä ei olla informoitu riittävästi tai ei ollenkaan. Oppilaskunnan hallituksen rooli suunnitteluosallisuuden näkökulmasta painottuu erilaisiin koulussa järjestettäviin tapahtumiin. Aloite suunnittelulle tulee usein oppilaskunnan hallitukselta,

mutta myös opettajilta sekä tapahtumaperinteestä ja oppilaskunnan hallitukseen kuulumattomilta oppilailta. Vastaajien kertoman mukaan he toimivat kouluissaan sekä konsultteina että yhteissuunnittelijoina (ks. taulukko 1). Päätösosallisuus kouluissa korostuu niin ikään tapahtumasuunnittelussa sekä jonkin verran koulun yleisissä ja oppilaskunnan hallituksen sisäisissä asioissa. Jonkin verran osallistuvaa budjetointia tapahtuu oppilaskunnan hallituksen toiminnassa. Toimintaosallisuus (ks. taulukko 1) korostui lasten vastauksissa huomattavasti. Vastausten perusteella toimintaosallisuus oli lapsille tärkeää oman toimijuuden kokemuksen sekä vastuun saamisen näkökulmista. Toimintaosallisuus kouluissa näkyy tapahtumanjärjestämisessä. Toisaalta toiminnan tärkeys lapsille näkyy heidän mielipiteissään siinä, miten asioihin heidän mielestään voi vaikuttaa. Arviointiosallisuuden näkökulmasta vastaajat kokivat saaneensa antaa palautetta esimerkiksi tapahtumista. Lisäksi vastaajat tunnistivat palautteen merkityksen vaikuttamiskeinona esimerkiksi kouluruokailuun vaikuttamisessa.

Tutkimusaineistossa toistui neljä teemaa, joihin lapset toistuvasti toivoivat voivansa vaikuttaa. Näitä teemoja olivat koulun piha-alueet, luonto ja ilmastonmuutos, koulukiusaaminen sekä kouluruoka. Vastaajat kertoivat teemakohtaisesti erilaisia vaikuttamistapoja. Yleisesti lasten vastauksissa toistui näkemys siitä, että toiminnalla asioihin voi vaikuttaa, esimerkiksi luonnon ja ilmastonmuutoksen sekä koulukiusaamisen suhteen. Sen sijaan kouluruokailuun vaikuttamisessa lapset tunnistivat oppilaskunnan hallituksen vaikuttamismahdollisuudet sekä toisaalta palautteen keräämisen ja antamisen merkityksen aiheesta. Vaikka koulun piha-alueita koskien lapset nimesivät eniten asioita, joihin he haluaisivat vaikuttaa, ei heillä silti ollut monia keinoja siihen vaikuttamiseksi. Lähinnä muutostoiveista koulun piha-alueeseen voi vastaajien mukaan kertoa opettajalle tai rehtorille, vain muutama olisi lähtenyt omalla toiminnalla parantamaan koulun alueen viihtyisyyttä.

Kouluterveyskyselyssä (THL 2019) oppilaiden kokemus oman roolinsa merkitykselliseksi kokemisessa omassa kouluyhteisössään on tapahtunut laskua vuosien 2017 ja 2019 välillä Vaasassa huomattavasti. Tässä tutkimuksessa tutkittiin oppilaskuntien hallitusten kokemusta osallisuudesta. Aineiston mukaan vastaajat kokivat osallisuutta osallisuuden eri osa-alueilla sekä osasivat nimetä esimerkkejä, miten osallisuus on käytännössä toteu-

tunut. Tutkimushaastatteluun osallistuneet oppilaat kuuluivat kuitenkin koulussaan aktiivisesti osallisuusjärjestelmään, mikä saattaa lisätä heidän kokemustaan osallisuudesta. Aineiston mukaan oppilaskunnan hallitukseen kuulumattomia oppilaita huomioidaan jonkin verran myös oppilaskunnan hallituksen toiminnassa tiedottamalla ja kuulemalla. Kuitenkin lasten kokemus osallisuudesta koulu yhteisössä on heikentynyt kouluterveyskyselyn (THL 2019) mukaan huomattavasti, mikä viittaa siihen, että kaikki koulun oppilaat eivät koe osallisuutta koulu yhteisöön yhtä merkittävästi kuin oppilaskunnan hallitukseen kuuluvat. Eskelisen ym. (2012: 6) mukaan oppilaskuntia sekä myös lasten parlamentteja on tutkittu niukasti, joten päätelmä ei ole yleistettävissä muiden teorioiden avulla.

Aiempien tutkimusten esimerkiksi Arponen (2007: 6) ja Stenvallin (2018: 138) mukaan lapset toivovat saada vaikuttaa omaan koulu ympäristöönsä kuuluviin seikkoihin, arkisiin asioihin sekä toisaalta maailmanlaajuisiin asioihin kuten Itämeren suojelemaan. Tämän tutkimuksen tulokset vastasivat hypoteesin oletuksiin, mihin lapset haluaisivat vaikuttaa. Kiilin (2016: 125) mukaan aikuiset toimivat usein lasten osallisuuden toimintatapojen suunnittelijoina ja päättäjinä, minkä vuoksi lasten vaikuttamistavat toistavat aikuisten tapoja vaikuttaa ilman, että lapset olisivat saaneet osallistua suunnitteluun. Usein lapset eivät ole kiinnostuneita niistä osallisuus rakenteista ja -käytännöistä, joita heille on eniten tarjolla (Stenvall 2018: 138). Tämän tutkimuksen aineiston perusteella lasten tapa vaikuttaa riippuu asiasta, johon he pyrkivät vaikuttamaan. Lasten vastauksissa korostui toiminnallinen vaikuttaminen osallistavan demokratian näkökulmasta. Toisaalta äänestykset, mielipidekirjoitukset sekä palautteen antaminen jopa mielenosoituksella mainittiin vastauksissa suoran demokratian välineistä. Edustuksellinen demokratia ja oppilaskunnan hallituksen rooli aikuisten ja lasten välisessä vuorovaikutuksessa sekä kaikkien lasten edustajana korostui, kuten myös oppilaskunnan hallituksen painoarvo vaikuttamistoiminnassa.

Tämä Pro Gradu –tutkielma on tehty yhteistyössä Vaasan nuorisopalveluiden kanssa lasten osallisuuden edistämiseksi. Tutkimuksen tarkoitus on ollut tuottaa tietoa Vaasan nuorisopalveluille lasten osallisuuden kokemuksesta sekä ottaa kantaa, millainen lasten osallisuuden malli Vaasaan voisi käytännössä sopia. Lasten osallisuuden- ja vaikuttamisen-

malleja löytyy kaikista demokratiamuodoista (ks. taulukko 2). Tutkimusaineistossa vastaajat korostivat osallistavan demokratian näkökulmaa, sillä vastausten mukaan lasten tavat vaikuttaa olivat usein toiminnallisia. Toisaalta lasten vastauksista löytyi myös suoran demokratian muotoihin viittaavia vastauksia kuten äänestykset sekä palautteenanto. Oppilaskunnan hallitus näyttäytyi vastauksissa koulun oppilaita edustavana vaikuttamisväylänä, kanavana oppilaiden ja opettajien välillä sekä oppilaiden ääntä edustavana ryhmänä, jolla on painoarvoa. Deliberatiivisen demokratian näkökulmasta lapset toivat esille myös keskustelun merkityksen, kun halutaan saada aikuisille viesti asian tärkeydestä lapsille.

Kuten Kiili (2016: 125) sekä Stenvall (2018: 138) ovat todenneet lasten vaikuttamismallin tulisi perustua lapsille ominaisiin vaikutustapoihin aikuisten luomien toimintamallien sijaan. Tutkimusaineiston perusteella lapset toivovat osallisuus- ja vaikuttamismallilta eri demokratiamuotojen yhdistelemistä. Kuulemisjärjestelmää suunniteltaessa on kuitenkin huomioitava Beierlen ym. (2002: 12) mukaan ketä halutaan kuulla sekä missä asioissa. Osallisuusjärjestelmää suunniteltaessa tulee myös huomioida ohjaavan aikuisten roolin merkitys, sillä esimerkiksi lasten kokouksissaan päättämien asioiden eteenpäin vieni jää usein aikuiselle, sillä lapset uskovat, etteivät asiat heidän esittäminään saa samaa painoarvoa. Osallisuusjärjestelmän aikuisten tärkeä rooli on myös pitää demokratia toiminnan keskiössä, jotta sitä voidaan vahvistaa. (Alanko 2013: 166–167.) Lasten osallisuus- ja vaikuttamisjärjestelmää suunniteltaessa on otettava huomioon aikuisen riittävä tuki lasten osallisuustoiminnassa, sillä Gretchelin (2002 a:83) mukaan aikuisen riittämätön tuki saattaa jopa estää lapsia ja nuoria kokonaan toimimasta tai johtaa epäonnistuneisiin projekteihin. Suunniteltaessa osallisuusrakennetta Vaasaan, on huomioitava kaksikielisyys kaikessa toiminnassa, mikä saattaa lisätä resurssitarvetta esimerkiksi osallisuusrakenteen parissa työskentelevien aikuisten osalta.

Lasten osallistavan demokratian menetelmiä on Suomessa käytössä esimerkiksi Tampereella toimivat alueelliset parlamentit sekä neljäs luokkalaisten vaikuttamispäivät (Nuorten Tampere a 2019). Tässä tutkimusaineistossa esiin nousseet lasten toiveet vaikuttamistavasta voisivat sopia esimerkiksi vaikuttamispäivien kaltaiseen tapahtumaan tai alueellisiin parlamentteihin, sillä vastaajat toivoivat nimenomaan toiminnallista vaikuttamista

omalla lähialueellaan. Suoran demokratian vaikuttamistavoista lapset nimesivät muun muassa äänestyksen ja palautteenannon. Näihin toiveisiin voidaan vastata esimerkiksi verkkodemokratian avulla, joka olisi lasten saavutettavissa matalalla kynnyksellä. Esimerkiksi Alangon (2013: 38–39) mukaan lasten ja nuorten vaikutusmahdollisuuksien parantamiseksi verkkodemokratian kehittäminen on tärkeää, samoin Rinteen hallitusohjelmassa (2019: 197) korostetaan digitaalisten keinojen kehittämisen merkitystä lasten yhteiskunnallisen toimijuuden näkökulmasta. Lasten osallisuuden edistämisen kannalta yleisimpiä ovat edelleen kunnissa toimivat lasten parlamentit. Lasten parlamentit noudattavat aikuisilta omaksuttuja toimintamalleja, mutta ne toisaalta antavat lapsille mahdollisuuden nostaa esiin heitä koskevia asioita ja tuoda esiin erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja. (Thomas 2007: 207; Austin 2009: 250.) Lapsille oppilaskunnan hallitus on tuttu edustuksellisen demokratian vaikuttamisväylä, mitä voi halutessaan laajentaa oppilaskuntien hallitukset yhdistäväksi koko kaupungin lasten parlamentiksi. Tutkimusaineiston perusteella lapset ovat kiinnostuneita vaikuttamaan omaa lähiympäristöään koskevissa asioissa, mikä näkyi esimerkiksi siinä, että Vaasan kaupunki kokonaisena alueena ja käsitteenä ei tunnut olevan lapsille läheinen.

Lasten osallisuuden- ja vaikuttamisen rakenteiden järjestämiseksi Vaasan nuorisopalveluissa on monia mahdollisuuksia. Esimerkiksi yhdistämällä alueellisten vaikuttamispäivä tapahtumien toiminnallisuus sekä matalankynnyksen verkkodemokratia, luodaan mahdollisimman monelle alakouluikäiselle lapselle monipuolinen kokemus osallisuudesta. Valitsemalla lasten parlamentti alakouluikäisten osallisuusrakenteeksi, tuetaan perinteisen edustuksellisen demokratian mallia, jossa joukko lapsia edustaa esimerkiksi koko kunnan lapsia. Edustuksellisuus kuitenkin tutkimusten mukaan takaa esimerkiksi Coffmanin (2016: 477–486) ja Rautiaisen (2015: 38) mukaan päätöksenteossa vähemmistöjen, että eri maantieteellisten alueiden riittävän edustuksen paremmin huomioon kuin suoran demokratian keinoissa.

Yhteiskunnassa haasteena on jatkuvasti kasvava eriarvoisuus, mikä edellyttää uudenlaisia osallistumismuotoja eri väestöryhmien mukaan saamiseksi (Kiiski Kataja 2017: 31). Lasten kiinnostus vaikuttamista kohtaan käy hyvin ilmi tämän Pro Gradu –tutkielman

tutkimusaineistosta. Tutkimus on tuottanut tietoa vaasalaisten suomenkielisten alakoulujen oppilaskunnan hallitusten kokemuksista osallisuudesta, mutta se antaa myös suuntaa, miten lapset yleisesti kokevat osallisuutensa. Lasten osallisuuden jatkotutkimuksissa olisi mielenkiintoista tietää, miten lasten osallisuutta edistävät rakenteet vaikuttavat tulevaisuudessa äänestysaktiivisuuteen nuoruudessa ja myöhemmin aikuisuudessa. Tässä Pro Gradu –tutkielmassa lapset ovat saaneet osallistua osallisuus- ja vaikuttamismallin suunnitteluun Vaasan nuorisopalveluille kertomalla omin sanoin ehdotuksia, miten haluaisivat vaikuttaa sekä mihin asioihin. Demokratiaa on mahdollista oppia vain siten, että sen on itse voinut kokea käytännön tasolla koulu- ja päiväkotimaailmasta saakka (Niemi 2008: 52; Kiilakoski 2008: 10). Lasten osallisuuden kokemuksen tärkeys sekä halu vaikuttaa kävi selvästi ilmi tutkimusaineistosta erityisesti lasten motiiveissa oppilaskunnan hallitukseen kuulumiselle.

”Mut sitte pitäis päästä johonki eduskuntaan isona et vois tuollasiin asioihin vaikuttaa” (Oppilas 4 koululta 4)

LÄHDELUETTELO

- Ahonen, Veronica & Mikko Rask (2019). Osallistuvan budjetoinnin mallit ja trendit Suomessa: Uutta kunnissa. Kuntaliiton Julkaisusarja 2/19.
- Aitomurto, Tanja (2012). Joukkoistaminen demokratiassa: Poliittisen päätöksenteon uusi aika. Tulevaisuusvaliokunnan julkaisuja 2/2012. Helsinki: Eduskunta.
- Alanko, Anu (2013). Osallisuusryhmä demokratiakasvatuksen tilana-tapaustutkimus lasten ja nuorten osallisuusryhmien toiminnasta Oulussa. Oulu: Oulun yliopisto.
- Alanko, Anu. (2010). Osallisuuden paikat koulussa. Teoksessa: Missä lapsuutta tehdään? Toim. Kirsi Pauliina Kallio, Aino Ritala-Koskinen & Niina Rutanen. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 106, 55–72.
- Alasuutari, Maarit. (2005). Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa?, 145–162. Teoksessa: Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Toim. Johanna Ruusuvuori & Liisa Tiittula. Tampere: Vastapaino.
- Allardt, Erik (1976). Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo: WSOY.
- Arnstein, Sherry R (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of American Institute of Planners* 35: 4, 216–224.
- Arponen, Anu-Leena. (2007). ”Miten nuo pienet ossaa ajatella niin fiksusti?” Lasten mielipiteitä arkiympäristöstään. *Lapsiasiainvaltuutetun selvityksiä* 1/2007.
- Austin, Sara L (2009) *Children’s Participation in citizenship and governance*, 245–253. Teoksessa: *A Handbook of Children and Young People’s Participation. Perspectives from theory and practice*. Toim. Barry Percy-Smith & Nigel Thomas. New York: Routledge.

- Barnes, Marian (1999). *Building A Deliberative Democracy. An Evaluation of Two Citizen Juries*. London: Institute of Public Policy Research.
- Barnes, Marian (2008). *Passionate Participation: Emotional experiences and expressions in deliberative forums*. *Critical Social Policy*. Vol 28 (4), 461–481.
- Beierle, Thomas C. & Jerry Cayford (2002) *Democracy in Practice. Public Participation in Environmental Decisions*. Washington: Resources for the future.
- Bowler, Shaun & Todd Donovan (2010). *Demanding Choices: Opinion, Voting, and Direct Democracy*. University of Michigan Press.
- Boukherroub, Tassedra, Sophie D'amours & Mikael Rönnqvist (2018). *Sustainable forest management using decision theaters: Rethinking participatory planning*. *Journal of Cleaner Production* 179, 567–580.
- Brabham, Daren C. (2013). *Crowdsourcing*. The MIT Press Essential Knowledge Series.
- Coffman, Katherine Baldiga (2016). *Representative democracy and the implementation of majority -preferred alternatives*. *Social choice and welfare*. Vol 46 (3), 477–495.
- Eskelinen, Teppo, Anu Gretscher, Anu, Tomi Kiilakoski, Johanna Kiili, Sini Korpinen, Pia Lundblom, Aila-Leena Matthies, Niina Mäntylä, Reetta Niemi, Elina Nivala, Aimo Ryyänen & Pia Tasanko (2012). *Lapset ja nuoret subjekteina kunnallisessa päätöksenteossa*. Teoksessa: *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Toim. Anu Gretscher & Tomi Kiilakoski. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 118.

- Eskola, Jari & Jaana Vastamäki (2007). Teemahaastattelu: Opit ja opetukset, 25–43. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Toim.: Aaltola, Juhani & Valli, Raine. Ps-kustannus.
- Fishkin, James S. (2009). *When People Speak: Deliberative Democracy and Public Consultation*. Oxford University Press.
- Gastil, John; Pierre E. Deess, Philip J Meiser & Cindy Simmons (2010). *The Jury And Democracy. How Jury Deliberation Promotes Civic ENgagement And Political Participation*. New York. Oxford University Press.
- Gellin, Maija (2007). Sovittelulla riidoista ratkaisuihin. Oppilaiden osallisuus voimavarana työrauhaa turvattaessa, 56–70. Teoksessa: Lasten ja nuorten kunta. Toim. Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 77.
- Gibbs, Graham R. (2018). *Analyzing qualitative data*. Toim. Flick, Uwe. London: SAGE.
- Grönlund, Kimmo, Kaisa Herne & Maija Setälä (2015). Does Enclave Deliberation Polarize Opinions? *Political Behavior*. Vol 37 (4), 995–1020.
- Gretschel, Anu (2002 a). Kunta nuorten osallisuusympäristönä. Nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin laadun-arvioinnin keinoin. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Gretschel, Anu (2002 b). Kunnallisen nuorten oppimisympäristön perustaminen, 48–62. Teoksessa: Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina. Artikkeleita osallisuudesta. Helsinki: Humak ja Suomen kuntaliitto.

- Gretschel, Anu (2007). Nuori– ei asiakkaaksi, vaan vaikuttamaan nuorisotyönkeinoin, 243–262. Teoksessa: Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Toim. Tommi Hoikkala & Anna Sell. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 76.
- Hart, Roger A. (1992). Children's participation. From tokenism to citizenhip. Innocenti essays. No 4. Unicef.
- Habermas, Jurgen (2001). Constitutional Democracy. A Paradoxical Union Of Contradictory Principles? Political Theory. Vol 29 (6), 766–781.
- Herranen, Jutta & Sinikka Mäntysalo-Lamppu (2011). Suomen Lasten Parlamentti osallisuuden mahdollistajana, 30–58. Teoksessa: Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Toim. Pia Lundblom & Jatta Herranen. Helsinki: Humak.
- Hirsjärvi, Sirkka & Helena Hurme (2001). Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki University Press.
- Horelli, Liisa. (2006). Lapset ja nuoret osallistujina. Teoksessa: Lapset kertovat...,69-76. Toim. Liisa Karlsson. Stakesin työpapereita. 9/2006.
- Horelli, Liisa, Lotta Haikkola & Tiina Sotkasiira (2007). Osallistuminen nuorisotyön lähestymistapana, 217–242. Teoksessa: Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Toim. Tommi Hoikkala & Anna Sell., Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 76.
- Joensuu, Mika. (2016). Joukkoistaminen ja verkon parvet nuorten tieto- ja neuvontatyössä,75–82. Teoksessa: Koordinaatit nuorten tieto- ja neuvontatyöhön. Suunta- viivoja ammatilliseen osaamiseen. Toim. Jaana Fedetoff,, Heidi Leppäkari & Päivi Timonen. Oulu: Koordinaatti- Nuorten tieto- ja neuvontatyön kehittämiskeskus.

- Jäntti, Anni, Jenni Airaksinen & Arto Haveri (2017). Osallistuminen julkishallinnon legitimitteettikysymyksenä, 34–56. Teoksessa: Kansalaiset kaupunkia kehittämässä. Toim. Pia Bäcklund, Jouni Häkli, & Harry Schuman. Tampere: Tampere University Press.
- IAP2 (2018). Spectrum of Public Participation. Saatavissa 14.4.2019. https://cdn.ymaws.com/www.iap2.org/resource/resmgr/pillars/Spectrum_8.5x11_Print.pdf.
- Isola, Anna-Maria, Heidi Kaartinen, Lars Leemann, Raija Lääperi, Taina Scheider, Salla Valtari & Anna Keto-Tokoi (2017). Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Helsinki: THL.
- Kananoja, Aulikki, Vuokko Niiranen & Harri Jokiranta (2008). Kunnallinen sosiaalipolitiikka. Osallisuutta ja yhteistä vastuuta. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Karjalainen, Maija. (2012). Kansalaisfoorumit edustuksellisessa päätöksenteossa. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Kiilakoski, Tomi (2008). Johdanto: Lapset ja nuoret kuntalaisina, 8–20. Teoksessa: Lasten ja nuorten kunta. Toim. Anu Gretchel & Tomi Kiilakoski. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 77.
- Kiilakoski, Tomi & Anu Gretschel (2012). Muistiinpanoja demokratiaoppitunnista. Millainen on lasten ja nuorten kunta 2010-luvulla. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 57.
- Kiili, Johanna (2011). Lasten osallisuus, kansalaisuus ja sukupolvisuhteiden hallinta. Kunnallisen lapsiparlamenttitoiminnan tarve, toteutus ja tavoitteet, 167–204. Teoksessa: Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta. Toim. Mirja Satka, Leena Alanen, Timo Harrikari & Elina Pekkarinen. Tampere: Vastapaino.

- Kiili, Johanna (2016). Lasten edustuksellisen osallistumisen jännitteet kunnallisessa lapsiparlamenttitoiminnassa. *Janus*. Vol 24 (2), 123–138.
- Kiiski Kataja, Elina (2017). *Demokratian vaikeuksista kohti tulevaisuuden osallisuutta*. Helsinki: Sitra.
- Koskinen, Sanna (2008). Lähiympäristöön vaikuttavaa ympäristökasvatusta, 131-141. Teoksessa: Lasten ja nuorten kunta. Toim. Anu Gretchel & Tomi Kiilakoski. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 77.
- Körkkö, Helka, Pihla Ruuskanen, Salome Tuomaala, Anne Majaneva, Mikko Kellokumpu & Liisa Ojala (2015). *Kansalaisraati käsikirja*. Opas kansalaisraadın järjestäjälle. Setlementtijulkaisuja 34.
- Leemann, Lars & Riitta-Maija Hämäläinen (2016). Asiakasosallisuus, sosiaalinen osallisuus ja matalankynnyksen palvelut. Pohdintaa käsitteiden sisällöstä, 586–594. *Yhteiskuntapolitiikka* 81:5.
- Manninen, Jyri (2008). Oppilaiden osallisuus koulussa- oppilaskuntatoiminnan uusi tuleminen?, 119–128. Teoksessa: Lasten ja nuorten kunta. Toim. Anu Gretchel, & Tomi Kiilakoski. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 77.
- Maier, Karel (2001). Citizen Participation in Planning: Climping a Ladder. *European Planning Studies*. Vol. 9(6), 707–719.
- Martin, Cristopher (2018). Should Deliberative Democratic Inclusion Extend to Children? *Democracy and Education*. Vol 26 (2),1–11.
- Matthies, Aila-Leena (2017). Osallistumisen lupaus ja petos hyvinvointipalveluissa. *Sosiologia* 2/2017,149–165.

- McGinley, Brian & Ann Grieve (2010). Maintaining the status quo? Appraising the effectiveness of youth councils in Scotland, 245–262. Teoksessa: *A Handbook of Children and Young People's Participation. Perspectives from theory and practice.* Toim. Barry Percy-Smith & Nigel Thomas. New York: Routledge.
- Metsämuuronen, Jari a. (2006). Metodologian perusteet ihmistieteissä, 16–79. Teoksessa *laadullisen tutkimuksen käsikirja.* Helsinki: International Methelp Ky.
- Metsämuuronen, Jari b. (2006). Laadullisen tutkimuksen perusteet, 81–150. Teoksessa *laadullisen tutkimuksen käsikirja.* Helsinki: International Methelp Ky.
- Merriam, Sharan B (2009). *Qualitative Research. A Guide to Design and Implementation.* San Francisco: Jossey-Bass.
- Mutanen, Anu (2004). Kysymyksiä demokratian kehittämisestä. Kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamiskeinojen kehittäminen sekä demokratia-asioiden hallinto Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Newman, Janet & Evelien Tonkens (2011). Introduction, 9–28. Teoksessa: *Participation, Responsibility and Choice: Summoning the Active Citizen in Western European Welfare States.* Toim. Newman, Janet & Tonkens, Evelien. Amsterdam University Press.
- Niemi, Reetta (2008). Luokka, jossa saa ajatella, 42–53. Teoksessa: *Lasten ja nuorten kunta.* Toim. Anu Gretchel & Tomi Kiilakoski. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 77.
- Niemi, Tomi, Juha Lindell, Saara Aho & Pirjo Rantanen (2017). *Lastenpsykiatrian terveysdynamo. Tulevaisuus toimijoiden käsissä.* Vaasan yliopisto.
- Nuorten Tampere a. (2019). Lasten Parlamentti. Saatavissa 12.6.2019. <http://www.nuorentampere.fi/lastenparlamentti/>

- Nuorten Tampere b. (2019). Masseursta mahiksia. Saatavissa 7.8.2019. <http://www.nuor- tentampere.fi/masseistamahiksia>
- Nummi, Päivi (2019). Digital participation in future urban planning, 74–77. Teoksessa: Digitalisation in youth work. Toim. Heikki Lauha & Kati Nölvak. Helsinki: Verke & EYWC.
- Nölvak, Kati (2019). Choosing with a click, 69–73. Teoksessa: Digitalisation in youth work. Toim. Heikki Lauha & Kati Nölvak. Helsinki: Verke & EYWC.
- Oikeusministeriö (2014). Avoin ja yhdenvertainen osallistuminen. Valtioneuvoston demokrationpoliittinen selonteko 2014. Selvityksiä ja ohjeita 14/2014.
- Ortiz, Daniela & Karin Huber-Heim (2017). From Information to empowerment: Teaching sustainable business development by enabling an experiential and participatory problem-solving process in the classroom. *The international journal of management education*. Vol 15 (2) B, 318–331.
- Paloheimo, Heikki & Matti Wiberg (1996). *Politiikan perusteet*. Porvoo: WSOY.
- Plotke, David (1997) Representation is Democracy. *Constellations*. Vol 4 (1),19–34.
- Putini, Antonio (2015). Participatory Instruments and Democratic Innovation Evaluaiting Four Italian Cases, 53–72. Teoksessa: Participatory Democratic Innovations in Europe. Improving the Quality of Democracy? Toim. Brigitte Geissel & Marko Joas. Toronto: Barbara Budrich Publishers.
- Hallitusohjelma (2019). Pääministeri Antti Rinteen hallitusohjelma 6.6.2019. Osallistava ja osaava Suomi- Sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä Suomi. Helsinki: Valtioneuvoston julkaisu:23.

- Pötsönen, Riikka & Raili Välimaa (1998). Ryhmähaastattelu laadullisen terveystutkimuksen menetelmänä. *Terveystieteen laitoksen julkaisusarja 9/1998*.
- Rantakokko, Jukka-Pekka, Tuuli Lehtinen, Ilona Lundström & Mikko Kenni (2009). *Valakas- Kuntalaisen vaikuttamisopas*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Raisio, Harri; Alisa Puustinen, Mika Hyytiäinen & Tarja Wiikinkoski (2017). *Kansan pulssilla. Tarkastelussa deliberatiiviset turvallisuuskahvilat*. Vaasan yliopisto. Vaasan yliopiston raportteja 1.
- Raisio, Harri & Vartiainen, Pirkko (2011). *Osallistumisen illuusiosta aitoon vaikuttamiseen: deliberatiivisesta demokratiasta ja kansalaisraatien toteuttamisesta Suomessa*. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Raivio, Helka & Jarno Karjalainen (2013). *Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat!*, 12–34. Teoksessa: *Osallisuus-oikeutta vai pakkoa*. Toim. Taina Era. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Rautiainen, Pauli (2015). *Suomalainen demokratia yhteisöllisen tahdon ja yhteisöllisen järjen näkökulmasta*. Teoksessa: *Governance-hallinnan uusia ulottuvuuksia*. Toim. Ilari Karppi. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Rouvinen-Wilenius, Päivi & Pirjo Koskinen-Ollonqvist (2011). *Tasa-arvo ja osallisuus väylä terveyteen. Järjestöt suunnannäyttäjinä*. *Terveyden edistämisen keskuksen julkaisuja 9/11*.
- Ronkainen, Suvi, Leila Pehkonen, Sari Lindblom-Ylänne & Eija Paavilainen (2014). *Tutkimuksen voimasanat*. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- RuutiBudjetti (2019). *Mikä on RuutiBudjetti?* Saatavissa 7.8.2019. <http://ruutibudjetti.munstadi.fi/mika-ruutibudjetti/>

- Ryynänen, Aimo & Christa Salovaara (2002) Kokeilusta käytännöksi–Osallisuushankkeen selonteon taustaraportti. Helsinki: Sisäasiainministeriö.
- Röcke, Anja (2015). Forms of Democratic Innovations in European Participatory Budgeting, 33–54. Teoksessa: Participatory Democratic Innovations in Europe. Improving the Quality of Democracy? Toim. Brigitte Geissel, & Marko Joas., Toronto: Barbara Budrich Publishers.
- Salmikangas, Anna-Katriina (2002). Osallisuutta yhdistysten kautta, 90–106. Teoksessa: Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina. Artikkeleita osallisuudesta. Toim.: Anu Gretschel. Helsinki: Humak ja Suomen kuntaliitto.
- Salminen, Ari (2011). Julkisen toiminnan johtaminen. Hallintotieteen perusteet. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Setälä, Maija (2015). Deliberation and Aggregation in Different Forms of Direct Democracy, 179–198. Teoksessa: Participatory Democratic Innovations in Europe. Improving the Quality of Democracy? Toim.: Brigitte Geissel, & Marko Joas. Toronto: Barbara Budrich Publishers.
- Shapiro, Ehud & Douglas Schuler (2018). Point/ Counterpoint Democracy and E-Democracy. A discussion of the possibility of supplanting traditional representative democracy with e-democracy. Communication of the ACM. Vol: 61 (8) , 31–34.
- Smith, Daniel A & Caroline Tolbert (2004). Educated by Initiative: The Effects of Direct Democracy on Citizens and Political Organizations in The American States. University of Michigan Press.
- Smith, Graham & Corinne Wales (2000). Citizens' Juries and Deliberative Democracy. Political studies. Vol 48, 51–65.

- Siisiäinen, Martti (2014). Four Faces of Participation. 29–46. Teoksessa: Participation, Marginalization and Welfare services. Concepts, Politics and Practices Across European Countries. Toim. Aila-Leena Matthies, Aila & Lars Uggerøj. Surrey. Ashgate.
- Simon, Herbert A (1997). Administrative behavior. Decision-making processes in administrative organizations. New York: The Free Press.
- Sinclair, Ruth (2000). Young People's Participation. Quality Protects Research Briefing No 3. Department of Health research in practice, Making research count.
- Stenvall, Elina (2018). Yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus: Lasten osallistuminen, kansalaisuus ja poliittisuus arjen käytäntöinä. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Taylor, Marilyn & Barry Percy-Smith (2008). Childrens' Participation: Learning from and for Community Development. The International Journal of Childrens Rights. Vol 16 (3), 379–394.
- THL (2019). Lasten ja nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuudet. Saatavissa 2.5.2019. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/johtamisen_tu-eksi/lasten_ja_nuorten_vaikuttamismahdollisuudet
- THL kouluterveyskysely (2019) Saatavissa 13.10.2019. https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk4/summary_perustulokset2?alue_0=236265&mittarit_0=200138&mittarit_1=200345&mittarit_2=187198&vuosi_0=v2017#
- Thomas, Nigel (2007). Towards a Theory Of Childrens Participation. The International Journal on Childrens Rights. Vol 15. (2) , 199–218.
- Tritter, Jonathan Quetzal & Alison McCallum (2006). The snakes and ladders of users involvement: Moving beyond Arnstein. Health Policy, vol 76 (2), 156–168.

- Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi (2013). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Turja, Leena (2010). Lapset osallisina-Kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria, 30–47. Teoksessa: Suuntana laadukas varhaiskasvatus. Professori Eeva Hujalan matkassa. Toim. Leena Turja & Elina Fonsen. Tampere: Suomen varhaiskasvatus Ry.
- Unicef a. (2019) Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? Saatavissa 30.4.2019. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>
- Unicef b. (2019) Yleissopimus lapsen oikeuksista. Saatavissa 30.4.2019. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>
- Valtiovarainministeriö (2012). Alueellista demokratiaa? Lähidemokratia toimintamallit Suomen kunnissa. Valtiovarainministeriön julkaisuja 27/2012.
- Venninen, Tuulikki; Jonna Leinonen & Mikko Ojala (2010). Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Työpapereita 2010:3. Socca Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamisenkeskus.
- Vesikansa, Sari (2007). Demokratiaperiaatteen soveltaminen lasten ja nuorten kanssa toimittaessa, 191–216. Teoksessa: Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Toim. Tommi Hoikkala & Anna Sell. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 76.
- Viisimaa, Heiki (2019). Estonian Youth Council: How will young people participate in the future- youth perspective, 84–87. Teoksessa: Digitalisation in youth work. Toim.Heikki Lauha & Kati Nölvak.. Helsinki: Verke & EYWC.
- Wyness, Michael (2009). Children Representing Children. Participation and the problem of diversity in UK youth councils. *Childhood* 16:4, 535–552.

LIITTEET

LIITE 1. Tutkimushaastatteluiden haastattelukysymykset teemoittain

Tutkimushaastattelut ovat toteutettu teemahaastatteluna, jossa haastattelu etenee ennalta suunniteltujen teemojen mukaan. Tutkimushaastattelu tilanteessa kaikki teemat käydään läpi siten, että tutkimuskysymysten järjestystä voidaan vaihtaa. Lisäksi haastatteluissa on käytetty lisäkysymyksiä ja apukysymyksiä tarvittaessa selventämään vastaajan tarkoitusta sekä selventämään haastattelukysymystä.

Henkilöiden tausta oppilaskunnan hallituksessa

- Kuinka kauan olette kuuluneet oppilaskunnan hallitukseen?
- Miten valitsette jäsenet oppilaskunnan hallitukseen?
- Miksi olette halunnut tulla oppilaskunnan hallitukseen?
- Mitä olette tehneet oppilaskunnan hallituksessa tähän mennessä?

Osallisuuden muotojen toteutuminen oppilaskuntatyössä

- Kun koulussa tapahtuu tai muutetaan jotain, tiedotetaanko teille, jos on tulossa jotain uutta kouluun tai teidän lähialueillenne?
- Kysytäänkö teiltä mielipiteitä, jos jotain ollaan tekemässä tai muuttamassa?
- Minkälaisissa asioissa saatte olla suunnittelemassa?
- Minkälaisissa asioissa saatte olla päättämässä?
 - Oletteko saaneet päättää oppilaskunnan hallituksessa jostain rahankäytöstä?
- Minkälaisia asioita olette saaneet olla toteuttamassa?
- Kun koulussa tapahtuu jokin muutos tai tapahtuma, kuka sitä on ehdottanut?
 - Voitteko te oppilaskunnan hallituksessa ehdottaa muutosta tai uudistusta?
 - Voivatko oppilaskunnan hallitukseen kuulumattomat oppilaat kertoa jollekin ehdotuksiaan, jos voivat niin kenelle?
- Saatteko antaa palautetta ja arvioida kuinka jokin muutos tai tapahtuma on mennyt?

Osallisuutta ja vaikuttamista edistäviä käytäntöjä lasten näkökulmasta

- Minkälaisiin asioihin te haluaisitte vaikuttaa? Se voi olla koulussa, teidän lähiympäristöissänne, koko Vaasassa, koko Suomessa tai vaikka koko maailmassa?
- Mikä teidän koulussanne on hyvää?
- Minkälaisilla keinoilla niihin voitaisiin teidän mielestänne vaikuttaa, joita äsken kerroitte?
 - Haastattelutilanteessa lisätty apukysymyksiä vastaajien aiempia vastauksia apuna käyttäen.
- Oletteko yrittäneet vaikuttaa niihin jotenkin oppilaskunnan hallituksessa?
- Miten koko Vaasan lasten mielipiteitä voitaisiin kuulla?
- Tuleeko teille mieleen jotain tapaa, jolla lapset pääsisivät paremmin vaikuttamaan?
- Haluaisitteko te itse olla vaikuttamassa?
- Minkälaisissa projekteissa haluaisitte olla mukana?

LIITE 2. Tutkimuslupa

Vaasan kaupunki
Vasa stad
 Suomenkielinen perusopetus

PRiiti - Hesbet
 18.04.2019

Vasabäddja - Tjöötsbesshavare
Kouluoimenojohtaja

Antare - Ärende

Esteljtj - Föredragande

Asa - Ärende

**Tutkimuslupa/Lasten osallisuus- ja vaikutusmallin luominen
 Vaasaan/Tuomiaho Sanni**

Käitys - Förelag

Sanni Tuomiaho antaa tutkimuslupaa Pro Gradu -tutkielmaa varten.
 Tutkimuksen aiheena on "Lasten osallisuus- ja vaikutusmallin luominen
 Vaasaan".

Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa osallisuuden käsitteestä ruhterissa
 lasten osallisuuteen. Tutkimuksella selvitetään vaasalaisen alakouluikäisten
 lasten osallisuuden kokemuksia ja tuotetaan tietoa, miten lapset kokovat, että
 osallisuutta voitaisiin parantaa.

Tutkimus toteutetaan tutkimusastattelulla [redacted]
 [redacted] [redacted] [redacted] [redacted] [redacted] [redacted]
 oppilaskunnan hallitukselle. [redacted] [redacted] [redacted] [redacted] [redacted] [redacted]
 tutkimuslupa hakea suoraan so. koululta.

Hyväksytty tutkimuslupa edellyttää, että tutkimuksen toteuttaja vauduttaa
 salassapitovelvollisuutta ja erityisesti huolellisuutta aineiston käsittelyssä siten,
 ettei yksittäisiä henkilöitä eikä yksiköitä voi tunnistaa. Perusopetuksen
 hallinnon tulee saada tietoa tutkimuksen tuloksista ja johtopäätöksistä.

Päätös - Beslut

Hyväksyy,

**Allekirjoitus -
 Underskrift**

Kouluoimenojohtaja,
 Kari Nummela

**Tiedoksiotto -
 För kändedom**

Sanni Tuomiaho, so koulujen ruhterit

**Lisätietoja antaa -
 Tilläggsuppgifter ges av**

Kouluoimenojohtaja Kari Nummela, p. 040 7547702

**Otsen aikaaöl toelietas
 Undragens riktighet bestyrker**

Otkaimernastomunohja - Aarvörning för riktighetsbevrakande

Vaasan kaupunki
Vasa stad
 Suomenkielinen perusopetus

Päätös - Beslut
28.05.2019

Viranhaltija - Tjänstenschevare
 Koulutoimenjohtaja

Asiant - Ärenden

Esittelijä - Föredragande

Asia - Ärende

Tutkimusluvan jatkohakemus/Lasten osallisuus- ja vaikutusmallin luominen Vaasaan/Tuomiaho Sanni

Esitys - Förslag

Sanni Tuomiaho anoo jatkoaikaa Pro Gradu- tutkielmansa varten. Hänelle on myönnetty tutkimuslupa suomenkieliseen perusopetukseen koulutoimenjohtajan päätöksellä 18.4.2019, [REDACTED]

Esitetään, että myönnetään jatkoaikaa tutkimuksen tekemistä varten em. päätöksen mukaisesti vuoden 2019 syyskuun loppuun asti.

Päätös - Beslut

Hyväksyn

**Allakirjoitus -
 Underskrift**

Koulutoimenjohtaja,
 Nummela Kari

**Tiedustelu -
 Förfrågning**

Sanni Tuomiaho, oo koulujen rehtorit

**Lähtöosoite -
 Tilläggsadresser ges av**

Koulutoimenjohtaja Kari Nummela p. 040 7547702

Otsen riktighet tillitas

Utdragets riktighet bestryker

Oikaisuvaatimusohje - Anvisning för rättelseyrskande

Päätöksen tyytymättömyyden voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen alla mainitulle viranomaiselle 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaamisesta. Kirjasen jätteen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon saamisen (7) päivän kuluessa siitä kun päätös on annettu riittävälle kaupungin internetisivulle. Asianomaisen katsotaan saaneen tiedon päätöksestä saamisen (7) päivän kuluessa lähettämisen, vastahallitukseen osoittamassa aikana tai erilliseen tiedusteluvaatimuksen merkittävällä alalla ja silloin kun päätös on annettu tiedoksi sähköisesti kolmen (3) päivän viestin lähettämisen. Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteineen ja se on tekijän allekirjoitettava.

Den som är missnöjd med detta beslut kan inom 14 dagar från det ändringsdet av beslutet framställs ett skriftligt rättelseyrskande. En kassansmedlem anses ha fått del av ett beslut sju (7) dagar efter det att beslutet har lagts fram på stadens webbplats. En part anses ha fått del av beslutet sju (7) dagar efter att brevet avsändes, vid den tidpunkt som framgår av mottagningsbeviset eller den tidpunkt som har ansetts i ett särskilt brev om ändring och i det fall ett beslut har delgivits elektroniskt den tredje (3) dagen efter att meddelandet avsändes. Av begäran om omprövning ska framgå yrskande med motiveringar och den ska underbyggas av den som begär omprövning.

Viranomaisen, jolle oikaisuvaatimus tehdään - Myndighet till vilken rättelseyrskande kan framställas